

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

UNAMUNO

TULA TEYZE

Çeviren:
Yıldız Ersoy Canpolat

Cumhuriyet

DÜNYA KLASİKLERİ DİZİSİ: 78

TULA TEYZE

**TULA TEYZE Cumhuriyet Dünya Klasikleri Dizisi'nde
Sn.Yıldız Ersoy Canpolat'ın izniyle basılmıştır.**

**Yayına hazırlayan : Egemen Berköz
Dizgi : Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.
Baskı : Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti.
Aralık 1999**

MIGUEL DE UNAMUNO

TULA TEYZE
(*LA TIA TULA*)

İspanyolcadan Çeviren:
Yıldız Ersoy Canpolat

75. yıl coşkusuyla...

Hümanizma ruhunu anlama ve duymada ilk aşama, insan varlığının en somut anlatımı olan sanat yapıtlarının benimsenmesidir. Sanat dalları içinde edebiyat, bu anlatımın düşünce öğeleri en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir ulusun, diğer ulusların edebiyatlarını kendi dilinde, daha doğrusu kendi düşüncesinde yinelenmesi; zekâ ve anlama gücünü o yapıtlar oranında artırması, canlandırması ve yeniden yaratması demektir. İşte çeviri etkinliğini, biz, bu bakımdan önemli ve uygarlık davamız için etkili saymaktayız. Zekâsının her yüzünü bu türlü yapıtların her türlüüne döndürebilmiş uluslarda düşüncenin en silinmez aracı olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyatın, bütün kitlenin ruhuna kadar işleyen ve sinen bir etkisi vardır. Bu etkinin birey ve toplum üzerinde aynı olması, zamanda ve mekânda bütün sınırları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi ulusun kitaplığı bu yönde zenginse o ulus, uygarlık dünyasında daha yüksek bir düşünce düzeyinde demektir. Bu bakımdan çeviri etkinliğini sistemli ve dikkatli bir biçimde yönetmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemeyen Türk aydınlarına şükran duyuyorum. Onların çabalarıyla beş yıl içinde, hiç değilse, devlet eliyle yüz ciltlik, özel girişimlerin çabası ve yine devletin yardımıyla, onun dört beş katı büyük olmak üzere zengin bir çeviri kitaplığımız olacaktır. Özellikle Türk dilinin bu emeklerden elde edeceği büyük yararı düşünüp de şimdiden çeviri etkinliğine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okurunun elinde değildir. 23 Haziran 1941.

Milli Eğitim Bakanı
Hasan Âli Yücel

SUNUŞ

Cumhuriyet’le başlayan Türk Aydınlanma Devrimi’nde, dünya klasiklerinin Hasan Âli Yücel öncülüğünde dilimize çevrilmesinin, kuşkusuz önemli payı vardır.

Cumhuriyet gazetesi olarak, Cumhuriyetimizin 75. yılında, bu etkinliği yineleyerek, Türk okuruna bir “Aydınlanma Kitaplığı” kazandırmak istedik.

Bu çerçevede, 1940’lı yıllardan başlayarak Milli Eğitim Bakanlığı’nca yayınlanan dünya klasiklerini okurlarımıza sunmaya başladık.

Büyük ilgi gören bu etkinliği Milli Eğitim Bakanlığı’nca yayınlanmamış -ancak Aydınlanma Devrimi yarıda kalmasaydı yayınlanacağına kesinlikle inandığımız- dünya klasiklerini de katarak sürdürüyoruz.

Cumhuriyet

MIGUEL DE UNAMUNO VE TULA TEYZE

Felsefe doktorası yaptıktan sonra Salamanca Üniversitesi'ne atanan Miguel de Unamuno (1869-1936) bir yandan Yunan ve İspanyol yazını dersleri verirken bir yandan da deneme ve makalelerini yayımlamaya başlar. Buenos Aires'te yayımlanan ve diktatör Primo de Rivera'yı eleştiren bir mektubu yüzünden Fuerteventura adasına sürülür. Oradan Paris'e kaçan Unamuno ancak 1931'de Cumhuriyet'in ilanından sonra Salamanca Üniversitesi'ne geri döner ve rektör olarak atanır.

“Tarihsel roman” ya da “romanlaştırılmış tarih” diye nitelediği ve konusu, çocukluk yıllarına raslayan Carlita Savaşları olan **Savaşta Barış** (1897) adlı ilk romanı gerçekçi akıma ilk ve son örnektir. **Aşk ve Pedagoji** (1902) adlı romanında ise başkişi, insan dölünü iyileştirerek ve katı bir eğitim sistemiyle üstün yetenekli insan yetiştirmeyi amaçlamaktadır; fakat bilimsel pedagoji kuralları işe yaramamış, aşkına karşılık göremeyen delikanlı intihar etmiştir. Bilime, ilerlemeye her zaman karşı çıkmış olan Unamuno, makina dünyasını insanı kişiliksizleştirmekle suç-

lar, dünyayı insansızlaştırmaya götürdüğünü ileri sürer. Unamuno hiçbir “izm”e katılmak istemez, herhangi bir ekole sokulmasına da karşı çıkar. Bireyleşme isteği tüm yaşamına, hareketlerine ve yapıtlarına yansır.

İspanya’yı ele alırken de krallara, savaşıllara, geçici olaylara karşıdır, “dış gerçeklerden çok, halkın ruhu, gelenekçiliği, iç tarihi” önemlidir M. de Unamuno için. 1895’te yayımladığı **Öze Dönüş**’te İspanya konusundaki kaygılarını, İspanyolların düşünce yapısını ele alır. “Önemli olan düşünebilmektir. İnsanın yalnızca beyniyle değil, tüm bedeniyle, duygularıyla, kanı, iliğiyle, lifleriyle, bütün hücreleriyle, bütün ruhuyla, bütün gücüyle düşünmesidir önemli olan” der.

1911’de yayımladığı **Bir Aşk Öyküsü** adlı kısa romanını, iki yıl sonra yirmi altı öyküden oluşmuş **Ölüm Aynası** adlı öykü seçkisi ile Sis adlı romanı izler; M. de Unamuno, romanı algılayışı açısından artık çağdaşlarından ayrılmıştır. **Üç Örnek ve Bir Önsöz** adlı yapıtının önsözünde “Bu tip roman kahramanlarını, ‘ipleri’ başkalarının elinde hareket eden, sokaklarda ya da alanlarda öğrendikleri cümleleri gramofon gibi yineleyen, giyinik mankenler olarak” niteler. Unamuno kendi yazdıklarını da eleştirmenlerin “roman” türüne sokmamalarına aldırılmaz. “Benim yazdığım ‘novela’ (roman) değilse ‘nivola’ oluversin” der. Romanın bilimselliğiyle de sık sık alay adan M. de Unamuno’ya göre roman, yazarın bellibaşlı önsözlerine açıklama getirebilmek için bir araçtır, hatta bir “günah çıkarmadır”. Ayrıca her roman bir yaşamöyküsüdür, kahramanlarından her biri kendisinin bir yönünü verir, ondan bir parçadır. Ro-

man, yazarın kaygılarını, ölümsüzlük özlemini, kişisel acılarını, hiçlik korkusunu, yaşamın boşluğunu sergiler. Ölümsüzleşmek umuduyla yaşadığını kanıtlamaya çalışan insanın dramı tüm yapıtlarına yansır. **Don Kişot'un Yaşamı ve Sanço** (1905) adlı yapıtının önsözünde de şöyle haykırır: "Asıl, roman kahramanları yazarı yaratır, kahramanları sayesinde vardır yazar". Miguel de Unamuno'ya göre kendisi ne denli gerçekse, kahramanları da o denli gerçektir, çünkü kendi ürünüdür hepsi. Kendi yarattığı evrende kendisi de sık sık yer alır, kendi yarattığı kahramanlarıyla iç içedir. Yarattığı kahramanları tüm çıplaklığıyla ortaya koyan gerçekçi bir yazar değildir Unamuno; gerçek, dipdiri, canlı kişiler anlatmak yerine, gerçekten uzak, düş ürünü, olağanüstü varlıklar yaratır. Bu kahramanların, içinde bulundukları yer ve zaman da belirsizdir; ne somut bir yer, ne somut bir zaman vardır; olayın gelişmesi, yer ve zaman kimi zaman peşpeşe, kimi zaman iç içedir; fakat okuyucuda yine de yer ve zaman kavramları canlanabiliyor.

Yaşamın yararsızlığı, bizleri bekleyen hiçlik, bu hiçliğin verdiği kaygı ve ölümsüzlük özlemi bir saplantıdır M. de Unamuno'da. Bu ölümsüzlük özlemini daha sonra yayımlayacağı **Tula Teyze** (1921)'de de görüyoruz. Unamuno'nun en iyi yapıtlarından olan Tula Teyze'nin kahramanı Ramiro, iki kız kardeşten dış görünüşüyle daha çekici gelen Rosa'yı sevdiğini sanır. Gertrudis'i yakından tanıdıktan sonra yanlış olduğunu anlarsa da onuru kırılan Gertrudis, Ramiro'yu kardeşiyle evlenmeye zorlar. Rosa üçüncü çocuğunu dünyaya getirirken ölür. Ramiro bu kez çocuklarına gerçekten annelik eden Gertrudis'e evlenme önerisinde bu-

lunur. Fakat Gertrudis'in düşünmek için istediği bir yıllık süre dolmadan evdeki hizmetçi Manuela ile ilişkiye girmesi yüzünden baldızı yine evlenme önerisini geri çevirir. Ve doğacak çocuğun babasız kalmaması için onu Manuela ile evlenmeye zorlar. Fakat bir süre sonra Ramiro ölür. Anne ve babalarının sağlıklarında bile beş çocuğa annelik eden Gertrudis, -çocukların Tula Teyzesi- güçlü kadın kişiliğiyle evdeki egemenliğini sürdürür. Öyle ki Tula Teyze öldükten sonra bile çocuklar atacakları her adımda "Tula Teyze olsa nasıl davranmamızı isterdi?" diye düşünmektedirler. Ve Tula Teyze'nin rolünü, kendisiyle hiçbir kan bağı olmayan Manuela'nın kızı Manolita yüklenir; burada da Unamuno, **Aşk ve Pedagoji**'de olduğu gibi kalıtımı yadsıyor, önemli olan kan bağı değil, ruh bağıdır yazara göre.

Tula Teyze'de ne belli bir zaman, ne de belli bir uzam var; kişilerin ruhsal durumlarını daha açıkça ortaya koyabilmek için yazar fiziki tanımlamalara hiç yer vermiyor; yalnızca gözlere, ruhu en iyi yansıtabilen bakışlara ağırlık veriyor; kendinden emin, her şeye, herkese egemen, onurlu, güçlü kadın özelliğini yansıtan Gertrudis'in gözleri sık sık söz konusu edilir: "Direngen, sert gözler...", "Gertrudis'in kara ama eskisinden daha parlak ışıklar saçan gözleri..." gibi... Unamuno, Rosa'nın güzelliğinden, çekiciliğinden söz ediyor da, en ufak bir ayrıntıya girmiyor.

Rosa'nın ve Gertrudis'in annelerinden ve babalarından da, yalnızca dayıları rahip Don Primitivo ile birlikte geceleri ruhlarına dua edilirken söz ediliyor: Haklarında zekâları dışında hiçbir bilgimiz yok; "aile içinde daha çok kadın yolunu izleyen ve Gertrudis'e geçen bir zekâ."

Ramiro'nun ailesi hakkında da hiçbir bilgimiz yok, tüm kahramanlar kendi başlarına buyruk hareket edebilmekte, Tula Teyze "ipleri ele almadığı sürece", ekonomik durum üzerine de hiçbir şey bilmiyoruz. Evin erkeği Ramiro'nun ne iş yaptığını öğrenemiyoruz. İyi bir geliri olmalı. Yazar, objektifini yalnızca ilgi duyduğu noktalara çeviriyor, o kadar. Seven ama yanlış adımlar atan bir erkek, seven ama onurunu her şeyin üstünde tutan bir kadın, birbiri arkasına doğan çocuklar ve ölen genç insanlar. Unamuno, ölümü, trajik bir öge olarak kullanmıyor bu romanda. Ölüm çok doğal, günlük olaylardan biri gibi veriliyor. Miguel de Unamuno'nun, çocukluğunda da okul arkadaşlarına, ders aralarında masallar anlattığını, zil çalar çalmaz da, gerekse de gerekme de masal kahramanlarını öldürdüğünü anılarında okuyoruz. Bu romanda da dört asil kahraman ölüyor. Asıl istenen kuşaklar arasındaki ilişkinin vurgulanmasıdır. Tula Teyze, nasıl kendisinden önceki kuşaklardan birtakım erdemleri aldıysa, bunları aileye gelen beş çocuğa da aktarmasını bilmiştir. Süreklilik, soyla, kalıtımla değil, ruhla aktarılan duygu ve düşüncelerle sağlanmaktadır.

Tatmin edilmemiş annelik tutkusunu, başkalarının çocuklarını öz çocukları olarak benimsemekle tatmin etmeye çalışan Gertrudis, kovan simgesi -yazarın sık sık başvurduğu simgelerden birisi- ile avuntu bulur: Soy, erkek arılarla, ana kraliçeyle sürüp gider ama bunlar ne petek yapabilirler, ne de bal; arıların özelliği fiziki anneliğe bağlı olmayıp, doğurgan anneden daha çok işe yarayan işçi arıların, kısır kadınların ya da teyzelerin çalışmasına bağlıdır.

Tula Teyze de, kendi çocukları olmasa bile çok derin bir analık içgüdüleriyle, içten içe sevdiği adamın çocuklarında ölümsüzleşmek, yaşamak istemektedir. “Tula Teyze öldü mü?”. “Hayır” der Unamuno, “aile içinde benliğinden ışık saçarak, süregelen alışkanlıklar dünyasında yeni bir yaşamla daha derin ve canlı olarak yaşamaya başladı...”

Yıldız Ersoy Canpolat

TULA TEYZE

Ramiro'nun istekli bakışları, sokağa hep birlikte çıkan iki kız kardeşten Gertrudis'in değil de Rosa'nın üzerine dikiliyordu. İkisi, Ramiro ve Rosa, birbirlerini büyütlediklerini sanıyorlardı en azından.

Hep birlikte gezen iki kız kardeş, her zaman iyi anlaşılmaları da, görünüşte tek bir varlıkmuş gibi birbirlerinden ayrılmaz bir çift oluşturunyorlardı. İlk önce bakışları bu çiftin üzerine çeken, bütün çağrı ve rüzgârıyla gök çiçeğine benzeyerek, tenden bir çiçek gibi açılan Rosa'nın görkemli, görkemliliğince de çekici güzelliği oluyordu; ama bu çevrilen bakışlar, Gertrudis'in çifte saygı uyandıran direngen gözleriyle yakalanıyordu. Bir gün, yolda birisi onlara laf atacak oldu, ama Gertrudis'in ağırbaşlılık saçan bakışlarındaki sitemle karşılaşınca kendini tutmak zorunda kaldı. Sessiz bakışları "bu çiftle oynanmaz" der gibiydi.

Yakından alıcı gözle bakılınca Gertrudis daha çok istek uyandırıyor. Rosa, pembe bedeninin çiçeğini bütün görkemiyle ışığa, rüzgâra açarken, Gertrudis, içinde körpelikler ve gizli güzellikler gömüsü bulunan kapalı ve mühürlü bir kutu gibiydi.

Ama bütün benliğini gözbebeklerinde toplayan Ramiro'nun, Rosa'dan başkasını gözü görmüyordu, önce ona yöneldi.

- Bana mektup yazdı, biliyor musun? diye sordu Rosa, bir gün kardeşine.

- Evet, mektubu gördüm.

- Ne? Gördün demek? Beni mi izliyordun?

- Görmeyecek miydım ya? Kimseyi izlemem, bunu sen de bilirsin, ağzından çıkanı kulağın duysun.

- Haklısın Tula, bağışla beni.

- Evet, bir kez daha, hep böylesin sen. Ben izlemem, ama hiçbir şey de saklamam. Mektubu gördüm.

- Biliyorum artık, biliyorum...

- Gördüm mektubu, bekliyordum da.

- Peki, Ramiro'yu nasıl buluyorsun öyleyse?

- Onu tanımıyorum ki.

- Bir erkeği nasıl bulduğunu söyleyebilmek için onu tanımak gerekmez ki.

- Bence gerekir.

- Ama nasıl göründüğünü, görünüşte nasıl olduğunu...

- Tanımadan bir yargıya varamam.

- Kör müsün sen?

- Belki! Bilirsin uzağı iyi göremem.

- Bahane! Bak öyleyse kızım, bir kez yakışıklı bir genç...

- Öyle görünüyor.

- Sevimli de.

- Demek sence öyle, yeterli sayılır.

- Yoksa ona evet dediğimi mi sanıyorsun?

- Biliyorum, sonunda diyeceksin, bu da yeter.
- Önemi yok, onu umuda düşürmeli, birazcık da kızdırmalı...
- Neden?
- İnsan kendisini satmasını bilmeli.
- Böylelikle kendini satmış olmuyorsun ki Rosa, hem bu hafiflik çok kötü bir şey.
- Demek seni...
- Yoo, beni istemedi ki.
- Ya isteseydi?
- Olmayan şeyler için soru sorma.
- Ama seni isteseydi, sen ne yanıt verirdin?
- Yakışıklı ve sevimli bir çocuk olduğunu söyleyen ben değilim, düşünürdüm bunu...
- Ya bu arada bir başkasına tutulursa...
- Olur a.
- Öyleyse, artık hazırlanabilirsin kızım.
- Evet, teyzeliğe.
- Ne teyzeliği?
- Çocuklarının teyzeliği Rosa.
- Aman, neler de düşünürsün!
- Sesini kesti.
- Hadi Rosacığım, böyle durma, bağışla beni, dedi Gertrudis bir öpücük kondurarak.
- Ya yine başlarsan...
- Yok, yok, başlamayacağım!
- Peki, ne diyeyim ona?
- Evet de!
- Ya kolayca elde ettiğini sanırsa...
- Öyleyse hayır de!
- Ama bu...

- Sence yakışıklı ve sevimli değil mi, öyleyse evet dersin, hafiflik etme, çirkin bu. Evet de, hem senin için kolay kolay bundan daha iyi bir kısmet çıkmaz. Ramiro iyi bir çocuk, hem bir evin tek oğlu....

- Onu demek istemedim.

- Ben diyorum Rosa, aynı kapıya çıkar.

- Yavuklu bulmaya ne de hevesliymiş demezler mi Tula?

- Derler kuşkusuz.

- Daha başka Tula?

- Daha neler neler. Yavuklu olmaya hevesliyimişsin, doğal değil mi bu? Yoksa Tanrı seni ne diye bunca güzel yaratmış?

- Alay ediyorsun ha!

- Bilirsin, alay etmeyi sevmem. İyi ya da kötü görünelim, sonumuz ya bir yuva ya bir manastır; senin rahibe olmaya pek yeteneğin yok; Tanrı seni bu dünya ve aile ocağı için yaratmış; daha doğrusu anne olman için... Rahibe olacak değilsin ya. Öyleyse olur de.

- Ya sen?

- Nasıl ben?

- Ya sen sonra...

- Beni bırak şimdi.

Bu konuşmanın geçtiği günün ertesinde Rosa ile Ramiro arasında sevgi ilişkileri denen şey başlamıştı bile.

Gertrudis'in de yalnızlığı gitgide somutlaşıyordu.

Çok küçük yaştan beri anadan öksüz babadan yetim iki kız kardeş, rahip olan ama kendileriyle doğru dürüst ilgilenemeyen dayılarıyla bir arada yaşıyorlardı. İyi kötü geçimlerini sağlayan küçük bir gelirleri vardı. Dayıları,

sofra başında birtakım öğütler vermekle yetiniyor, üst yanını onlara bırakıyordu. Bu öğütler, Don Primitivo'nun vazalarını hazırladığı kitaplardan alınma şeylerdi.

Öte yandan, Don Primitivo, "Eğilimlerine, duygusal sorunlarına ne diye karışayım?" diyordu çekine çekine. "En iyisi bundan pek söz etmemek, gözleri açılır yoksa... Gözleri mi açılır? Hah! Kadınların gözleri oldum olası açık. Biz erkekler bir sözcük bile bilmeyiz bu konularda. Hele rahipler, daha az. Kitapların bize söyledikleri de saçma sapan şeyler. Hele bu Tulacık korkutuyor beni! Onun karşısında ürküyorum... ürküyorum... Yaramazın öyle bir soru soruşu var ki! Hele kız kardeşimin ve annemin gözlerine benzeyen o üzgün gözleriyle bana öyle dik bakınca. Toprakları bol olsun! İnsanın içine işleyen o yaşlı gözler! Evet çok sert, sert ama sitemli gözler, sanki bana, 'Böyle saçma şeyler söyleme dayı,' diyor. Şeytan kız! Kardeşiyle bir vaazımı dinlemek için direndiği günü hâlâ anımsarım. Ne dakikalar yaşamıştım Tanrım! Söyleyeceklerimi şaşırmayayım diye gözlerimi ondan ayırabilmek için neler çekmiştim! Ama boşuna, o benim gözlerimi bulup yakalay-veriyordu! Aynı ama aynı şey onun sevgili annesi kız kardeşimle ve benim sevgili annemle de oluyordu. Toprakları bol olsun. Hiçbir zaman onların önünde rahatça vaaz veremedim; onun için beni dinlemeye gelmemelerini söyledim. Annem yine de gelirdi, ama bana söylemeden gizlice gelir, benim göremeyeceğim biçimde bir sütunun arkasında oturur, daha sonra da vaazımdan hiç söz açmazdı. Kız kardeşim de aynı şeyi yapardı. Ama biliyorum, koyu Hıristiyan olmasına karşın kardeşimin ne düşündüğünü biliyorum: 'Şu erkekler de ne budala şeyler!' Aynı şeyi bu kü-

- Aynı şey değil mi? Kimi doğru dürüst tanıyorum ki.
Sen söyle, sen nasıl buluyorsun onu?

- Ben de tanımıyorum.

- Ama kim olduğunu da bilmiyor değilsin ya?

- Evet, adını, kimlerden olduğunu biliyorum, sonra...

- Yeter! Nasıl buldun?

- Rosa için iyi bir kısmet, hem birbirlerini severler de.

- Hâlâ sevmemişler mi?

- Ama dayı, hemen birbirlerini seveceklerini mi sanıyordunuz?

- Öyle diyorlar kızım, hem de yıldırım gibi gelirmiş...

- Bunlar laf, dayı.

- Sen nasıl istersen öyle olacak.

- Ramiro... Ramiro Cuadrado...

- Şu dul Venancia'nın oğlu değil mi? Öyleyse olsun bitsin! Diyecek yok.

- Ramiro'nun gözü Rosa'dan başkasını görmüyor dayı, ona tutulduğunu sanıyor...

- Tutulur Tulacığım, tutulur...

- Ben de öyle söylüyorum dayı, tutulur diyorum. Sözünde duran, namuslu bir genç olduğu için kendisine bağlanan kızı sevecek er geç. Sözünden dönecek erkek olacağını sanmıyorum.

- Ya kız?

- Kim? Kardeşim mi? Aynı durum onda da olacak.

- Sen Aziz Agustin'den daha çok biliyorsun kızım.

- Bu öğrenilmez ki dayı.

- Öyleyse evlensinler, onları kutsarım, her şey olur biter.

- Ya da her şey baştan başlar; ama onları evlendirmek gerek, hem de çabuk, çocuk caymadan...

- Cayacağından mı korkuyorsun?

- Ben erkeklerden hep korkarım, dayı.

- Ya kadınlardan?

- Bu korkuyu erkeklere bırakıyorum. Güçlü... cinsi, - böyle derlerdi değil mi?- aşağılamak istediğim sanılmasın, ama diyorum ki bağlılık ve güç daha çok bizde...

- Kızcağızım, bütün kadınlar senin gibi olsalardı buna ben de inanırdım, ama...

- Aması da ne?

- Sen bir tanesin Tulacığım!

- Ayrıcaların kuralı güçlendirdiğini birçok kez sizden işittim dayı.

- Beni şaşırtma şimdi. Peki öyleyse, onları evlendirelim, sakın oğlan caymasın... ya da kız...

Gertrudis'in gözlerinden fırtına bulutu gibi bir gölge geçti. Sessizlik işitilebilseydi, benliğinin en kuytu köşelerinde yinelenen ve yavaş yavaş kaybolan bir yankı gibi şu sözlerin cınladığı duyulurdu: "Ya da kız..."

Tüm bu ilişkilerden, hem de iş açığa çıkıp eve girip çıkmaya başladıktan sonra Ramiro'ya da ne oluyordu ama? Bu ne işi sürüncemede bırakmaydı böyle, bu ne soğukluktu.

- Bak Tula, onu anlamıyorum bir türlü, her defasında daha da az anlıyorum. Sanki hep dalgın ve başka bir şeyi ya da başka birini düşünüyormuş gibi. Öyle ki birinin bizi göreceğinden korkuyor gibi. Azıcık yüz bulunca, bizim bu ilişkimizin nereye varacağından söz edecek oluyorum, işitmiyormuş gibi yapıyor, dikkati başka yerlerde sanki...

- İsteksizmiş gibi konuşmandan olmalı, bu işi isteyen bir kimse gibi konuş onunla.

- İyi, iyi ama ya evlenmek için can attığımı sanırsa!

- Sansın! Öyle değil mi?

- Ama Tula, evlenmek için can attığımı mı sanıyorsun sen?

- Şimdi sevmenin bununla ne ilgisi var?

- Söyle, seviyor musun onu?

- Bak öyleyse...

- Yo, bak öyleyesi yok! Seviyor musun? Evet ya da hayır!

Rosa, gözlerini indirdi, başını eğdi, kıpkırmızı oldu, ağlamaklı bir sesle kekeledi:

- Tula, neler söylüyorsun, günah çıkaran bir rahibe benziyorsun!

Gertrudis, kardeşinin elini eline aldı, öteki eliyle başını kaldırdı, gözlerini gözlerine dikerek,

- Yalnız yaşıyoruz kardeşim, dedi.

- Ya dayımız?

- Dedim ya sana, yalnız yaşıyoruz; biz kadınlar hep yalnız yaşıyoruz. Zavallı dayımız ermiş, ama masallardaki gibi bir ermiş; bir rahip, ama sonuçta o da bir erkek.

- Ama günah çıkarıyor...

- Belki de bunun için daha az biliyor ya. Üstelik bildiklerini de unutuyor. Unutması da gerekir hem. Yalnız yaşıyoruz dedim sana. Şimdi senin yapacağın şey itiraf etmek, ama kendine itiraf. Seviyor musun onu? Bir daha soruyorum.

Zavallı Rosa ağlamaya başladı.

- Onu seviyor musun? dedi acımasız bir ses.

Rosa, birden sanki tertemiz, ortak yaşamlarının derinliğinden gelen tatlı, hoş bir sesle sorulan bu sorunun kendi öz sesi, belki de annesinin sesi olduğunu düşündü.

- Evet, seveceğimi sanıyorum, çok... çok, diye hıçkırıklar arasında inledi.

- Evet, çok seveceksin onu, o seni daha da çok sevecek.

- Nereden biliyorsun?

- Seni seveceğini biliyorum.

- Öyleyse neden bu denli düşünceli? Düğün sözcüğünden neden böylesine kaçıyor?

- Bunu onunla konuşacağım Rosa, sen bu işi bana bırak.
- Sana mı?
- Evet, çok mu şaşırtıcı?
- Ama...
- Benim karşımda, senin yanında olduğu gibi dili tutulmaz.

- Benimle evlenmeyi ne denli çok istiyormuş diyecek.
- Hayır, demez, dese dese benim evlenmek isteyenini işini kolaylaştırmak istediğimi ya da evde yalnız kalabilmek için senin evlenmenin işime geldiğini söyler; bildiğin gibi, ikisi de birbirinden saçma şeyler. Ne derse desin her şeyi çözümleyeceğim ben.

“Hem onu çok sevmelisin ha!” diyen kardeşinin boyuna atıldı Rosa.

- Niçin böyle söylüyorsun Tula?
- Çünkü görevin bu senin.

Başka bir gün, Ramiro, nişanlısını görmeye gittiğinde, öbürüyle, Rosa'nın kardeşiyle karşılaştı. Yüzü sarardı, titriyordu. Bu yaşlı, durgun gözlerdeki sert bakışla bütün kanı çekildi. İşitilir işitilmez bir sesle,

- Rosa yok mu? diye sordu.
- Rosa evde yok, şimdi seninle ben konuşacağım.
- Sen mi? diye sordu titreyen dudaklarıyla.
- Evet, ben!
- Bu ne ciddilik kızım! dedi ve gülmeye çalıştı.
- Söylendiğine göre bu özellikimle gelmişim dünyaya.

Dayım, bunun bana annemden, yani kardeşinden ve anneannemden, onun annesinden miras kaldığını söyler. Bilmiyorum, umurumda da değil. Yalnızca şurasını biliyorum, yalın, doğru ve hilesiz şeyler hoşuma gider.

- Niçin böyle konuşuyorsun Tula?
- Niçin kardeşimle evlenme konusunda konuşmaktan kaçınıyorsun, söyle bakalım, niçin?
- Zavallı genç, utançtan kızararak başını eğdi. Beklenmedik bir saldırıyla yaralanmışa benziyordu.
- Alıkların söyledikleri gibi “hayırlı bir iş” için onunla ilişki kurdun.
- Tula!
- Tulası falan yok! Karın ve çocuklarının annesi yapmak düşüncesiyle onunla arkadaşlığa başladın...
- Ama bu ne acele! Yeniden gülmeye zorladı kendini.
- Elimizi çabuk tutmak gerekiyor, yaşam pek kısa çünkü.
- Yaşam kısaymış! Hem de yirmi iki yaşında bunu söylüyorsun ha!
- Daha da kısa. Her neyse, Rosa’yla evlenmek istiyor musun, istemiyor musun?
- Kuşkusuz! Bunu söylerken bütün bedeni titriyordu.
- Demek onunla evlenmek istiyorsun, niçin geciktiriyorsun öyleyse?
- Daha genciz...
- Daha iyi ya!
- Birbirimizi denememiz gerekir...
- Ne, ne? Birbirinizi denemek de ne demekmiş? Bir yıl içinde onu daha iyi tanıyacağını mı sanıyorsun? Daha kötü, çok daha kötü...
- Ya sonra...
- Eve girip çıkmaya başlamadan önce bunu düşünmemiştin demek!
- Ama Tula...

- Tula'yı bırak şimdi. Onu seviyor musun? Evet ya da hayır.

- Bundan kuşkun mu var Tula?

- Dedim ya, bırak Tula'yı! Seviyor musun onu?

- Elbette seviyorum!

- Öyleyse daha da çok seveceksin. Senin için iyi bir eş olacak. Mutlu bir yuva kuracaksınız.

- Senin de öğütlerin sayesinde...

- Ne öğütüymüş. İyi bir teyze olacağım, o kadar!

Ramiro, bir an kendi kendisiyle savaşırcasına kalakaldı, bir şeyler arıyordu sanki; sonunda mutsuz bir karara varmışçasına haykırdı:

- Peki Gertrudis, bütün gerçeği söyleyeceğim sana.

- Daha fazla gerçeği söylemene gerek yok, diye sertçe kesip attı, Rosa'yı sevdiğini ve onunla evlenmeye karar verdiğini söyledi, ötesini evlendikten sonra ona söylersin.

- Ama öyle şeyler vardır ki...

- Hayır, insanın karısına söyleyemeyeceği bir şey yoktur...

- Ama Tula!

- Sana dedim ya, bırak Tula'yı mulayı. Seviyorsan evlenirsin, sevmiyorsan bu evde işin kalmadı artık.

Bu sözler soğuk dudaklarından fışkırırken yüreği duracak gibiydi. Bunu bıçak gibi bir sessizlik izledi. Sessizlik içinde önce çekilen, şimdi de boşanan kan, kız kardeşin yüzünü alevlendirdi. O anda anlamlı bir sessizlik içinde titreyen yüreğinin atışları duyulabilirdi.

Ertesi gün düğün tarihi kararlaştırılıyordu.

Don Primitivo, Rosa'yla Ramiro'nun evlenmelerini onayladı. Düğünde hiç kimse Gertrudis kadar eğlenmemişti. Öyle ki, neşesi bütün kendisini tanıyanları şaşırttı. Kuşkulanlar bile oldu.

Yeni evliler, evlerine yerleştiler; Rosa kardeşinin yanında kalmasını çok istiyordu. Gertrudis ise yeni evlilerin yalnız kalmalarının daha doğru olacağını ileri sürüyordu.

- Ama ya tersi olursa kızım, hiçbir zaman senin yokluğunu böylesine duymamıştım. Seni ne kadar sevdiğimi şimdi anlıyorum.

Ve sonra onu kucaklayıp öpüyordu.

- Evet, evet, diyordu Gertrudis, hafifçe gülümseyerek, mutluluğunuza tanık gerek. Başkalarının da bildiğini görmek mutluluğunuzu artırır.

Arada bir onlara uğruyordu. Bazan yemeği de onlarda yiyordu. Kardeşi ona büyük sevgi gösterilerinde bulunuyordu; sonra da baldızının yanında sıkılmışa benzeyen kocasına. Bir kezinde bu gösteriler karşısında Gertrudis kardeşine,

- Bak, dedi, bu kadar sulu âşık olma kocana. Yoksa aile mutluluğunu senin yarattığını sanacaklar.

Bir gün küçük bir köpek gördü evde.

- Bu da nesi?

- Köpek, kızım, görmüyor musun?

- Nerden çıktı?

- Sokağa atılmış, yarı ölü bir durumda buldum, acıdım, eve getirdim, yiyecek verdim, tedavi ettim, şimdi de burada işte.

Bir yandan da hayvanı kucağına almış okşuyor, ağzından öpüyordu.

- Bana bak Rosa, bu köpeği birine vermen gerekecek, öldürmek acımasızlık olur.

- Birine mi vereceğim? O da niye? Bak Titi, -bunu söylerken hayvanı göğsünde sıkıyordu- seni atmamı söylüyor, nereye gidersin zavalılık?

- Hadi, hadi çocuk olma, hem böyle de tutma hayvancağızı. Kocan da benim gibi düşünüyor olmalı!

- Kuşkusuz, sen öyle söyledikten sonra! Sen ne bilmişsin sen...

- Şimdi bunları bırak, köpeği de başından sav.

- Ama sana ne oluyor? Ramiro'nun kıskanacağını mı sanıyorsun?

- Hayır Rosa, yeni evlilerin bu denli şaşkın olacaklarını sanmıyorum.

Ramiro, eve gelip de köpek yüzünden tartışmayı işitince, pek önemsiz bir konu olduğunu söyleyerek ne ona, ne ötekine hak verdi.

- Hayır, dedi Gertrudis, salt çocukluk bu, başka bir şey değil. Hani çocukken bebeklerimiz vardı ya, şimdi kendi bebeğini alıp, iskemlesiyle bir köşeye koyabilirsin sen...

- Tamam, işte oracıkta, salonda, en güzel giysisiyle baş köşede hem de. Görmek ister misin?

- Evet öyle, diye onayladı Ramiro.

- İyi ya, oradan kaldıracaksın onu...

- Nee, nee? Ben onu saklayacağım kızım.

- Evet, çocuklarına oyuncak olarak...

- Ne oluyor sana Tula! diyordu Rosa renkten renge girerek.

- Hayır, köpek konusunda olduğu gibi asıl sana bir şeyler oluyor.

Bu sıkıcı konuşmalardan kurtulmak amacıyla,

- Ya sen, dedi Rosa, senin de bebeğin durmuyor mu? Birisine mi verdin? Belki de paramparça ettin.

- Hayır, dedi kısaca kız kardeşi, saklıyorum.

- O kadar iyi saklamışsın ki hiçbir zaman bulamadım yerini.

Ramiro, ne söylediğini bilmeden,

- Çünkü, dedi, Gertrudis salt kendisi için saklıyor.

- Ne için sakladığımı Tanrı bilir, çocukluğumun büyüü.

Yeni yuvaya en az uğrayan Don Primitivo'ydu. "Tanrı'nın on birinci buyruğu başkalarını rahatsız etmemektir," diyordu.

Her iki evde de birbirine benzer günler geçiyordu. Gertrudis, kardeşinin evine elden geldiğince seyrek uğramaya karar vermişti, ama iki gün görüşmeseler, kardeşi gelip onu arıyordu.

- Nen var, hasta mısın kuzum? Yoksa köpek mi sıkıyor seni? Bak, öyleyse atarım onu. Niçin beni hep yalnız bırakıyorsun?

- Yalnız mı Rosa? Yalnız mı? Ya kocan?
- Ama onun işine gitmesi gerekiyor...
- Ya da iş uyduruyor...
- Beni özellikle mi yalnız bıraktığını sanıyorsun? Yoksa bir bildiğin mi var? Söyle Tula, en sevdiğinin başı için, annemizin hatırı için! Söyle bana!

- Hayır, mutluluk ve yalnızlık canınızı sıkıyor. Ya bu köpeği atacaksın ya da aşereceksin. En kötüsü de bu.

- Böyle şeyler söyleme.

- Aşereceksin, diye üsteledi.

Bir gün, köpeği birine verdiği söylediğinde, Gertrudis hafifçe gülümseyerek kız kardeşini okşarken kulağına eğilip sordu: “Aşermekten korktun ha!” Yanıt olarak fısıltı halinde bir “evet” işitince, kardeşini öyle içten bir coşkuyla kucakladı ki, kızcağız inanamıyordu.

- Şimdi korkma Rosa, artık ne mutluluk canınızı sıkacak, ne de yalnızlık; kocanın bir sürü işi olacak, size gereken de buydu...

- Belki sana gereken de... Öyle değil mi kardeşçğim?

- Bunu sana kim söyledi?

- Bak ne kadar akılsızsam da bunca zaman seninle yaşadım...

- İyi, iyi, şimdi şakayı bırak!

Bundan sonra Gertrudis kardeşini daha sık yoklama-ya başladı.

Rosa'nın çetin geçen doğumunda hiç kimse Gertrudis kadar soğukkanlı ve yürekli olmadı. Tehlikeye atılan yiğit bir asker gibiydi. Ya annenin ya da doğacak bebeğin ölümü söz konusuydu. Doktor, çocuğun ölü mü, diri mi doğacağını kestirilemeyeceğini söylüyordu.

- Ölü mü? diye haykırdı Gertrudis, kuşkusuz bu olmamalı!

- Ama, dedi doktor, anlamıyor musunuz, çocuk ölse bile anne daha çok çocuk getirebilir dünyaya, oysa anne ölecek oldu mu durum değişir.

Gertrudis'in kafasından birden başka annelerin de bulunabileceği düşüncesi geçti, ama kendini tuttu, üsteledi:

- Ölüm... hayır! Asla! Üstelik bir can kurtarma sorunu var ortada.

Zavallı hasta hiçbir şeyin farkında değildi. Bir oğlan çocuğu dünyaya getirinceye dek savaşıma vermişti kendini.

Gertrudis, çocuğu kaptı, yıllardır bu işte pişmiş gibi yıkadı, bezlerine sarıp sarmaladı.

- Siz anadan doğma ebeymişsiniz, dedi doktor.

Gertrudis, yavrucağı alıp, karısının ölüm haberini bek-

leyerek, bir suç işlemiş gibi beti benzi atmış, bir köşed büzülü duran babasına götürdü.

- Al sana, ilk oğlun, Ramiro! Bak ne de güzel!

Ama büyük bir yükten kurtulan baba, başını kaldırdığında, ancak baldızının daha kara, ama eskisinden daha parlak ışıklar saçan gözleriyle karşılaştı. Oğlun diye ken disine uzatılan bu et yığınının öperken alev alev yanağ Gertrudis'in yanağına dokundu.

Genç kız yavaşça,

- Şimdi, dedi, git karına, hem teşekkür et, hem bağışlamasını dile, avut onu biraz.

- Gidip bağışlamasını mı dileyeyim?

- Evet, bağışlamasını.

- O da neden?

- Ben anlıyorum, o da anlayacak seni. Buna gelince - böyle söylerken çocuğu inip kalkan göğsünün üzerinde sığıyordu- bana bırakın. Onu iyi bir adam etmezsem benim de elimden hiçbir şey gelmiyor demektir.

Ey, Ramiro'nun başına yıkılıyordu sanki; ruhunun derinliklerinden gelen bir ses, "Bunların hangisi anne?" diyordu.

Biraz sonra Gertrudis, sapsarı yüzüyle bitkin bir durumda uyuklayan annenin yanına çocuğu yatırdı. Rosa gözlerini aralayınca kardeşiyle göz göze geldi. Onu görünce, genç annenin savaştan çıkan bedenini bir ürperti aldı.

- Tula! diye inledi.

- Buradayım Rosa, burada kalacağım, şimdi dinlen. Zamanı gelince çocuğa meme verir susturursun. Ötesine karışma sen!

- Öldüm sanıyordum Tula! Şimdi bile öbür dünyaday-

mışım gibi geliyor, Ramiro'dan yana da öyle üzüliyordum ki...

- Sus! Doktor çok konuşmamanı söyledi. Zavallı Ramiro senden de beterdi. Şimdi dayan bakalım, bir çocuk daha isteriz.

Hasta üzgün üzgün gülümsedi. Daha sonra Gertrudis küçük bir aile toplantısında,

- Babası gibi bunun adı da Ramiro olacak, diye önerdi, ikincisinin adı Gertrudis olacak benim gibi, kız olacak çünkü.

Don Primitivo atıldı:

- Zavallı kardeşin az kalsın dünyasını değiştiriyordu, şimdi ikinciye düşünmenin sırası mı?

- Ya ne olacaktı? diye yanıtladı, niçin evlendiler öyleyse? Değil mi Ramiro?

Ve ona gözlerini dikti. Bu bakışların altında ezilen koca,

- Şimdi, dedi, önemli olan onun iyileşmesi.

- Aldırma! Kadınlarda bu sayrılık çabuk geçer.

- Doktor haklı yeğenim, anadan doğma ebesin sen.

- Her kadın ana doğar, dayı.

Bunları öylesine belirgin, törensel bir vurguyla söyledi ki, Ramiro anlatılmaz bir kaygı ve şaşırtıcı bir iç burukluğu altında ezildiğini duydu. "Karımı yeterince sevebilecek miyim?" diyordu kendi kendine.

- Hadi Ramiro, dedi baldızı, artık karım var diyebilirsin.

Bundan sonra Gertrudis, bir gün bile kardeşinin evine gitmezlik etmedi. Anne iyi oluncaya dek çocuğu soyan, gıydiren, bakan Gertrudis oldu.

Genç kadın çabuk iyileşti, daha da güzelleşti. Aynı za-

manda kendini beğenmişlikle suçlamaya başladığı kocasına olan sevgisini son sınırına vardırdı.

- Öleceksin diye korkuyordum, dedi kocası, çok korkuyordum. Korkaktım, umutsuzdum, pişmandım.

- Pişman mı? Niye ki?

- Sen ölseydin ben de beynime bir kurşun sıkacaktım.

- Ne! O da nesi? Tula işitseydi, “erkeklik” derdi. Bunlar geçti şimdi. Artık ne olduğunu biliyorum.

- Uslanmadın mı daha Rosa?

- Uslanmak mı?

Sonra kocasını kendine doğru çekti, kollarını boynuna doladı, var gücüyle sıkarken yakıcı bir solukla kulağına fısıldadı:

- Bir de kız Ramiro, bir de kız! Şimdi seni öyle seviyorum ki! Beni öldürsen bile!

Bu sırada Gertrudis, ana-babanın tutkuları yüzünden kendini görmediklerini sanarak -temiz yürekli!- bebeğin ninni söylüyordu. Daha küçük yaştan, çocuğun kendini oluşturan sevgiyi en yalın ya da en karmaşık belirtiler içinde bilinçsiz de olsa anlamasına engel olmak, teyzede bilinçli bir uğraşı gibiydi. Çocuğun boynuna daha o günlerde bir Hazreti Meryem, kucağında bebek taşıyan bir Bakire madalyonu takmıştı.

Sık sık kardeşinin, genç annenin, çocuğunu susturmakta ya da belemekte sabırsızlandığını gördükçe,

- Ver onu bana Rosa, diyordu, ver onu; sen git, kocana bak.

- Ama Tula...

- Evet, senin ikisine de bakman gerekiyor, bense yalnızca buna.

- Neler de söylersin Tula...
- Çocuk olma, sen artık annesin, Tanrıya şükret ki işi böylece paylaşabiliyoruz.
- Tula... Tula...
- Ramiro... Ramiro... Rosa!
Anne kızılıyordu, ama yine de kocasına gidiyordu.
Böylece günler gelip geçti, bir yavru daha dünyaya geldi: Bir kız.

Kız doğduktan kısa bir süre sonra, bir gün Don Primitivo ölüverdi. Gertrudis yeni doğan yeğenlerini nasıl bir özenle sarıp sarmaladıysa, dayısını da öyle özenle yıkayıp giydirdi, mezarında tertemiz yatsın istiyordu. Odada zavalı ihtiyarın cesediyle başbaşa kalınca öyle bir ağıt tutturdu ki kimse inanamazdı. “Böylesine sevdiğimi hiç bilmezdim,” dedi kendi kendine, “iyi bir adamdı. Akıl kuyusu olduğuma inandırırvermişti beni. Ne kadar da temiz yürekliydi!”

- Bizim gerçek babamızdı, dedi kardeşine, bir gün olsun gözünün üzerinde kaşın var dememiştir.

- Öyle, diye atıldı Rosa, hiçbir isteğimize engel olmadı.

- O da biliyordu ki Rosa, başımızda olması yetiyordu bize. Babalık etti bize, bizi yetiştirdi. Ve öylesine temiz, duru yaşamının pürüzsüzlüğü yeterliydi bunun için.

Ağlamaktan şiş şiş olmuş gözleriyle Rosa:

- Doğru, dedi. Onun kadar iyi, temiz bir insan görmedim ömrümde.

- Kardeş, bundan daha temiz bir yuvada büyüyemedik.

- Bu da ne demek Tula?

- Sessiz, soluksuz, neredeyse tek bir sözcük bile etmeden, yaşamımızı Bakire Meryem'in havasıyla doldurduğu gibi, kız kardeşi annemizin ve anneannemizin havasıyla da doldurdu. Geceleri bize İncil okuttuğu zamanlar, İsa ve Meryem bölümlerine gelince, annemizin ve sonra kendi annesinin ve bütün tanıdıklarımızın ruhlarına dua ettiren sesi nasıl değiştirdi, anımsıyor musun? Bu dualarda bize bir anne veriyordu... Ve yine bu dualarda sana anne olmayı öğretti.

Rosa hıçkırığa hıçkırığa:

- Ya sana Tula, ya sana!

- Bana mı?

- Sana, evet sana! Değilse çocukların gerçek annesi kim?

- Bırak şimdi bunu, işte burada suskun bir ermiş var. O vaaz verirken zavallı dindarların, konuşmasının tek sözcüğünü bile anlamadan ağladıklarını anlatırlardı. Şimdi anlıyorum bunu. Tek başına sesi bile insanın içini serinleten, sevgiyle dolduran bir esin kaynağıydı. Hadi Rosa, dua edelim.

İki kardeş, dayılarının ölüm yatağının baş ucuna diz çöktüler ve yıllarca onunla birlikte söyledikleri aynı duayı -İsa ve Meryem dualarını- bu kez annelerinin ve oracıkta uzanıp duran ölünün, bu yeni, tertemiz ruhun sonsuzluğa değin dinlenmesi için iki kez okudular. Ve her yanda yanan, ölünün mum gibi sarı alnını aydınlatan kandillerin tatlı ve sıcacık ateşten dilleri, cesedin başucunda okunan duanın akışına uyarak titriyor, iki kardeşin sözlerine eşlik ediyor gibiydi. Tatlı bir dinginlik yayılıyordu ölüden. İki kardeş ayağa kalktılar, önce Gertrudis, sonra Rosa, yaşlı

adamin mum gibi solgun alnından öptüler. Artık gözyaşları dinmişti, öylece kucaklaştılar.

Gertrudis, kardeşinin kulağına eğilerek;

- Şimdi, dedi, kocanı çok seveceksin ve onu mutlu edeceksin. Ve... bize bir sürü çocuk vereceksin!

- Artık, dedi Rosa, bundan böyle gelip bizimle yaşayacaksın kuşkusuz.

Öteki hemen,

- Hayır, dedi, bu olmaz.

- Nasıl olmaz? Öyle de bir söylüyorsun ki...

- Evet kardeş, evet, bunun için bağışla beni, n' olur bağışla, bağışlıyor musun?

Ve cesedin önünde dizlerine kapanırcasına yakardı ona.

- Hadi, öyle yapma Tula, dayanamam buna. Acelesi yok...

- Gerçekten, ama bağışlıyorsun beni, değil mi Rosa? Bunları bağışlıyorsun ya?

- Bağışlamak da ne demek? Ama gelip bize yerleşeceksin.

- Üstüme varma Rosa, üstüme varma...

- Ne? Gelmeyecek misin? Yeğenlerini, daha doğrusu çocuklarını bırakacaksın ha!

- Ama bir gün bile onları yalnız bırakmadım ki...

- Geleceksin, değil mi?

- Düşünürüz Rosa, düşünürüz...

- İyi öyleyse, üstelemiyorum.

Ama birkaç gün sonra Rosa üstelemeye başladı. Gertudis ise kendini savunmaya geçmişti.

- Hayır, hayır, sizi tedirgin etmek istemiyorum...

- Bizi tedirgin etmek mi? Neler de söylüyorsun Tula?
- Evlenenlere ayrı ev gerek.
- Burası senin de evin olamaz mı?
- Hayır, hayır, inanmazsın ama özgürlüğünüzü elinizden almış olurum, öyle değil mi Ramiro?
- Hayır, hayır, sanmıyorum...

Ramiro, baldızının bu beklenmedik sorularıyla her karşılaştığında olduğu gibi yine kekelemeye başlamıştı.

- Evet Rosa, kocan söylemiyor, ama evlilerin, hem de sizin gibi yeni evlilerin en verimli çağlarında yalnız kalmaları gerektiğini biliyor. Ben, teyze olarak, sizin uğraşamayacağınız konularda çocuklara bir şeyler öğretmek için belli saatlerde gelirim.

Gertrudis yine her gün gidip geliyordu. Hem de kimi kez öyle erken geliyordu ki, ana-baba daha yataktan kalkmamış bile oluyordu, oysa küçük çocuk ayakta dolaşıyordu. Kendi kendine, "Bu ev bensiz yürümeyecek," diyordu.

Genç evlilerin üçüncü çocuğu da dünyaya geldi. Rosa, bu verimliliğinden yakınmaya başlamıştı. “Çocuk bas-kınına uğradık” diyordu. Kardeşi de buna karşılık, “Öyleyse niçin evlendiniz?” diye yanıtlıyordu.

Doğum, anne için çok güç olmuştu. Şimdi çocuklarla daha az ilgilenebiliyor, böylece onların bakımı, bu durumdan büyük bir mutluluk duyan teyzeye kalıyordu. Öyle ki, onları, Don Primitivo’dan kalma, hizmetçi kadınla bir arada yaşadığı baba evine götürme izni bile koparmıştı. Bir günden fazla alıkoyduğu da oluyordu. Yavrucaklar, bu sert, soğuk kadına körü körüne bağlanıyorlardı.

Karısının doğum yapmasından önceki aylarda iyiden iyiye neşesi kaçan Ramiro’nun, Gertrudis’i kaygıya düşüren can sıkıntısı şimdi daha da büyümüşü.

- Bu da ne can sıkıcı, ne baş belası işmiş, diyordu.

Baldızıysa, kucakındaki yeğeninden gözlerini ayırmaksızın, -birinden birini eksik etmezdi kucakından-,

- Senin için de mi, diyordu.

- Benim için de, evet, hep bir diken üzerinde oturuyorum, her şey korkutuyor beni.

- Aldırma! Sonunda her şey düzelecek, Tanrı büyük.
- Ama testi suya o kadar gidip geldi ki...
- Oğlum, kötülük iyiliğin kardeşidir, her yokuşun bir inişi vardır.

Ramiro, kendisiyle konuşurken adını söylemekten çekinen baldızının böyle "oğlum" demesine şaşırdı, oysa Ramiro, her zamanki gibi ona "Tula" demekten hoşlanıyordu.

- Ne iyi ettin de evlenmedin Tula!
- Gözlerini kaldırıp Ramiro'nun gözlerine dikerek,
- Gerçekten mi? dedi.
- Evet, gerçekten. Ne yapsa başına bela oluyor insanın.

- Daha evlenmeyeceğimi nerden biliyorsun?
- Evet! Yaşın gereği o da var ya.
- Öyle ya, neden evde kalayım?
- Böyle şeylere pek eğilimin...
- Evlenmeye eğilimi olmak mı? O da ne demek?
- Yani, bu...
- Kendime bir yavuklu aradığım yok mu demek istiyorsun? Bu mu?

- Hayır, değil.
- Evet, bu, bu.
- Sen istemiş olsan kuşkusuz bulunurdu...
- Ama ben arayamam ya. Erkek değilim ki. Kadın hep seçilmeyi beklemek zorundadır. Oysa benim seçmek hoşuma gider, seçilmek değil.

Rosa, onlara yaklaşıp bitkin bir durumda kendini koltuğa atarken,

- Nelerden söz ediyorsunuz? dedi.
- Hiç, evliliğin iyi ve kötü yanları üzerine felsefe yapıyordu kocan.

- Sen bundan söz etme Ramiro! Hem siz erkekler bu konuda ne bilirsiniz ki! Evlenen biziz, siz değil.

- Ama, hanım!

- Hadi neyse, gel bana yardım et, ayakta zor duruyorum, gidip biraz uzanayım. Hoşça kal Tula, çocuklar sana emanet.

Kocasına yanaştı, iki eliyle kolundan tuttu, dayandı ve güçlükle ayağa kalktı, sonra elini omzuna attı, kendini koyuverircesine başını eğerek, kocasının sağ elini sağ elinin içine aldı, ona dayanarak inleye sızlaya yavaş yavaş yürüdü, gitti. Gertrudis, yeğenlerinden biri bir dizinde, biri öteki dizinde, bir sırığa sarılan sarmaşık gibi kocasına asılmış olan kardeşinin, yürüyüşüne bakakaldı. İri iri gözleri yaşla doldu, bu ciddiliğiyle durgun, durgunluğuyla ciddi, yaşlı gözler. Ve iki yavrucağı göğsüne bastırarak, bir yanağını birinin, bir yanağını ötekinin yanağına dayayıp sıktı. Küçük yavru Ramirin, teyzesini, Tula teyzeciğini ağlar görünce o da ağlamaya başladı.

- Hadi, ağlama, oyun oynayalım.

Bu üçüncü doğumdan sonra Rosa pek tedirginleşmişti.

- Aklıma kötü kötü şeyler geliyor Tula.

- Sen kendi kendine kuruntu ediyorsun.

- Kuruntu değil, gitgide ölüme yaklaştığımı anlıyorum, kansız kaldım.

- Kan yerine gelir.

- Çocuğumu büyütemeyeceğim bir kez. Sütinelerin eline kalacak, Tula! İşte bu beni yiyip bitiriyor.

Gerçek de buydu. Kısa bir süre sonra her üçü de değişti. Baba pek öfkeli olmuştu. İkide bir çocukları sopadan geçireceğini söylüyordu. Anneyse gittikçe bitip tükeniyordu. Bir gün doktor,

- Bu elden gidiyor, dedi.

Ramiro, büyük bir sıkıntı ve akıl almaz öfkeler içinde deli gibi dolaşıp duruyordu evde. Bir gün, akşam üzeri baldızına içini döktü:

- Ama Rosa da yaşayabilmek için hiçbir şey yapmıyor, bir kez öleceğini koydu kafasına. Böyle ölüp gidecek! Neden güç vermiyorsun ona, kaygılarını yenmiyorsun ki yaşayabilsin.

- Ya sen oğlum, kocası olacak sen! Ona yaşama isteğini sen vermezsen kim verebilir? İşin en kötü yanı kan-sızlığı, zayıf düşmesi değil, hep ölümü düşünmesi oluyor kuşkusuz. Görüyorsun ya, çocuklar da çok yoruyorlar onu.

Zavallı Rosa düşte yaşıyor gibiydi, sürekli bir baş dönmesi içindeydi sanki. Her şeyi bir sis bulutunun arkasından görüyordu.

Bir gün öğleden sonra yalnızken kardeşini çağırdı, elini tutarak, titrek, kısa bir sesle ve kesik kesik tümcelerle:

- Bak Tula, dedi; ben ölüyorum. Çare yok, ölüyorum. İşte sana çocuklarımı, yüreğimin parçalarını bırakıyorum. Ve işte sana başka bir çocuğu, Ramiro'yu bırakıyorum. İnan bana, o da çocuk. Kocaman, şımarık bir çocuk. Ama melek gibi iyidir. Bir gün olsun bıkkınlık vermedi bana. İşte tümünü sana bırakıyorum Tula.

- Düşünme bunları Rosa, ben görevimi bilirim.

- Görev... görev...

- Evet, severek yapacağım işleri biliyorum ben, ben yaşadıkça çocukların annesiz kalmayacak.

- Sağol Tula, sağol. Senden bunu isteyecektim ben de.

- Öyleyse kuşkun olmasın.

- Çocuklarım, benim çocuklarım, yüreğimin parçaları, üvey anne eline kalmayacaklar.

- Ne demek istiyorsun Rosa?
 - Ramiro yeniden evlenmek isteyeceğine göre... Çok doğal bu... Öylesine genç ki... Biliyorum kadınsız yaşayamaz o, biliyorum... o halde...
 - Ne demek istiyorsun?
 - Karısı olacağını Tula.
 - Ben bunu söylemek istemedim Rosa, şimdi şu anda, acıdığım için de olsa yalan söyleyemem. Sensiz kalınca kocanla evleneceğimi söylemedim ben; çocukların anesiz kalmayacaklar dedim.
 - Hayır, üvey anne eline kalmayacaklarını söyledin sen.
 - İyi ya, kalmayacaklar!
 - Öyleyse bu, ancak senin Ramiro'yla evlenmenle olur, bak, kıskanmıyorum, hayır. Başkası olacağına sen ol! Sen olmalısın, eğer...
 - Niye evlenecekmiş?
 - Ah, Tula, erkekleri tanıyorsun sen! Kocamı tanıyorsun...
 - Hayır, tanımıyorum!
 - Ama ben, ben tanıyorum!
 - Kimbilir...
- Zavallı hasta kendinden geçti. Biraz sonra kocasını çağırdı. O da odadan çıkarken bir ölü gibi benzi sararmış, allak bullak olmuştu. Ölüm, Rosa'yla Ramiro'nun evlerinin orta direğine tırpanını indiriyordu. Genç annenin yaşamı damla damla eriyip giderken, açlıktan ölen küçüğe de bir sütninesi aramak gerekiyordu. Kardeşi, ölüm döşğinde can çekişirken Gertrudis, küçük yeğenine artık zorunlu olan bir göğüs bulabilmek için didinip duruyordu.

Çocuğun ağzına bir biberon vererek açlığını giderme-
ye çalışıyordu.

- Sütüne de nerede kaldı?

- Yarından önce gelemeyecek Senyorita!

Ramiro da,

- Bak Tula, diye söze başladı.

- Bırak beni, bırak! Karının yanına git, nerdeyse öldü
ölecek. Git, senin yerin orası, beni çocukla bırak!

- Ama Tula...

- Bırak beni dedim sana, git de ölürken bir daha gör
onu. Senin kollarının arasında gitmeli öbür dünyaya. Git,
bırak beni!

Ramiro gitti. Gertrudis ağlayıp duran yeğenini alıp bir
odaya kapandı ve kuru göğüslerinden, sıtma nöbetine tu-
tulmuş gibi titreyen kırmızı, yüreğinin atışları altında ür-
peren göğüslerinden birini -sağ göğsüydü bu- çıkararak,
ucunu küçücük yavrunun solgun, çiçek pembesi ağzına
soktu. Çocukcağız halsiz dudakları arasında, bu titrek, ku-
ru göğsü emdikçe daha çok inliyordu. Gertrudis, gözleri
yaşlarla dolu yakarıyordu:

- Bir mucize Hazreti Meryem, bir mucize. Kimse bil-
meyecek ki, hiç kimse!

Ve deli gibi çocuğu göğsünde sıkıyordu.

Önce ayak seslerinin yaklaştığını, sonra da kapının zor-
landığını duydu. Göğsünü içeri soktu, yakasını örttü, göz-
yaşlarını silerek kapıyı açmaya seğirtti. Gelen Ramiro'ydu.

- Her şey bitti! dedi.

- Toprağı bol olsun Ramiro, şimdi tüm sorun bunlara
bakmakta.

- Bakmak mı? Sen... sen... sen olmazsan...

- Peki, hele bir onları büyütelim diyorum sana.

Şimdi, asıl şimdi, karısı ölünce, Ramiro, kuşkuya yer kalmadan, Rosa'yı sevdiğini daha çok anlıyordu. En büyük avantajı, sevişerek yaşadıkları bu yatak odasına çekilip evlilik günlerini anmaktı.

Önce nişanlılık. Bu nişanlılık kısa sürmesine karşın, yavaş geçen bir deneme dönemi olmuştu. Bu sırada Rosa iyiden iyiye gönlünü kaptırıyor, bir yandan da belli etmemeye çalışıyor, bütünüyle onun oluncaya dek duygularını açığa vurmayacağını göstermek istiyordu. Gertrudis'in bakışları altında geçen bu sıkılgan ve kapalı nişanlılık onun bütün varlığıydı. Ramiro çok iyi anımsıyordu. Gertrudis'in, çocukların Tula teyzelerinin varlığı kendisini taşkınlıklardan alıkoyuyor, bunaltıyordu; onun önünde nişanlıların her zaman yaptıkları bir şaka yapmak yürekliliğini bile gösteremediği gibi, sözcüklerini de ölçüp biçerek konuşmak zorunda kalıyordu.

Sonra düğün. Ve ilk evlilik günlerinin, balayının sarhoşluğu. Rosa, gitgide ona ruhunu açıyordu; ama bu ruh öylesine yalınkat, öylesine saydamdı ki, Ramiro sonunda hiçbir gizlisi saklısı olmadığını anladı. Karısı, gökte çayır

kuşları, kırlarda çiçekler nasıl yaşarsa, kendini bütünüyle gündelik kaygılara bırakmış, içindeki en gizli şey her rüzgâra açık, yüreği elinde yaşıyordu ve bu eli sunarcasına ona uzatıyordu. Sudaki bir halka, gizli kaynağı olan başka bir halkaya nasıl benzerse, Rosa'nın ruhu da kardeşinin ruhunun tıpatıp aynıydı.

Bir gün geldi, Ramiro'nun gözlerindeki perde düşüverdi, yüreğindeki olduğu gibi, apaçık görüyordu artık. Rosa, sandığı ve öyle istediği gibi bir güzellik örneği değildi, tersine herkes gibi bir insan, ama olağanlığın en hoş yanlarını kendisinde toplamış bir insandı. Her gün yenilen ekmek gibiydi, alışılan ekmek gibi; öyle bulunmaz baklava börek değildi. İnsanı dinlendiren bakışı, gülümsemesi, bütün davranışları, sessiz ve uysal bir ruhun kişilik kazanmasıydı. Gözleriyle ışığı özümleyip yaymasında, sonra da huzura çevirmesinde bitkiye benzer bir yanı vardı; yine yaşamın öz suyunu emen gizli gücü ve kokulu taçyapraklarının doğal tatlılığıyla bir bitkiye benziyordu.

Anılar! Karısı elinden kurtulup kaçınca, bir utku ganimetri koparır gibi yakalayıp aldığı dudak dudağa, uzun ve sıcak öpücükler... Yüzünü iki elinin arasına alıp, bakışlarının derinliğinde ruhunu ararcasına sessizce, uzun uzun bakıyordu ve kulağını karısının göğsüne dayayıp kollarını beline dolarken yüreğinin tıp tıp atışını dinliyor, “Sus” diyordu, “bırak o konuşsun.”

Sonra Gertrudis'in gelişleri... Gizli düşüncelerini açığa vuran bir ruhun saklandığı büyük, yaşlı gözleri ve ciddi yüzüyle sanki onlara, “Çocuksunuz siz, yalnız kalmaya göresiniz, hemen karıkocalık oyunu oynuyorsunuz, çocuk kazanmak için böyle hazırlanılmaz, çünkü evlilik, eşlere

mutluluk vermek ve Tanrı uğruna çocuk yetiştirmek için kurulmuş kutsal bir düzendir,” diyordu.

Çocuklar! İlk büyük düşüncelerinin konusu olmuştu onlar. Bir ay, iki ay geçti, birkaç ay geçti, bu aşkın meyve vereceğini gösteren hiçbir belirti yoktu. “Gertrudis haklı mı yoksa”, diyordu kendi kendine, gerçekten görevlerinde inanç gücüyle kutsanmış bir aşk anlayışından uzak, birbirlerini sevmeden karı-kocalık mı oynuyorlardı? Ama, bugün daha iyi anımsıyordu, ona güç gelen çevresindeki-lerin düşünceleri-ydi, baba olmadığı için onu erkek saymayanlar çıkabilirdi içlerinde. Herhangi bir serserinin, bir ka-çığın üstesinden geldiği bir işte o neden başarısızlığa uğ-rasındı. Bu durum onuruna dokunuyordu; öyle isterdi ki, evlendiklerinin dokuzuncu ayında bir çocuğu olsun. Ger-çekte çocuk olup olmaması az çok evlilerin birbirlerine gösterdikleri sevgiye bağlı, derdi kendi kendine; ama bu-na karşın birbirlerini delicesine sevenler kimi kez meyve veremiyorlar da rasgele ya da para için evlenenler çocuk baskınına uğruyorlardı. Ama şimdi daha iyi anımsıyordu, bu durumu açıklayabilmek için kendine özgü yeni bir ku-ram atmıştı ortaya. Sorun şuydu: Bilinçli ve belirgin bir aşk, usa dayanan bir aşk vardır, çok büyük bir aşktır, ama ve-rimsizdir. Ama içten gelen gizli bir aşk daha vardır, seven-lerin kendilerinin bile bilmediği, iki varlığı sıkı sıkıya bir-birine bağlayan, bütün bedeni ve ruhu saran verimli bir aşk. Rosa’yı yeterince o mu sevmiyordu, yoksa Rosa mı onu? Yine anımsıyordu ki, gecenin karanlığı ve sessizliği için-de yalnız kaldıkları zaman onu öpücüklere boğarken bu gi-zemi çözmeye çalışıyor, kilisede uzun uzun dua ediyormuş-çasına binlerce kez kulağına fısıldıyordu: “Beni seviyor

musun, beni seviyor musun Rosa?” Genç kadının ağzından yanıt olarak perişan “evet”ler dökölüyordu. Gertrudis’in çevresine ağır bir ciddilik yayarak eve girdiğini görür görmez utanması delilik, aptalca bir delilikti. Kendisine bir oğlu olduğunu söylediklerinde, aşkının çiçeklenmesi onu iyileştirdi. Geçici bir çılgınlık oldu... yenmişti! Gerçek aşkı da ilk meyvesiyle gelmişti işte!

Aşk, evet aşk? Aşk mı diyorlar? Okurlarını aşık etmek isteyen, bol bol aşktan dem vuran, kendileri hiç mi hiç sevmeyen bu yazar müsveddeleri onu ne bilirler? Bu yazın teresleri ne anlar ondan? Aşk? Aşk değil, daha doğrusu sevgi. O zamanlar aşkın böylesi kitap kokuyor diyordu Ramiro. “Seni seviyorum” sözü ancak tiyatrodan ve romanlarda işitiliyor; etli-kanlı-kemikli yaşamdaysa aşk dolu bir “seni istiyorum”, daha da iyisi susmak. Aşk? Hayır, sevgi bile denmez buna, adsız bir şey, İncil hafızları, durmadan tespih çekenler duadan ne kadar anlarılarsa, bu muhabbet tellallarının çoğu da aşktan o kadar anlıyorlar. Hayır, duanın belli saatlerde, dikkatin dağılmamasına uygun bir yerde, önceden hazırlanmış bir biçimde, her şeyin ruhla yapıldığı ve Tanrı’da yaşanan bir durumda olması gerekmez. Dua, yemek içmek, gezmek, oynamak, okumak, yazmak, konuşmak, dahası uyumak olmalı; yaşamımız ise sürekli ve sessiz, söylenmedik ve düşünülmedik, ama yaşanılmış bir “Tanrı’nın dediği olur” ve durmadan yinelenen bir “Tanrı büyüktür” olmalıdır. Ramiro, bir gün, dinini bilmekte usta geçinen bir ermiştenden işitmişti bunları. Sonradan bu sözleri aşka da uyguladı. Şimdi, artık karısı öldükten sonra, karısına karşı beslediği ve kendisini ona bağlayan aşkı, günlük yaşamın akışıyla karıştırmaya başlıyordu. Aile yaşamının

ufak tefek, önemsiz ayrıntılarına sinen bu aşk, onun için duyulmadan solunan hava gibiydi, boğulup can verirken yokluğunu anladığımız hava gibi. Şimdi ise Ramiro boğuluyordu, bu yeni dulluğunun acısı, geçmiş ve yaşanmış aşkının gücünü ortaya koymuştu. Evliliklerinin ilk günlerinde, gözlerini istek bürüdüğünden olacak, yüreği çarpmadan ve alevlenmeden bedenlerini birleştiremiyorlardı; Rosa gerçekten tümüyle kendisinin değildi henüz; oysa daha sonra eli karısının çıplak bedenine değince kendi bedenine değmiş gibi oluyordu; buna karşılık Rosa'nın eline bir iğne batacak olsa, kendi eline batmış gibi oluyordu. Onun doğum sancılarını kendi karnında da duymamış mıydı?

İlk çocuğunu dünyaya getirdiğinde acı çekerken bile sevinç duyduğunu görünce anladı ki aşk, yaşam-ölüm ikiliğinin üstündedir, onlardan daha güçlüdür, aşk yaşamı öldürür, ölümü yaşatır, nasıl ki şimdi o, Rosa'nın ölümünü yaşıyordu ve kendi yaşamında ölüyordu. Sonra bir tomurcuk gibi yarı açılmış dudaklarıyla sessiz uyuyan bebekte somutlaşmış, yaşayan aşkı tanımıştı. Ve oracıkta, beşikte duran eserine, kımıldayan dudaklarıyla düşlerinde gülümseyen bebeğe bakarken, anneyi kendine doğru çekiyor, taze dudaklarının taçyaprağından öpüyor, gözlerinin barış çeşmesinden kana kana içiyordu. Elinin iki parmağını göstererek, "Bir daha, iki, iki!" diyordu. Kadın ise, "Hayır, hayır yetişir, bir tane yeter, çoğu zarar!" diye karşılık veriyor, sonra da gülüyordu. O zaman Ramiro, "İki, iki çocuğumuz, bir küçük çiftimiz, bir oğlan bir kızımız olsun istiyorum," diye üsteliyordu. Kadın gebe kalınca, her adım atışında, her ayağı kayışında kocası, "Ne de yüklü geliyor bu," diyordu, "işte ürün mevsimi! Sonunda istediğim ol-

du, en azından iki!” Karısıysa gülerek yanıtlıyordu: “Bir tane, sonuncusu ve yeter artık!” İkinci çocuk da dünyaya geldi, bir kızdı: Tulita. Daha yeni kurtulmuş, dinleniyordu ki, Ramiro, “Sen çok çalıştın zavallıcık,” deyip anneyi dudaklarından sıkıca uzun uzun öperek ödüllendirdi. Rosa ise ölümü ve yaşamı yenmiş, uysal gözleriyle gülümsüyordu.

Ve öldü! Yalan gibi geliyordu, ama ölmüştü. Son boğuşma akşamı gelip çatmıştı. Gertrudis, yararsız ilaçları hazırlıyor, yatağı düzeltiyor, hastayı yüreklendirmeye, ötekileri de avutmaya çalışıyordu. Üç çocuğunun filizlendiği tarlada, bu yatakta uzanmış olan anne, yavaş yavaş konuşma yeteneğini, ve bütün gücünü yitirmekteydi. Erkeğinin, çocuklarının babasının elini eline almış; uçsuz bucaksız bir denizde yittiğini gören bir denizcinin, çok uzaklardaki buruna, ufukta dağılıp giden, gökle birleşen, doğduğu topraklara baktığı gibi bakıyordu. Boğulur gibi olduğu zamanlar, gözleri, sonsuzluk kıyısından Ramiro’nun gözlerine dönüyordu. Ve bu bakış, dünyaya bir daha dönmek üzere giderken sanki yaşamın gizli anlamını öğrenmek isteyen umutsuz, korkunç bir soruya benziyordu. Can çekişme anlarında ve ölüm sessizliğindeki bu bakışlar, sanki şöyle söylüyorlardı: “Sen, sen benim yaşamım, benimle dünyaya yeni yeni ölümlüler getiren, benden üç yeni yaşam yaratan sen, sen erkeğim, söyle bana, nedir bu?” Korkunç bir akşamdı. Biraz rahatladığı anlarda Rosa, nemli ve ateş gibi yanan ellerinde Ramiro’nun titrek ellerini tutup, yaşamın yorgunluğuyla şişen gözlerini onun gözlerine dikerek üzgünce gülümsüyordu; sonra da gözlerini hemen oracıkta, beşiğinde uyuyan bebeğe çevirip, bazan bakışlarıyla bazan da zorlukla çıkan kısık sesiyle, “Hayır,” diyor-

du, “uyandırmayın onu, hayır! Uyusun zavallı yavrucak! Uyusun... Bıkıncaya kadar uyusun!” Sonunda, dünyayla ahiret arasında son bir can çekişme anı gelip çattı. Sonsuz karanlıkların eşiğinde, bir uçurumun kıyısında gibi kendini pek zavallı duyuyordu, titreyen erkeğine sıkı sıkı tutunmuştu. Zavalıcık tırnaklarıyla boğazını yırtmak istiyordu. Korkmuş, kocasına bakıyor, gözleriyle ondan hava dileniyordu. Sonra bu gözlerden ruhunun derinliklerine kadar sokuldu ve elini çekerek yatağa, üç çocuğuna gebe kaldığı ve doğum yaptığı yatağa düşüverdi. Her ikisi de sessizliğe kavuştular; bir yanda Ramiro, sersemlemiş, duygusuzlaşmış yüreğiyle, sonsuz, uyanmasız bir düşe dalmış gibi, ruhu ölmüş duruyor, ötedeyse çocuk uyuyordu. Küçük kız göğsünde tutarak Gertrudis girdi içeri, kardeşinin gözlerini kapadı, biraz biçimini düzelttikten sonra uyuyan çocuğun üstünü örtmeye gitti. Henüz son kırıntılarını, yazgıya boyun eğmiş annenin alnına sunan yaşamdan bir öpücükle aldığı sıcaklığı ikinci bir öpücükle ona ilettili.

Ama Rosa ölmüş müydü gerçekten? Gerçek miydi ki? Onda, Ramiro’nun içinde böylesine yaşarken, ölmüş olabilir miydi? Hayır! Şimdi yalnız geçen gecelerinde, bu ölüm, yaşam ve aşk yatağında uyurken içindeki bunaltıcı boşluk duygusuna karşın, yanında karısının soluk alışını, bedeninin sıcaklığını duyuyordu. O zaman, elini uzatarak, bazan Rosa’nın kıvrılıp yattığı yatağın öteki yarısında gezdiriyordu. İşin kötüsü, durup dururken derin derin onu düşünmeye başlıyordu. Aklına hep canlı bir sevgili değil de, kitaplardaki aşk sahneleri geliyor, ancak düşlerinde gerçekleştirebildiği, canının canı, ruhunun soluğu olan bir güçlü duygu onu yakıp kavuruyordu. Acı, bu duyguya ruh veri-

yor, daha doğrusu bir kavram kazandırıyor. Ancak Gertrudis girer girmez pek sağlam da olmasa bir kişilik kazanıyordu.

Bütün bu düşüncelerden “Baba” diye bağırان bir çocuk sesiyle sıyrılıyor. İşte karısı orada yaşıyordu, ölüm-süzdü o. Ve sonra aynı çocuk sesi “Anne!” diyordu, arkasından tatlı bir ciddilikle Gertrudis karşılık veriyordu: “Oğlum!”

Hayır, Rosa, onun Rosası ölmemiştir, olanak yoktu ölmesine, eskisi gibi canlı ve çevresine yaşam saçarak oradaydı. Karısı ölemezdi.

Son doğumundan beri ve bütün hastalığı boyunca kardeşinin evine yerleşmiş olan Gertrudis, bir gün eniştesine,

- Bak, dedi, artık bütün bütün buraya taşınacağım.

Ramiro'nun yüreği hızla çarpmaya başladı.

Sonra ekledi:

- Evet, sizinle oturmam, çocuklara bakmam gerek, zaten bu zavallı yavru burada böyle yalnız bırakılamaz.

- Tanrı senden razı olsun, Tula.

- Tula yok artık, daha önce de söyledim bunu sana, senin için Gertrudis'im ben.

- Bunun sonu nereye varacak?

- Orası benim bileceğim iş.

- Bak Gertrudis...

- İyi iyi, gidip bakayım, sütüne ne yapıyor?

Bıkıp usanmadan kadına gözcülük ediyordu; babasının önünde küçüğü emzirmesine izin vermiyordu. Düğmelerini çözüp göğsünü çıkarırken kırıltması ve utanmazlığı yüzünden paylıyordu onu.

- Bunu böyle herkese göstermek zorunda değilsin, sütünün bol olup olmadığını çocuk görsün yeter.

Ramiro acı çekiyordu, Gertrudis de seziyordu bunu.

- Zavallı Rosa! diyordu hep.

- Zavallı olan çocuklar, şimdi düşünülmesi gereken de onlar.

- Yeterli değil, hayır, pek az dinleniyorum, özellikle geceleri yalnızlık bastırıyor, uykusuz geçirdiğim geceler oluyor...

- Yemekten sonra çık gez, evliliğinin son zamanlarında yaptığın gibi uykun gelinceye kadar eve gelme, uykuya yatmalı yatağa.

- Öyle bir boşluk duyuyorum ki içimde.

- Çocukların var ya...

- Ama onun yerini kimse dolduramaz ki.

- Bana kalırsa... siz erkekler...

- Onu bu kadar sevdiğimi sanmıyordum.

- Hep böyle oluyor, aynı şey bende de oldu, dayımın ölümünde de, kardeşimi, senin Rosanı yitirince de. Ölünceye dek ben de bilmedim onu böylesine sevdiğimi, şimdi çocuklarını büyütürken anlıyorum. Ölüleri yaşayanlarda seviyoruz.

- Hayır, belki de ölülerde yaşayanları seviyoruz...

- Böylesine derine gitmeyelim.

Sabahları Ramiro kalktıktan sonra baldızı yatak odasına giriyor, "erkek kokusu" diye söylenerek balkon kapılarını açıyordu. Eniştesiyle yalnızken karşılaşmaktan çekinerek, çocuklardan birini yanına alıyordu.

Rahmetlinin oturmayı alışkanlık haline getirdiği koltuğa yerleşip, çocukların oyunlarına bakıyordu.

Bir gün, tok sesiyle Ramirin'in küçük kız kardeşine şöyle dediğini işitti:

- Ben oğlanım, sense altı üstü bir kız.
- Ramirin, Ramirin, bu da ne demek? Daha şimdiden mi başlıyorsun kaba olmaya, erkek olmaya?
- Bir gün, Ramiro, baldızını yanına çağırıp şöyle dedi:
- Gizini çözdüm Gertrudis.
- Ne gizi?
- Amcamın oğlu Ricardo'yla olan ilişkileriniz.
- Haa, evet, doğru; üsteledi, üzerime fazla düştü, rahat bırakmadı beni, sonunda kendisine acındırdı.
- Ne kadar da gizliyordunuz...
- Herkese ilan mı edecektik ya?
- Ama ben daha çok şey biliyorum.
- Bildiğin de neymiş?
- Başından savdığını.
- Bu da doğru.
- Senin mektubunu gösterdi bana.
- Nasıl? Bunu yapacağını sanmazdım. Onu başımdan atmakla iyi etmişim. Ne olacak, erkek milleti!

Ramiro, baldızının Ricardo'ya yazdığı mektubu görmüştü, gerçekten şöyleydi:

"Sevgili Ricardo, bilemezsin Rosa öldüğünden beri ne kötü günler geçiriyorum, hele bu son günler korkunçtu. Geleceğimi iyice görebilmem için güç versinler diye Hazreti Meryem'e ve Oğluna durmadan yakardım. Bilemezsin ne denli zor sana bunu söylemek, ama ilişkimiz böyle süremez, evlenemeyeceğim ben. Kardeşim öteki dünyadan, çocuklarını bırakmamam, onların annesi olmam için yalvarıp duruyor. Bakmam, büyütmem gereken bu çocuklar olduğuna göre, evlenmenin sözü edilmemeli. Bağışla beni Ricardo, Tanrı adına bağışla beni, iyi anla bunu ne için

yaptığımı. Bu büyük bir üzüntü konusu ve yanıtlarım seni üzeceğini biliyorum. Sana büyük bir üzüntü verdiğimi içimde duyuyorum, ama sen öyle iyisin ki, benim görevlerimi, kararımın nedenini anlayarak, böyle kendisini bekleyen sıvı işleri olmayan, seni benden daha çok mutlu edebilecek bir kadın bulabilirsin. Elveda Ricardo, mutlu ol, başkalarını da mutlu et; kuşkun olmasın, seni hiç, hiç unutmayacağım.

Gertrudis”

- Şimdi, dedi Ramiro, yine de Ricardo seni görmek istiyor.

- Saklanıyor muyum sanki?

- Hayır, ama...

- Söyle ona, beni görmek istediği zaman buraya, evimize gelsin.

- Bizim evimiz Gertrudis, bizim...

- Evet, bizim ve çocuklarımızın.

- Sen istersen...

- Bundan söz etmeyelim!

Ve ayağa kalktı. Ertesi gün Ricardo geldi.

- Lütfen Tula!

- Artık bundan söz etmeyelim Ricardo, kapandı bu konu.

- N’olursun!

- Erkeksin Ricardo, güçlü ol!

- Ama babaları var ya...

- Yetmez, anneleri yok... Daha doğrusu var bir anneleri.

- Yeniden evlenebilir.

- Yeniden evlenebilir mi? O zaman çocuklar benimle

gelirler, annelerine ölüm döşeginin başında, onları üvey ar ne eline bırakmayacağıma söz verdim.

- Bu anne sen olamaz mısın Tula?

- Nasıl ben?

- Evet sen, onunla, Ramiro'yla evlenerek.

- Olamaz bu!

- Bu durumu ben ancak böyle açıklayabilirim.

- Olamaz, dedim sana. Benimkilerin, kendi kanımda olacakların, bu çocuklara duyduğum sevgiyi azaltmalarına dayanamam. Daha çok çocuk mu? Olamaz bu. Gereğ gibi yetiştirmek istersek yeter bunlar.

- Ama Tula, bu eve bunun için geldiğine kimseyi inan dıramazsın.

- Kimseyi inandırmak için çalışmıyorum ben de. Sana gelince, bu söylediklerim yeter.

Bir daha karşılaşmamak üzere ayrıldılar. O gidince Ramiro sordu:

- Peki ne oldu?

- Her şey bitti, başka türlü de olamazdı.

- Yani özgürsün artık...

- Özgürdüm, özgürüm ve özgür olacağım.

- Gertrudis... Gertrudis...

Sesi yalvarırken titriyordu.

- Onu tersledim; dediğim gibi çocuklarıma, Rosa'nı çocuklarına karşı görevlerim var...

- Senin de çocukların, niçin öyle söylemiyorsun?

- Benim çocuklarım, evet!

- Ama istersen...

- Üstüme düşme, ne seninle ne de başka biriyle evle nemeyeceğimi söylemiştim.

- Ne de başkasıyla ha?

Ramiro rahatlamıştı.

- Evet, ne de başkasıyla.

- Neden rahibe olmadın öyleyse?

- Buyruk almak hoşuma gitmez.

- Gideceğin manastırda başrahibe sen olurdun.

- Buyurmak da pek hoşuma gitmez... Ramirin!

Çocuk, çağırıyor duyunca koşup geldi. Teyze, onun elinden tutarak, "Hadi saklambaç oynayalım canım!" dedi.

- Ama Tula...

- Sana söyledim -bunları derken çocuğun elinden çekip Ramiro'nun yanına yaklaştı, kulağına fısıldadı- bana Tula dememeni söyledim sana, özellikle çocukların önünde. Onlar da diyebilirler, ama sen diyemezsin, küçüklere saygı göster.

- Onlara saygıda kusur mu ediyorum?

- Öyle kendini bırakarak çocukların önünde açılmak...

- Ama onlar bir şey anlamazlar ki.

- Çocuklar her şeyi bizden daha iyi anlar. Hem hiç unutmazlar da. Şimdi anlamıyorlarsa yarın anlayacaklardır. Çocuğun gördüğü, işittiği her şey, ruhu için bir tohum gibidir, filizlenir, sonra da ürün verir. Yeter!

Ve bu evde üzüntülü, kaygılı, iç savaşlarıyla dolu bir yaşamdır başladı. Gertrudis, yanından ayrılmamaları gerektiğini ileri sürerek çocuklarla kendini savunuyor, öte yandan Ramiro'ya çıkıp eğlenmesini salık veriyordu. Ramiro ise, çocuklarına sevgisini gittikçe artırıyor, onlara hep annelerinden, zavallı annelerinden söz ediyordu. Küçük kızı kucağına alıyor, orada, teyzenin önünde öpücüklerle boğuyordu.

- Bu kadarı da fazla be adam, bu kadarı da fazla, zavallılığı üzmetten başka bir iş yaptığın yok. İzinle bunun doğru olmadığını söyleyeyim sana. Bana “anne” değil de “teyze” dedirtmen doğru, ama bu kadarı da fazla. Kendine gel.

- Çocuklarımla da mı avunamayacağım?
- Evet oğlum, evet; ama ilkin onları iyi yetiştirmeli.
- Öyleyse...
- Onları öpücüklerle, şekerlemelerle yormak zayıf düşür; bak, gerçekte çocuklar da anlıyorlar...
- Ne büyük suç!
- Çocuklar için bundan daha iyi bir ev olur mu Tan-

n'ın kulu? Bir yuvaları var, anneli babalı gerçek bir yuva, her istediklerinde dört bucağında koşup oynayabildikleri, tertemiz bir yuva. Kapısı bacası açık bir yuva. Saklısı gizlisi olmayan bir yuva. Daha ne istiyorsun?

Ramiro ona yaklaştırmaya çalışıyor, giderek yalvarıyor. Bir keresinde Gertrudis, yemekte şöyle demek zorunda kaldı:

- Bana öyle bakma, çocuklar görecektir.

Geceleri, onların anneciklerine, Rosa Anne'ye dua etmelerini alışkanlık haline getirmişti; Tanrı'nın onu yüce katına alması için yakarıyorlardı. Bir gece, bu duadan sonra Ramiro da oradayken sözlerine ekledi:

- Çocuklar, şimdi baba için de bir "Padre nuestro" ve bir "Ave Maria" okuyacaksınız.

- Ama baba ölmedi ki Tula anne.

- Olsun, o da ölebilir...

- Bana kalırsa sen de...

- Doğru, öyleyse bir tane daha Padre nuestro ve Ave Maria.

Çocuklar yattıktan sonra eniştesinin yanına döndü ve kuruca,

- Bu böyle sürüp gidemez, davranışlarına çekidüzen vermeyecek olursan bu evden gitmem gerekecek. Gökte Rosa beni bağışlamayacak bile olsa.

- Ama...

- Söyledim sana, çocuklarının sağlıklı bir ruhla yetiştiği bu tertemiz evi, bakışlarıyla bile kirletmeni istemiyorum. Rosa'yı anımsa.

- Biz erkeklerin hangi maddeden olduğunu sanıyorsun?

- Etten, hem de en bayağısı.

- Ya sen? Kendini hiç görmüyor musun?

Gertrudis'in durgun yüzü birden allak bullak oldu.

- Bu da ne demek?

- Onların gerçek anneleri olmadığına göre beni bütün varlığıyla izlemeye hakkın var mı Gertrudis? Böyle yakın man, evi varlığıyla, gözlerinin ateşiyle, sesinin tonuyla ruhla dolu bedeninin inancıyla, hem de somutlaşmış bir ruhla doldurman doğru mu?

Gertrudis, kıpkırmızı olmuş, başını önüne eğiyor, su suyordu. Yüreği bir felaket çanı gibi çalıyordu.

- Suç kimde, söyle bana?

- Haklısın Ramiro, ama ben gidecek olsam çocukla ağlaşırlar arkamdan, beni seviyorlar...

Baba üzüntüyle,

- Benden de çok! dedi.

- Ben senin gibi onları öpücüklerle örselemiyorum; mincıkılamıyorum; onları öptüğümde öpücüklerimin daha temiz, hem de daha yalnızca kendileri için olduğunu anlıyorlardır...

- Güzel! Yine soruyorum, suç kimde?

- İyi, öyle olsun. Bir yıl bekle, bir yıl bekleyelim; kendimi iyice anlayabilmem için bir yıllık süre tanı bana, sende iyice düşün taşın, duygularını yenmek için...

- Bir yıl... bir yıl...

- Çok mu geliyor?

- Ve sonra, bu süre bitince?

- Sonra, görürüz.

- Görürüz... görürüz...

- Daha fazlasına söz veremem.

- Peki bu bir yıl içinde...
- Ne? Ya bu bir yıl içinde bir düşüncesizlik yaparsan...
- Ne anlamda kullanıyorsun düşüncesizlik sözünü?
- Başkasına tutulup onunla evlenmeni.
- Olamaz bu!
- Ne de kolay söylüyorsun!
- Olamaz bu!
- Haha! ha! Erkek yemini...
- Ya böyle olursa suç kimin?
- Suç mu?
- Yalnızca şunu demek istiyordum...
- Neyi?
- Bu demek ki, Rosa'yı onun seni sevdiği gibi ya da dul kalsaydı seveceği gibi ne sevdin, ne de seviyorsun...
- Hayır, başka bir şey söylemek istiyordum...
- İyi, yeter artık. Ramirin! Buraya gel Ramirin! Hadi koş!

Ve bu tartışma böylece yatıştı.

Gertrudis yeğenleriyle uğraşıp duruyordu.

Küçük kızın dikiş nakış gibi işlerle uğraşmasını istemedi. "Kadın işleri mi?" diyordu. "Hayır, ev işlerini hiç öğrenmesin; bir kadının görevi, erkekler, kadınlar yaratmak, onları giydirmek değil."

Bir gün Ramirin, sokakta öğrendiği çirkin bir söz kaçırdı ağzından, babası hemen kızacaktı ki, Gertrudis, "Bırak," dedi, "işıtmemiş gibi yapmak gerekir. Burada sözü edilmemesi gereken dünya kadar şey var, ona yasak etmek için de olsa sözü edilmemeli."

Bir keresinde evde kalmış bir kızın rahibe olmaya karar verdiğini işitince, Gertrudis,

“Ya da çocuk ruhuna bürünmeye,” diye ekledi.

Bir gün Ramırın,

- Tulita benim nişanlım, diyecek oldu.
- Saçmalama! Tulita senin kız kardeşin.
- Hem kız kardeş, hem nişanlı olmaz mı?
- Hayır.
- Kız kardeş olmak ne demek?
- Kız kardeş olmak mı? Kız kardeş olmak...

Küçük kız kesip attı:

- Aynı evde yaşamak demek.

Bir gün küçük kız ağlayarak geldi, arı sokan parmağını gösteriyordu. Teyzenin aklına gelen şey, ağzıyla emerek zehiri dışarıya atmak oldu; birçok yılan sokması olayında böyle yapıldığını okumuştı. Bunun üzerine çocuklar karar verdiler, baba da onlara katıldı, bahçede canlı arı bırakmayacaklar, hepsini öldürünceye kadar savaşıyorlardı.

- Hayır, dedi Gertrudis, bu olmaz, kimse onlara dokunmayacak.

- Neden? Bal için mi?

- Dedim ya, kimse arılara dokunmayacak.

- Ama Gertrudis, ya anne değilirse.

- Biliyorum, iyi biliyorum, senin kitaplarından birinde arılar üzerine yazılar okudum. Biliyorum, hangilerinin soktuğunu, hangilerinin bal yaptığını. Kraliçenin ne olduğunu biliyorum, sonra erkek arıların ne olduğunu da.

- Biz erkekler, erkek arı gibiyizdir.

- Kuşkusuz!

- Öyleyse dinle! Politikaya atılmamı istiyorlar, milletvekilliğine adaylığımı koyacağım.

Gertrudis sevincini gizleyemedi:

- Gerçekten mi?
- Pek mi hoşuna gitti?
- Seni eğlendiren her şey gibi.
- On bir ay kaldı Gertrudis...
- Neye, seçime mi?
- Seçime, evet!

Şurası kesin ki Gertrudis'in ruhunda korkunç bir fırtına kopmuştu. Kafası yüreğiyle çekişiyordu, sonra her ikisi, yüreği ve kafası, içinde en şiddetli, en derin, en gizli bir şeyle, ruhunun kemik iliği gibi bir şeyle çekişiyordu.

Ramiro'nun evde bulunmadığı zamanlar, yalnız kalınca, onun ve Rosa'nın çocuğunu, "oğlum" dediği Ramirin'i kucağına alıyor, kaygılarla çırpınan, sıkıntılarla kabarmış genç kız göğsünde sıkıyordu. Bazen de kardeşinin -olduğu gibi kalan, hep öyle gösteren- resmine dalıp gidiyor, kendisinin Ramiro'yla evlenmesini gerçekten isteyip istemediğini soruyordu. "Evet," diyordu kendi kendine, "erkeğinin, Ramiro'nun karısı, ikinci karısı olmamı söyledi, ama bunu istemiş olamaz, hayır, istemiş olamaz, onun yerinde ben olsaydım istemezdim ki, hayır istemezdim... Bir başka kadın mı? Hayır! Bir başkası olamazdı! Hayır! Öldükten sonra bile! Kardeşim bile olsa! Bir başkası, asla! Bir taneden çok olmamalı... Hayır bunu istemezdi. Onunla, erkeğiyle, çocuklarının babasıyla benim arama kendi gölgesinin girmesini istemezdi... İstemiş olamaz

bunu. Yanımda olduğu, teni tenime değdiği zaman kim bana güvence verebilir o anda Rosa'yı düşünmediğine? Yalnızca bir anımsatıcı olacağım... Başkasını anımsatmaktan daha kötü ne var! Hayır, o benden yalnızca çocuklarının üvey anne eline kalmalarına engel olmamı istedi. Engel olacağım! Ramiro'yla evlenip yalnızca ruhumu değil, bedenimi de vermekle engel olmuş olmuyorum ki. Asıl o zaman ben üvey anne olacağım. Bir de benim kendi tenim, kendi kanımdan çocuklarım olursa tam üvey anne..." Bu kendi kanından olacak çocuklar düşüncesi, ruhunun kemiklerindeki iliği kutsal bir korkuyla titretiyordu. Gertrüdis de tepeden tırnağa bir anneydi. Ama tanrısal bir anne.

Odasına, yatak odasına Meryem Ana resminin ayak ucuna kapanıp ağlıyor, ağlıyor, bir yandan da, "kendi karının meyvesi," diye mırıldanıyordu.

Bir seferinde Ramirin'i göğsünde sıkıyordu, küçük sordu:

- Niçin ağlıyorsun anneciğim?

Anneciğim demeyi ona kendisi öğretmişti.

- Ağlamıyorum ki...

- Evet ağlıyorsun...

- Ama ağladığımı görüyor musun sen?

- Hayır, ama içimde duyuyorum, şu anda ağlamaktasın...

- Anneni anımsadım da...

- Annemin sen olduğunu söylüyordun hani?

- Evet, öteki anneyi, Rosa Anne'yi anımsadım.

- Ha, evet! Öleni... babamın annesini.

- Evet babanın!

- Niçin babamız, sana anne, Tula Anne değil de tey-

ze, Tula teyzecik dememizi istiyor; sense teyze, Tula teyzecik değil de, anne dememizi istiyorsun?

- Baban böyle mi söylüyor size?

- Evet, şimdilik annemiz olmadığını; teyzemiz olduğunu söyledi.

- Şimdilik mi dedi?

- Evet, şimdilik annemiz olmadığını, ama olacağını söyledi... Evet, birkaç ay sonra annemiz olacağını söyledi...

“O zaman üvey anneniz olacağım,” diye düşündü Gertrudis, ama bu günahkar düşüncesini çocuğun önünde olduğu gibi açmadı.

- İyi dinle, bak, bir daha böyle şeylere pek aldırış etme oğlum...

Ramiro eve gelince yanına çağırdı, sertçe:

- Böyle şeyler söylememelisin çocuğa, dedi, şimdilik teyzesi, yalnızca Tula teyzesi olduğumu ve annesi olacağımı söylememen gerekirdi. Bu, onu zehirlemek, görmemesi gereken şeylere doğru gözlerini açmak olur! Eğer onunla bana etki etmek, beni zorlamak için yapıyorsan...

- Kendi kendine bir süre verdiğini söylemiştin...

- İyi, bunun için yapıyorsan, çocuğa yüklediğin rolü de iyi düşün, bu rol...

- Sus artık!

- Kuru gürültüye kulak asmam ben, ama susacağım. Sen de Rosa'yı düşün, Rosa'yı anımsa! İlk... aşkın!

- Tula!

- Yeter. Çocuklarına üvey anne arama, var bir anneleri.

“Bunlara temiz hava gerekli,” dedi Gertrudis kendi kendine; sonra da Ramiro’ya, denize bakan dağlık, küçük bir kıyı köyünde bir süre kalmayı önerdi. Pek gözde olmayan bir yer, Ramiro’nun **tresillo** (1) oynayacak arkadaş bulabileceği bir yer aradı. Ramiro’yu sürekli çocukların yanında kalmaya zorlamak istemiyordu. Gertrudis’i korkutan bir tür yalnızlık oluyordu bu.

Orada her gün, ikisi, Gertrudis ve Ramiro, üç çocuğu -Ramirin, Rosa ve Elvira- alıp çalılıkların ardından deniz görünen tepeye gezmeye gidiyorlardı. Hiç tanıdıkları olmasa da, burada bile Ramiro ile başbaşa dolaşmayı göze alamıyordu. Yol kenarında yıkılmış, yerde serili, kır iskemlelerini anımsatan bir ağaç gövdesinde, her ikisi de yüzleri denize dönük oturuyorlardı. Hemen oracıkta, öğrendiğince yakınlarında da çocuklar oynuyordu. Bir seferinde Ramiro, yere, çimenler üzerine oturmalarını önerecek oldu, Gertrudis hemen karşı koydu:

(1) Tresillo: Üç kişi arasında oynanan bir kâğıt oyunu.

- Hayır, dedi, yere olmaz. Yere, toprağa oturamam, özellikle senin yanında, hem de çocukların önünde...

- Yer temizse... çimense...

- Oturamayacağımı söyledim sana!

- Hakkısın, çimen rahat değil.

- Rahat değil de söz mü!

Bu ağaç kütüğüne oturmuş denize bakarlarken, dereden tepeden konuşuyorlardı. Genç adam, aralarında konuşulması yasak olan konuya birazcık dokunacak olsa teyzenin ağzından, "Ramirin!", "Rosa!" ya da "Elvira!"lar dökülüyordu hemen. Gertrudis, denizden söz ediyordu. Ramiro'ya, pek uzakta olmayan dalgaların homurtusuna karışarak gelen bu sözler, onun ruhu için, bir ninninin, belli belirsiz işitilen sözcükleri gibiydi. Gertrudis, Ramiro'nun sevgisini uyutmak için sallıyordu, o zaman ona hiç bakmıyor, gözlerini denize çeviriyordu; ama orada, denizde erkeğin gizemli bir biçimde yansıyan bakışını görüyordu. Tertemiz deniz, onların bakışlarını ve ruhlarını birleştiriyordu.

Bazan da ormana, kestaneliğe gidiyorlardı. Orada hem Ramiro'ya, hem kendisine, hem de daha büyük bir özenle çocuklara bakması gerekiyordu. Orada da iskemle ödelerini gören devrilmiş bir ağaç gövdesi bulmuştu. Eniştesini tertemiz bir aile yaşamına, bir köy yaşamına alıştırmak istiyordu. Işık ve temiz havayla yorulmuş olarak yatmasını, dışardan ağustosböceklerinin seslerini işiterek düşsüz bir uykuya dalmasını, horoz ötüşleriyle, köylülerin, denizcilerin ayak sesleriyle uyanmasını istiyordu.

Sabahları, denize girenlerin toplandığı küçük plaja iniyorlardı. Çocuklar, banyodan sonra çıplak ayaklarıyla, çakıl taşlarının arasında denize dökülen kararsız ve başı-

boş bir derenin yolunu çevirerek eğleniyorlardı. Ramiro da arasına çocukların bu oyununa katılıyordu.

Ama Gertrudis korkmaya başlamıştı. Aldığı önlemlerde yanılmıştı. Ramiro, yazlıktaki *tresillo* partisi oyuncularından kaçıyor, baldızıyla yalnız kalabilmek için her zamankinden daha çok fırsat gözlüyorsa benziyordu. Oturdıkları küçük evde, dağ çingenelerinin yaşadıkları bir çadır havası vardı. Kır Ramiro'nun sevgisini değil, ama hiç olmazsa isteğini uyutacak yerde, daha çok kamçıliyordu. Gertrudis kaygılanmaya başlamıştı. Bu kırlarda, ormanlarda, dağ kıvrımlarında, yaşam önlerine cırtlı çıplak çıkıyordu. Üstelik Ramiro'nun yetiştirdiği evcil hayvanlarla birlikte geçen bu yaşam daha da apaçıktı. Küçük yeğenlerinin, kızların oyunlarını büyük bir ilgiyle izleyişleri Gertrudis'e acı veriyordu. Hayır, kır arınma dersi vermiyordu. Arınma, bakışları denize daldırmaktı! Deniz bile... Deniz meltemi onlara arı iğnesi gibi geliyordu.

Bir gün öğleden sonra denize karşı oturmuşlardı, Gertrudis birden bağırdı:

- Bak, ne güzel!

Kımıl kımıl bir çölde, tek ve kocaman bir gül gibi, dalgardan kopup gelen kıpkızıl dolunaydı bu.

- Neden, dedi Ramiro, ozanlar bu kadar ayın türküsünü söylemişler? Neden aşıkların romantik ışığı oluyor ay?

- Bilmem, ama öyle sanıyorum ki, hiçbir zaman ulaşamayacağımız bir yer, tek yer çünkü, ulaşılmaz bir yer. Güneş öyle değil, ışığında yıkanmayı seviyoruz, ama onda oturulamayacağını biliyoruz, yanarız orada. Oysa ayda fırtınasız, sessizlik içinde, sonsuz bir akşam kızılığında yaşayabileceğimizi sanıyoruz. Değiştiğini hiç gör-

müyoruz, yine de ona varılamayacağını seziyoruz... Dokunulmaz ona...

Gertrudis, konuşurken kendi düşüncelerine dalmış arkadaşının sözlerini işitmiyor gibiydi, ama yine de,

- Evet, dedi, hep aynı yüzünü gösteriyor bize, çünkü direşken, bağlı. Öteki yüzünün nasıl olduğunu bilmiyoruz... O yüzü nasıl acaba?

- Gerçek sorun burada ya.

- Olabilir... Olabilir... Bir insanın aya gitmeyi deli gibi istemesini anlıyorum... Olanaksız! Öteki yüzünün ne olduğunu görmek için o yüzünü tanımak, incelemek.

- Karanlık...

- Karanlık mı? Bence değil! Şimdilik aydınlık olanı gördüğümüze göre öteki yüzü karanlık olmalı; ama bu yüz kapkaranlık oldu mu, ötekisi ışığa boğulmuyorsa, dolunay durumunda değilse, var sandığım, yalan...

- Kimin için?

- Nasıl kimin için?

- Evet, öteki yüzün aydınlanması kimin için?

- Yalnızca gökyüzü için. Ya da Tanrı bizleri, biz dünya insanlarını geceleri aydınlatmak için ayı yaratmış olamaz mı? Niçin böyle deli dolu konuşuyoruz?

- Öyleyse bak Tula...

- Rosita!

Genç adamı, ayın ulaşılmazlığını, dokunulmazlığını açıklamaya bırakmadı.

Gertrudis kente dönmek istediği zaman Ramiro hemen kabul ediverdi. Bu denizlik, dağlık köyde geçen zaman, düşünceleri bakımından bir sonuç vermemişti. Ramiro, "Yanılmışım," diyordu kendi kendine; "Gertrudis,

köyde evde olduğundan çok daha güvenli içinde; daha ormana gizleniyor gibi, sanki deniz ona kalkan ödevini görüyor, burada ay gibi ulaşılmaz oluyor. Yine de güneşin ışıkları arasından sızan tuzlu hava kanı alevlendiriyor... Hem burada değilmişe benziyor, bir şeyden korkuyor, korku içinde yaşıyor, hiç uyumuyor gibi..." Öte yandan Gertrudis de şöyle düşünüyordu: "Hayır, arınma köyde değil, hücrede, manastırda, kentte; arınma daha içte, yalnız kalabilmek için evlerini toplu olarak birleştiren kimselerde geliyor; kent bir manastırdır, çekilgenler manastırı; top-rak, burada; üzerinde yatan insanları birleştiriyor, hayvan-larsa öylesine cennet yılanları oluyor ki... Kente, kente..."

Kent, manastırıydı onun, yuvasıydı, hücresi oradaydı. Orada eniştesini daha kolay yatıştırabiliyordu. Ah! Onun için de Santa Teresa'nın -Gertrudis bol bol Santa Teresa okuyordu- bir mektubunda Donya Juana de Ahumada'nın kocası olan eniştesi Juan de Ovalle için dediği gibi, "Yaşam sorunlarında pek çocuk kalmış..." denebilseydi diye düşünüyordu. Onu nasıl çocuklaştırmalı acaba?

Gertrudis, sonunda yalnızlığına dayanamayıp, günahlarını çıkararak, ama ruhani pederi olmayan rahip Alvarez'e derdini dökmeye karar verdi. Çünkü yönetilmekten, hele bir erkek eliyle yönetilmekten hep kaçan bir kadındı. Onda ki sağıtöre kuralları, kendi kanıları, dinsel inançları ve çevresindekilerden işittikleri, okudukları sayesinde, ama kendine özgü bir biçimde gelişmişti. İki kız kardeşi büyüten ve Mazo'ya göre onlara Hristiyanlık anlayışını öğretten zavallı dayısı, temiz yürekli rahip Don Primitivo, yeğeni Tula'nın hayran olduğu zekası karşısında hep büyük bir saygı duymuştu. "Sen rahibe olsan," derdi hep, "ikinci bir Santa Teresa daha yetişmiş olur... Kızım, neler de düşünmezsin sen!" Kimi kez de şöyle derdi: "Tulacığım, bu dediğin biraz küfür kokuyor: hımm! Bilmiyorum ki... Bilmem ki!.." Kız ise gülererek karşılık veriyordu: "Evet dayı, saçma sapan şeyler geliyor aklıma, küfür kokuyor dediğinize göre, bir daha düşünmeyeceğim." Ama düşünceleri kim durdurabilir ki?..

Gertrudis, hep yalnız hissetmişti kendisini. Daha doğrusu kendisine başkalarının yardımı söz konusu olunca du-

yuyordu bu yalnızlığı, kendisi başkalarına yardım ederken değil. Kırk öküzle yalnız kalmış gibiydi. Çevresindekilere dayanak oluyordu; ama dizlerinin dermanı kesilse, kafası tuttuğu yolda direşken olmasa, inancı sarsılrsa, zayıflasa, ya o, o kime dayanacaktı? Kim onun dayanağı olacaktı? Büyük bir annelik duygusu, annelik tutkusuyla dopdolu halde öz evlat aramıyordu. “Yoksa bir tür kendini beğenmişlik mi bu?” diye soruyordu kendi kendine.

Bu yalnızlık canına tak demişti. Sonunda, gidip derdini günah çıkaran rahip Alvarez’e itiraf etti. Ona, Ramiro’nun isteğini, yaptığı öneriyi, çocuklara anne dememelerini salık verişini, bu yuvanın arılığını koruması ve kendini bütünüyle Rosa’nın çocuklarına verebilmesi için hiç kimseyle eylenmek istemeyişini bir bir anlattı.

Peder,

- Ama, dedi, eniştenizin tutumunu pek yerinde bulurum ben.

- Söz konusu olan eniştem değil, benim Peder; hem sizin yardım istemek için size koşmuş olmasın.

- Hayır, hayır kızım, hayır!

- Söylediklerine göre günah çıkarma kulübesinde bol bol çöpçatanlık ediliyormuş, siz rahipler de işi nikah memurluğuna döküyormuşsunuz...

- Şimdi kızım, size yalnızca şunu söyleyeyim: Genç, güçlü kuvvetli, dul olan eniştenizin evlenmek istemesi pek doğaldır. Çocuklarına başka bir anne araması daha doğal ve kutsal bir şey...

- Başka bir anne mi? Var ya!

- Evet, ama... Ya o giderse...

- Benim gitmem mi? Etli kanlı bir anneleri yaşasay-

dı, bu çocuklara neler yapacaktıysa ben de onları yapmayı görev sayıyorum.

- Hem dedikodu oluyor...

- Olsun peder, dedim ya size, umurumda değil...

- Gerçekten öyleyse, bunun için yapıyorsanız, ne diye söz edilmeli? Kendinizi iyice dinleyin ve bakın, kararınıza, başkalarının dedikodularına sırt çevirmek, toplumun düşüncelerine karşı gelmek isteği karışmış olmasın...

- Öyle olsa ne olacaktı?

- Kuşkusuz günah olurdu. Ama asıl sorun bu değil.

- Hangi sorun?

- Sizin onu sevip sevmemeniz. Sorun burada. Onu sevmiyor musunuz, sevmiyor musunuz?

- Koca olarak mı? Hayır!

- Ya öğreniyor musunuz ondan?

- Öğrenmiyorum da... hayır!

- Rahmetli kardeşinizi isteyeceğine sizi istemiş ol-
saydı...

- Peder... Peder! -Sesi titriyordu.-

- Evet, bunu düşünmek gerekir...

- Peder, bu günah değil ki!

- Önemli olan ruhsal eğilim ve söz, öğüt dinlemek...

Evet, günah, belki günah... İşin içinde eski bir kıskançlık olmasın...

- Peder!

- İyiçe eşelemek gerek bunu. Belki de şimdiye dek ba-
ğışlamadın onu.

- Söyledim size Peder, onu seviyorum, koca olarak de-
ğil, onu bir kardeş gibi, kardeşten de çok, çocuklarımin ba-
bası gibi seviyorum. Çünkü bunlar, onun çocukları benim

çocuklarımdır, bütün yüreğimin, benliğimin parçaları; koca olarak sevmiyorum. Onun yatağında, kardeşimin yattığı yeri alamam ben... Hele çocuklarımı üvey anne eline bırakmayı ne isterim, ne de buna zorunluyum...

- Üvey anne mi?

- Evet, üvey anne. Onunla, yüreğimin parçalarının babalarıyla evlenirsem onlar için üvey anne olurum; üstelik bir de ondan, aynı tenden, aynı kandan çocuğum olursa. Bu şimdilik... Asla!

- Şimdilik...

- Evet, şimdi yüreğimden olanlar var... Benim çocuklarım.

- Ama onu düşünün, eniştenizi ve onun durumunu...

- Onu düşünmek mi?

- Evet! Acımıyor musunuz ona?

- Acıyorum, onun için de yardım ediyorum, destekliyorum onu. Oğullarımdan biri gibi...

- Ona yardım ediyorsunuz... Onu destekliyorsunuz...

- Evet, babalık görevini yerine getirmesi için ona yardım ediyorum, destekliyorum onu...

- Babalık görevini yerine getirmek... babalık görevini yerine getirmek... Ama o bir erkek...

- Ve ben de bir kadın!

- Zayıf o...

- Ben güçlü müyüm?

- Gerektiğinden çok.

- Gerektiğinden çok mu?

- Bu güçlülük, kızım, kimi kez sertlik, acımasızlık olabilir. Ona karşı çok sertsiniz, çok. Koca olarak seveemezmişsiniz onu, zararı yok. Bir erkekle evlenmek için bu zo-

runlu da değil. Birçok durumda bir kadın bir erkekle acı-
dığı için, onu yalnız bırakmamak için, kurtarmak, ruhunu
kurtarmak için evlenmelidir...

- Ama ben onu yalnız bırakmıyorum ki...

- Evet, evet, yalnız bırakıyorsunuz. Daha çok açıkla-
madan da anlıyorum ben bunu...

- Evet, evet, ben de anlıyorum, ama anlamak istemi-
yorum. Yalnız değil o. Yalnız olan benim! Yalnız! Yalnız!
Hep yalnız...

- Ama "evlenmek sürünmekten yeędir" sözünü bilir-
sin ya...

- Ama ben sürünmüyorum ki...

- Yalnızlıktan yakınan siz değil misiniz?

- İnsanı süründüren bir yalnızlık değil, sizin sandığı-
nız yalnızlık değil bu. Hayır, değil bu. Ben sürünmüyö-
rum...

- Ya o sürünüyorsa, o?

- Çocuklarının bakımlarıyla, sevgileriyle gönlü rahat
etsin.

- Artık beni anlıyorsunuz ya.

- Fazlasıyla.

- Ne olursa olsun, şunu açıkça söyleyeyim, enişteniz
bir uçurumun kıyısında, düşerse suç sizde.

- Bende mi?

- Kuşkusuz.

- Ben öylesine kesin görmüyorum. Erkek olmadığım-
dandır...

- Bana evlenmekten korkmanızın nedenlerinden biri
olarak ondan çocuğunuzun olacağını söylemiştiniz, değil
mi?

- Evet, öyle, çocuğumuz olursa ister istemez kız kardeşiminkilere üvey anne olacağım.

- Ama evlilik yalnızca çocuk yapmak için değildir ki.

- Evlileri bütün yaşamları boyunca şükrederek yaşatmak, Tanrı adına çocuk yetiştirmelerini sağlamak için.

- Evlilerin şükretmelerini sağlamak... Bunu anlıyorsunuz?

- Biraz...

- Şükrederek yaşamalılar, günahtan uzak.

- Şimdi biraz daha az anlıyorum.

- Güzel! Hayvansal duygulara karşı bir çare bu.

- Nasıl? Ne? Ne diyorsunuz?

- Ama ne oldunuz böyle? Neden böyle sarardınız?

- Hayvansal duygulara karşı çare olan ne? Evlilik mi, yoksa kadın mı?

- Her ikisi... Kadın... ve erkek.

- Öyleyse hayır Peder, hayır, hayır, bir daha hayır! Ben hiçbir şeye çare olamam, beni çare olarak düşünmek ne demek? Çare... hem de buna karşı! Hayır! Ben kendime daha çok önem veriyorum.

- Ama bu...

- Hayır, ben işe yaramam artık, kız kardeşimden çocukları olmasaydı, çocuk olsun diye evlenirdim... Ondan olsun diye... Ama çare. Buna hem de. Ben mi çare olacağım? Yokum ben!

- Ama daha önce kardeşinizin yerine sizi istemiş olsaydı...

- Beni mi? Öyle mi? Bizi tanıdığı zaman mı? Daha fazla konuşmayalım Peder, birbirimizi anlamıyoruz biz,

görüyorum ki ayrı ayrı dillerden konuşuyoruz. Ne ben sizinkini anlıyorum, ne siz benimkini.

Bunu söyledikten sonra günah çıkarma kulübesinin önünden kalktı. Yürümekte güçlük çekiyordu. Bunca uzun zaman çömelmek dizkapaklarını ağrıtmıştı. Aynı zamanda ruhunun eklem yerleri de sızlıyordu, yalnızlığını her zamankinden daha derinden duyuyordu. “Hayır,” diyordu kendi kendine, “beni anlamıyor, beni anlamıyor; erkek milleti, ne olacak! Ama ben kendimi anlıyor muyum? Anlıyor muyum ki kendimi? Seviyor muyum? Sevmiyor muyum? Kendini beğenmişlik mi bu? Yalnızca üzeri kirlenmesin diye arkadaşını kurtarmak için kendini çamura atmaktan kaçınan kakımın acıklı, şaşılası tutkusu değil mi? Bilmiyorum... Bilmiyorum...”

Gertrudis, çok geçmeden eniştesinin başka bir adam olmaya başladığını sezdi; bir gizi varmış gibi düşünceli ve çekingen dolaşıyor, sık sık sokağa çıkıyordu. Ama onun uzun uzun evden ayrılmaları Gertrudis'i aldatamadı; giz, evin içindeydi. Çok direşken ve kurnazca davranarak Ramiro'yla hizmetçi kız arasındaki gizli bakışları yakalayabilmişti.

Manuela idi bu, düşkünler evinden gelme, on dokuz yaşlarında, sayrıklı, gözlerinden ateş fışkıran, uysal, sessiz sedasız, hemen her zaman üzgün, soluk yüzlü bir kızıydı. Her nedense de farkında olmadan hep önünde titrediği Gertrudis'e "Senyora" derdi. Ramiro ise "Senyorita" demesini istemişti.

- Hayır, bana hep böyle Senyora de, Senyorita deme...

Hizmetçi kız genellikle ondan korkuyor gibiydi, onun önünde utaniyor, ürkekleşiyordu. Çocuklardan da kaçıyor, gerçi onlarla pek konuşmazdı da. Çocuklarsa Manuela'ya karşı boşvermeye yakın bir ilgisizlik duyuyorlardı. Arada bir konuşmasıyla alay ettikleri de oluyordu, o zaman renkten renge giriyordu. "Çok ilginç" diyordu Gert-

rudis, "bütün bunlara karşın bizden gitmek istemiyor... Bu kızda bir kedi ruhu var." Ama çok geçmeden foyası çıktı ortaya.

Bir gün kızı, Ramiro'nun, küçük beyin -onun deyişiy-le Senyorito'nun- odasından soluğu kesilmiş, kıpkırmızı bir yüzle çıkarken suçüstü yakaladı. Göz göze geldiler, hizmetçi kız gözlerini kaçırdı. Başka bir gün de küçük oğ-lan Ramirin, teyzesine yaklaşp başladı konuşmaya:

- Söyle bana Tula anne, Manuela da mı bizim karde-şimiz?

- Dedim ya ben sana, bütün erkekler, kadınlar karde-şiz diye.

- Evet, ama bizim gibi birlikte yaşayanlar...

- Hayır, Manuela burada yaşıyor, ama evi burası de-ğil...

- Peki neresi onun evi?

- Onun evi mi? Bilmeyiver. Hem niçin bunu bana so-ruyorsun?

- Çünkü babamı onu öperken gördüm...

O gece çocuklar yattıktan sonra Gertrudis, Ramiro'ya,

- Konuşmamız gerek, dedi.

- Ama daha sekiz ayımız var...

- Sekiz ay mı?

- Sen bana bir yıl süre vereli dört ay olmadı mı?

- Sorun bu değil oğlum, daha önemli bir sorun.

- Daha önemli mi?

- Daha önemli, evet. Çocukların iyi eğitilmeleri soru-nu ve sonra şu zavallı kızın durumu, kuşku yok, kötüye kullanıyorsun onu.

- Peki böyle bir şey olsa da suç kimde?

- Bir de soruyorsun ha! Yoksa bundan da mı beni suçlu çıkaracaksın?

- Kuşkusuz!

- İyi öyleyse Ramiro; bu bir yıllık süre bitti demektir, artık böyle bir şey kalmadı, kalamaz, kalamaz. Ben gidiyorum şimdi. Yasa ne derse desin, çocukları da birlikte götüreceğim, yani onlar da benimle gelecekler.

- Sen deli misin Gertrudis?

- Deli olan birisi varsa o da sensin.

- Ama ne istiyorsun sen?

- Hiç, ya ben ya o. Ya ben giderim ya da bu hizmetçi-yi kapı dışarı edersin.

Öldürücü bir sessizlik girdi araya.

- Atamam ki hizmetçi-yi Gertrudis, atamam!

Ve genç adam gözyaşlarını tutamadı. Gertrudis, elini onun omuzuna koyarak mırıldandı:

- Zavallı adam! Üzülüyorum bu durumuna.

- Şimdi ha? Şimdi mi?

- Evet, üzülüyorum. Her şeye hazırım ben...

- Gertrudis! Tula!

- Ama onu kapı dışarı edemeyeceğini söyledin...

- Doğru, kapı dışarı edemem onu.

Yeniden yığıldı kaldı genç adam.

- Öyleyse yalnız gidemeyecek mi?

- Hayır, yalnız gidemez.

- Sekiz aylık süre ha, ne dersin?

- Bittim Tula, bittim!

- Hayır, biten o, öksüz, dayanıksız, düşünler evinden gelme kız.

- Doğru, doğru.

- Ama böyle üzülme Ramiro. Kolay bir yolu var bunun!

- Yolu mu? Kolay mı?

Yüzüne bakabildi sonunda.

- Evet, onunla evlenmen.

Bir yıldırım düşse Ramiro'yu bu yalın sözler kadar paramparça edemezdi.

- Onunla evleneyim ha! Bir hizmetçiyle! Düşkünler evinden çıkma bir kızla! Hem de bunu bana sen söylüyorsun!

- Benden başka kim söyleyebilir ki; ben, bugün çocuklarının gerçek annesi olan ben.

- Onları üvey anne eline mi bırakacaksın?

- Hayır, bu olamaz! Anneliğimi sürdüreceğim ben. Ama senin de yeni doğacak çocuğuna baba olman, ona bir anne vermek gerekiyor, kızın hakkı anne olmak, zorunlu da; çocuğunda da, çocuğunun babasında da hakkı var.

- Ama Gertrudis...

- Onunla evleneceksin dedim sana. Rosa da bunu istiyor. Evet-ağır ve tok sesi burada bir çan sesini andırıyor-du- Rosa, karın, benim ağzımdan, bu düşkünler evinden çıkan kızla evlenmeni söylüyor. Manuela!

- Senyora!

Bir inilti işitildi, zavallı kız mutfakta, ocağın yanında kıvrılmış, yerinden kalkamıyordu; her şeyi işitmişti. Bir daha çağırdı. "Senyora!" dedi, ama yine yerinden oynayamadı.

- Buraya gel, yoksa ben gelir getiririm.

Ramiro yalvarıyordu.

- Tanrı aşkına!

Kız, ağlamaklı yüzünü elleriyle kapayarak kapıda göründü.

- Aç yüzünü, bize bak!

- Hayır Senyora, hayır!

- Hadi bak bize, işte efendin Ramiro burada, yaptığın-
dan ötürü senden bağışlamani diliyor.

- Bağışlanacak benim Senyora...

- Hayır, senden bağışlamani diliyor ve seninle evlenecek.

Manuela, "Ama Senyora", diye haykırırken Ramiro da,

- Ama Gertrudis! diye bağınıyordu.

- Dedim ya, seninle evlenecek. Rosa böyle istiyor, seni de bu durumda bırakamayız ya. Çünkü sen artık... Öyle değil mi?

- Evet Senyora, öyle sanıyorum, ama ben...

- Böyle ne ağla, ne de ant içmeye kalk, biliyorum senin suçun değil bu...

- Ama düzeltilebilir de...

- Manuela da biliyor ya, dedi Ramiro, onu yalnız bırakmayı hiçbir zaman düşünmedim... Bir yere yerleştirecektim...

- Evet Senyora, evet, ben buna razıyım...

- Hayır, buna razı olmamalısın. Daha doğrusu Ramiro bununla yetinmemelidir. Düşkünler evinde yetiştin sen. Doğru değil mi?

- Evet Senyora.

- Öyleyse çocuğun orada yetişmeyecek. Anneli babalı olmalı, hakkı bu, olacak da. Hadi şimdi git... Odana git, bizi yalnız bırak.

- Ramiro'yla yalnız kaldıklarında,
- Bir an olsun, dedi duraksamayacaksın...
 - Ama bu istediğin bir delilik Gertrudis!
 - Delilik, delilikten de beter, alçaklık bu senin düşündüğün.
 - Rahip Alvarez'e danış hiç olmazsa.
 - Gereği yok. Rosa'ya danıştım.
 - Ama o sana, çocuklarını üvey anne eline bırakmanızı söylemişti...
 - Çocuklarını mı? Senin çocukların onlar!
 - İyi ya, çocuklarımızı...
 - Üvey anneye bırakmayacağım ki, Rosa'nın çocuklarına annelik etmeyi sürdüreceğim, ama onunkine...
 - Hiç, hiç kimse onu anne olmaktan alıkoyamaz ki...
 - Evet, sen evlenmezsen anne olamaz ki...
 - Ya o...
 - Ne? Kız kendi annesini tanımadı, sen de hakkı olan bir şeyi elinden mi almak istiyorsun?
 - Ama düşün ki bu kız...
 - Onu sen düşünecektin...
 - Bu bir çılgınlık... çılgınlık...
 - Daha önceki iş çılgınlıktı. Şimdi şunu bil ki, gereken şeyi yapmazsan rezil ederim seni. Herkes işidir.
 - Gertrudis!
 - Onunla evleneceksin.
 - Ve öyle oldu.

Ramiro'yla yetim kızın evlenmelerinden sonra ev derin bir yasa gömülmüştü. Tam tersine şimdi kız, eskisine göre daha hizmetçi, sığıntı durumundaydı. Gertrudis ise evin hanımı. Gertrudis, özel yaşantılarının farkına varmasınlar diye çocukları elden geldiğince yeni evlilerden uzaklaştırmak istiyordu. Ama yeni bir hizmetçi almak ve durumu küçüklere açıklamak gerekti yine de.

Ama eski hizmetçinin ev halkıyla aynı sofrada yemek yemesini nasıl anlatmalıydı? Gertrudis istemişti böyle olmasını. Manuela yalvarıyordu:

- Ne olur Senyora, beni böylesine utandırmayın... Bakın nasıl yerin dibine geçiyorum... Beni evin efendileriyle aynı masaya oturtmak, hele çocukların yanında... Ve küçük beye sen dedirtmek... Asla!

- Nasıl istersen öyle konuş, ama kendilerinden bunca korktuğun çocukların, senin aileden olduğunu bilmeleri zorunlu. Şimdi bir kez bu işler düzelince hırsızlama yaptığınız gizli şeyleri yakalayamayacaklar. Şimdi daha iyi saklanıyorsunuz. Çünkü eskiden onlardan gizlenmek istiyor, asıl o zaman görünüyordunuz.

Manuela'nın gebeliği pek güç oldu. Narin yapısı buna dayanamıyordu. Bir yandan da Gertrudis, doğal olmayan bu durumun çocuklardan saklanması öğütüyordu.

Ramiro, iyice keçeyi suya atmış, umutsuzluk içinde kendini eskisinden de çok Gertrudis'in isteklerine bırakmış, bitik bir durumda yaşıyordu.

- Evet, şimdi anlıyorum, diyordu, başka yolu yoktu, ama...

Gertrudis de soruyordu:

- Zor mu geliyor?

- Evlenmiş olmam değil, hayır! Yeniden evlenmemin gerekmiş olması, zor gelen bu!

- Şimdi bunu düşünmenin sırası değil. Güçlüklere göğüs germesini bilmeli!

- Ah Tula, sen isteseydin!

- Sana bir yıllık süre tanıdım, bekleyebildin mi?

- İstedğin gibi beklemiş olsaydım sonu ne olacaktı? Söyle bana. Hiçbir söz vermemiştin ki.

- Söz vermiş olsaydım da hiçbir şey değişmezdi. Hayır, daha da kötü olurdu. Bu koşullarda sana bir söz vermek, evlenmemiz için yalnızca bir süre istemek daha kötü olurdu.

- Söyle bana, bu süre içinde senin istediğin gibi kalmış olsaydım ne yapacaktın?

- Bilmiyorum.

- Bilmiyor musun Tula, bilmiyor musun ki...

- Hayır bilmiyorum, bilmiyorum diyorum.

- Ama duyguların...

- Şimdi karını düşün, içine düşürdüğün bu savaşa dayanabilecek mi, bilmiyorum. Zavalılık öylesine zayıf ki. Çok da korkuyor... Evin hanımı olmaktan hâlâ korkuyor karın.

Tehlikeli doğum saatleri gelince Gertrudis, kardeşinin doğumlarında gösterdiği esirgemezliği bir daha yineledi, çocuğu, cılız, halsiz yavruyu aldı, sarıp sarmalayıp babasına götürdü.

- İşte bak efendi, işte bak.

Ramiro bu canlı ve acı çeken zavallı et yığını gö-rünce, duyduğu derin acıdan eriyip bitiyordu; Gertrudis haykırdı.

- Senin oğlun, bir oğlan daha... Bir oğlumuz daha oldu.

- Oğlumuz mu? Senin de mi?

- Evet, benim de. Ötekileri üvey anneye bırakmayacağıma göre, onun için de üvey anne olmamalıyım.

Bununla ötekiler arasında hiçbir ayırım gözetmedi.

- Sen bir ermişsin Gertrudis, diyordu Ramiro, günah işleyen bir ermiş.

- Böyle konuşma, ermişlik yapmak için çalışan bir günahkarım ben, çocuklarına, sana ve karına.

- Karım!

- Karın, evet, oğlunun annesi! Niçin bir yükten söz eder gibi içten bir kayıtsızlıkla söz ediyorsun ondan?

- Ne yapayım istiyorsun, aşık mı olayım ona?

- Ama kandırdığın zaman öyle değil miydin?

- Kime? Ona mı?

- Biliyorum, biliyorum ki hayır, ama zavallı buna değer...

- Karım olmaktan alabildiğine uzak ama, hiçbir şey değil ki!

- Hayır dostum, hayır, daha fazla, sandığından çok daha fazla. Hâlâ tanıyamadın onu.

- Bir tutsaksa...
- Olabilir, onu özgürlüğüne kavuşturman gerekir. Zavalı korkmuş... Korkak doğmuş zaten... Sen de bundan yararlandın...
- Bilmiyorum, bilmiyorum nasıl oldu?
- Siz erkekler böylesiniz, yaptığınızı ne bilir, ne düşünürsünüz, düşünmeden yaparsınız...
- Düşünüp de yapmamak daha kötü ya...
- Ne için söylüyorsun bunu?
- Hiç, bir nedeni yok, laf olsun diye söyledim işte.
- Düşünmekten başka bir iş yapmadığımı mı sanıyorsun?
- Hayır, bunun için söylemedim...
- Evet, benim yalnızca düşünce olduğumu sanıyorsun sen...

Zavallı Manuêla, yetim kız, tutsak, yeniden gebe kalmıştı. Bu, Ramiro'yı daha da huysuzlaştırmıştı.

- Sanki bu sonuncusu ve daha öncekiler yetmiyormuş gibi, diyordu.

Zavallı kurban ise,

- Peki, diyordu, ne yapmamı istiyorsun?

Gertrudis de sonuca bağlıyordu:

- Ne olursa olsun, sen istedin bunun olmasını.

Ve daha sonra Ramiro'yü bir köşeye çekiyor, öncekinden daha güç olan bir duruma göğüs geren karısına gösterdiği bu katı yürekli ilgisizliği ayıplıyordu.

Hastayı sık sık yoklayan doktor Don Juan -dul bir adamdı- tanısını koymuştu:

- Zavallı kız için korkuyorum.

Gertrudis sordu:

- Durumu tehlikeli mi?

- Bu kızcağız içten bitmiş, son evresinde verem, büyük bir olasılıkla ancak çocuğu dünyaya getirinceye dek dayanabilecek. Doğa her şeyi bilicidir.

- Ne doğası, Hazreti Meryem, Don Juan.

- Nasıl isterseniz, yüksek görüşlerinize hep saygı beslerim. Doğa ya da Hazreti Meryem, benim için bir...

- Hayır Meryem, şükür ki...

- İyi, peki, doğa olsun, Hazreti Meryem olsun, hangisi olursa, bu gibi olaylarda annenin yeni varlığı dünyaya getirinceye dek kendini savunması, dayanması gerek. Bu küçük yavru, anne olacak zavallı kadın için ölüme karşı bir kalkan görevi görüyor.

- Sonra?

- Sonra? Bir sütannenin de yardımıyla bir çocuk daha büyütmeniz gerekecek sanıyorum. Şimdi dört çocuğa bakıyorsunuz, beş olacak.

- Tanrı versin.

Ela gözlerini Gertrudis'e dikerek sözlerini sürdürdü:

- Belki de, kesin söylemiyorum, Ramiro'nun özgür kalması pek gecikmeyecek.

Gertrudis, anlamıyormuş gibi yaparak yanıtladı:

- Üçüncü kez evlenmeye kalkar.

- Bir kahramanlık olur bu!

- Siz uzun zamandır dul ve çocuksuz yaşıyorsunuz; sizde kahramanlıktan eser yok mu?

- Ah! Donya Gertrudis, bir konuşabilseydim!

- Öyleyse susun!

- Susuyorum.

Elini eline aldı, bir an tuttu, öteki eliyle yavaş yavaş vurarak içini çekti, ekledi:

- Her erkek bir dünyadır, Gertrudis.

- Her kadın da bir ay, değil mi Don Juan?

- Her kadın bir gök olabilir.

"Bu adam bana uzaktan kur yapıyor" dedi Gertrudis, kendi kendine.

Evde zavallı Manuela için korkarlarken, bütün gözler ona çevrilmişken, Ramiro vereme yakalanarak yatağa düştü. Zavallı yetim kız deliye dönmüştü.

Gertrudis,

- Bana bırak Manuela, dedi, sen kendine bak, dünyaya getireceğine bak, kocanla uğraşma, senin durumunu aksatabilir bu.

- Ama buna zorunluyum...

- Sen kendine bakmak zorundasın.

- Ya kocam, o benim değil mi?

- Hayır, şimdi değil, şimdi senin olan doğacak çocuğun.

Ramiro'nun sayrılığı ağırlaşıyordu. Don Juan,

- Kalpte zayıflık bırakmasından korkuyorum, diyor-du, çok zayıf. Elbette bunca üzüntü, düş kırıklığı!

Gertrudis, korkuyla dopdolu sordu:

- Yoksa ölecek mi, Don Juan?

- Her şey olabilir...

- Kurtarın onu Don Juan, kurtarın onu, ne pahasına olursa olsun...

- Daha ne isterim ben de!

- Ne korkunç! Ne korkunç!

Bu kadının ilk kez yığılıp kaldığı, hafif bir baygınlık geçirdiği görülüyordu.

Gertrudis kendine gelince doktor,

- Gerçekten korkunç, dedi, böyle arkada dört çocuk bırakmak! Dört mü diyorum? Beş sayabiliriz, ya bu zavallı dul kadın!

- Bunun hiç önemi yok Don Juan, ben hepsine yetişir de artırım bile. Ne korkunç! Ne korkunç!

Doktor söylenerek gitti: “Bunda anlamayacak ne var bu baldızcık eniştesinin özgür kalacağını umuyordu. Her insan bir dünyadır, kimileri de birkaç dünya! Ne güç! Nasıl da bilmiş! Ya gözleri! Bedeni! Ateş parçası!”

Ramiro, bir akşam ateşi biraz düşmüş, rahatlamıştı, Gertrudis’i yanına çağırdı, yatak odasının kapısını örtmesini rica etti, sonra da konuşmaya başladı:

- Ölüyorum ben Tula, çaresiz ölüyorum. İğnelere karşın yüreğimin artık çalışmak istemediğini seziyorum, ölüyorum...

- Düşünme bunu Ramiro.

Ama o da bu ölümü düşünüyordu.

- Ölüyorum Tula, sana bütün gerçeği söylemek saati geldi çattı, beni Rosa’yla sen evlendirdin.

- Karar veremediğin, işi uzattığın için...

- Niçin biliyor musun?

- Evet, biliyorum Ramiro.

- Başlangıçta, sizi çift gördüğümde, yalnızca Rosa ilgimi çekmişti, uzaktan görünen oydu; ama yaklaşıncı, sizinle görüşmeye başladıktan sonra yalnızca seni gördüm, seni; yakından görünen yalnızca sendin. Uzaktan seni siliyordu o, yakından da sen onu.

- Kız kardeşim, çocuklarının anneleri için böyle konuşma.

- Hayır, çocuklarımın annesi sensin, sen, sen...

- Şimdi yalnızca Rosa’yı düşün Ramiro.

- Yakında buluşacağım Rosa’yla değil mi?

- Kimbilir? Yaşamayı düşün, çocuklarını düşün...

- Çocuklarıma sen kalıyorsun, anneleri.

- Ya Manuela, zavallı Manuela’yı düşünmelisin...

- Bu süre Tula, bu uğursuz süre.

Gertrudis'in gözleri yaşla doldu. Hasta, kollarını açarak inledi:

- Tula!

- Evet Ramiro, evet, dedi genç kız ve açılan kollarının arasına düştü, kucakladı hastayı.

Dudakları birleşti. Ve hıçkıra hıçkıra ağlayarak bir süreye böylece kaldılar.

- Beni bağıslıyor musun Tula?

- Hayır Ramiro, hayır; asıl bağıslayacak olan sensin.

- Ben mi?

- Sen. Bir keresinde günah işleyen ermişlerden söz etmiştin, erdem üzerine insanlıktan uzak bir görüşüm vardı belki de. Ama en önce kardeşimi istediğin zaman yapmam gerekeni yaptım. Gerçekte, sana itiraf edeyim, erkekler, bütün erkekler, sana varıncaya dek hep korkuttular beni. Onlarda yalnızca kabalık gördüm. Çocuklar, evet, ama erkek... Erkekten kaçtım.

- Haklısın Tula!

- Ama şimdi dinlen, böylesine heyecanlanmak zararlı olabilir senin için.

Hastanın kollarını örtünün altına soktu, üzerini örttü, bir çocuk gibi alnından öptü -onun için bir çocuktan ayrımı yoktu o zaman- ve uzaklaştı. Ama yalnız kalınca kendi kendine soruyordu: "Ya iyileşirse, ya ölmezse? Aramızdaki giz ortaya çıktıktan sonra! Ya zavallı Manuela? Buradan gitmem gerekecek! Ama nereye? Ya Manuela ölür de yine özgür kalırsa?" Manuela'yı görmeye gitti, bitkin bir durumda buldu onu.

Ertesi gün, çocukları alıp ölmek üzere olan babaları-

nın başucuna götürdü, birer birer kaldırarak Ramiro'yu öptürdü. Sonra ona, Gertrudis'e dayanmış olarak Manuela girdi içeri. Hastanın bedeni üzerine kapandı, heyecandan az kalsın ölecekti. Odadan çıkarıp yatırmak gerekti. Biraz sonra da Gertrudis'in elini elinin içine alıp son solluğuyla fısıldadı: "Elveda Tulam!" Ramiro can vermişti. O, teyze, çocuklarının babası, Ramirosunun bedeni üzerine bütün yüreğini hıçkırıklar halinde boşalttı.

Bu olaydan, evin hükümdarından başka kimse sarsılmamıştı. Çünkü çocuklar olanın bitenin farkında bile değillerdi. Manuela, dul kadıncağız ise nerdeyse bilinçsiz bir bitki gibi, göğsünde taşıdığı öteki canlı için savaşılabilmek isteğiyle canını dişine takıyordu, bir yandan da yaralı bir hayvan gibi inleyerek ölmek istediğini söyleyip duruyordu. Gertrudis, her yana yetişiyordu.

Ölünün gözlerini kaparken kendi kendine şöyle söylemeden de edemedi: “Gözlerinde hep benim bakışım mı kalacak acaba?” Dayısının ölümünde de yaptığı gibi üstündeki çamaşırlarını çıkarmadan üzerine bir elbise geçirip güzelce süsledi. Uzun yorgunluklardan, yılların yorgunluğundan bitkin ağzını, Ramiro’nun soğumuş ağzıyla birleştirdi, kendi yaşamı demek olan yaşamlarını düşündü bir an. Çocuklardan birinin, en küçüğünün, yetim kızın oğlunun ağlaması, onu ölüden ayırdı, gidip çocuğu kucığına aldı, bu kez yaşayanı okşuyordu, susturmaya çalışıyordu.

Manuela yavaş yavaş sönüyordu.

- Ben Senyora, ben ölüyorum, bu kez dayanamayacağım, bu doğum öldürecek beni.

Ve öyle oldu. Bir kız dünyaya getirdi, ama fazla kan kaybetti. Çocuk bile kana bulanmış olarak doğdu. Gertrudis, kanın ve hele bu kapkara pıhtılaşmış kanın verdiği tiksintiyi yenmek zorundaydı. Hep korkunç bir savaşım karşılığı bulantıyı yenebilmişti. Ölmeden biraz önce kardeşi Rosa küstüğü zaman, Gertrudis korkup kaçmıştı, hayır korku değildi, hayır, tam olarak tiksintiydi bu.

Manuela, içlerinde düşkünler evinin ötesinde sisli yüzler dalgalanan gözleri Gertrudis'in gözlerine dikili, ölüverdi.

- Çocukları düşünme, demişti Gertrudis, onları adam edinceye, yerlerine yerleştirmeye dek yaşayacağım ben, böyle olmazsa bile kardeşlerine bırakırım. Özellikle bu sonuncuya, ölümüne neden olan bu sonuncuya bakacağım, annesi babası olacağım.

- Teşekkür ederim, teşekkür ederim. Tanrı senden razı olsun! Sen bir ermişsin!

Sonra elini öpmek istedi, ama Gertrudis, ona doğru eğilip alnından öptü ve öpmesi için de kendi yanağını uzattı. Bu şükran belgelerini çocukluktan beri öğrenilmiş bir dersi anlatır gibi yineliyordu. Yaşadığı günlerdeki gibi başı eğik, direşken bir hayvan, daha doğrusu bir nesne gibi ölüp gitti. Bu ölüm, pek doğal ölüm, Gertrudis'in ruhunda, karşılaştığı öbür üç ölüm olayından daha çok iz bıraktı. Bu kez bilmeceyi daha iyi anladığı kanısına vardı. Ne dayısının, ne kız kardeşinin, ne de Ramiro'nun ölümü, ruhunun ortasında açılan uçurumu bunca derinleştirmemişti. Bu ölüm, sanki öbür üçünü de doğruluyor, aydınlatıyordu.

Yalnız başına kalınca düşünüyor; "öbürleri öldüler," diyordu, "bunu ise öldürdüler! Bunu öldürdüler... Biz öl-

dürdük onu! Asıl ben, herkesten daha çok ben öldürmedim mi? Bu ölüme onu ben sürüklemedim mi? Ama zavallıcık yaşadı mı ki? Yaşayabildi mi? Bir raslantı olarak mı gelmişti dünyaya? Yüzüstü bırakılmış olsaydı ölüme atılmış olmaz mıydı? Evlenişi de öyle olmadı mı? Tanrı Babanın düşkünler evine girsin diye, onu sonsuzluk dönemecine fırlatmadık mı? Orada da düşkünler evine girmeyecek mi?” Rosa’nın, yetim kızı, onun yanında, Ramiro’nun yanında görmesi, onu öbür dünyada tanınması düşüncesi, bir türlü kafasından atamadığı bu düşünce Gertrudis’e acı veriyordu. Dayısı, onları yetiştiren iyi yürekli rahip, bu dünyada işini bitirmiş, sağlıklarına, iyi yetişmelerine göz kulak olmuştu. Kardeşi Rosa, muradına ermiş, mutlu olmuş, istediği gibi çocuklar bırakmıştı. Ramiro... Ramiro mu? Evet, Ramiro da güçlülükle, yolunu gösteren yıldıza sırtı dönük, acı çekmiş -soylu bir acıydı bu- günah işlemiş, ama yine de yolunun sonuna gelmişti, ya bu zavallı kız! Ne günah işlemiş, ne de acı çekmişti, ancak başkaları onun günahlarını almıştı. Ve yetim ölmüştü! “Havva annemiz da yetim düşmüştü,” diye düşündü Gertrudis; sonra, “Hayır onun babası Tanrıydı! Ya annesi? Havva annesini bilmedi ki... İlk günah da böyle açıklanabilir ya! Havva insanlığın yetim kadını olarak ölmüştü!” Havva, yakınlarda okuduğu yaratılış efsanesini, Tanrı’nın burnuna üfleyerek insana nasıl yaşam verdiğini anımsattı. Yine aynı biçimde de geri aldığını düşündü. Tanrı’nın, kapanırken mavi gökleri oluşturan sonsuz, görünmez dudaklarını, son soluğunu verirken ölümün morarttığı, yaşamının anlamı yiten bu zavallı kızın alnına değdirerek bir öpücük karşılığı canını aldığını düşünüyordu.

Şimdi Gertrudis, beş çocuğuyla ve sonuncusu için gereken sütninelerle savaşım içinde kalakalmıştı.

En büyükleri Ramir'in, yüzü ve hareketleriyle babasının canlı modeliydi, teyzesi o zamandan, çocukluğundan beri Ramiro'da gördüğü zararlı çizgileri ve eğilimleriyle çarpışmaya vermişti kendini. "Uyanık olmalıyım," diyordu, "adam olunca, daha doğrusu erkek olur olmaz, öngörüşlü ve serin bir kafayla eşini seçmesini öğreteceğim ona". Ama ne yazık ki sağlıklı olmadığı gibi büyümesi de yavaş, hatta sayrılıklı oluyordu.

Hepsini yaşama hazırlaması ve ölen babalarının yolunda yetiştirmesi gerekiyordu.

Ya yetim kızın çocukları? "Bunlar da benim," diyordu, Gertrudis. "Ötekiler gibi, kardeşimin çocukları gibi benim, hatta daha da çok. Çünkü benim günahımın çocukları onlar. Benim günahım mı? Daha çok onun değil mi? Hayır, benim günahımın çocukları! Evet, benim günahımın. Zavallı kızcağız!"

Özellikle en küçük kız, onu çok düşündürüyordu.

Çocuklar için vizitelerini sıklaştıran, en küçük bir rahatsızlığı olup olmadığını bilmeden hasta olduğunu ileri sürerek kendisini bile muayene etmeye kalkan doktor Don Juan'ın sululuklarından bıkan Gertrudis, bir gün ona artık doktor değiştirmeye karar verdiğini bildirdi.

- Nasıl, Gertrudis?

- Çok kolay; sizde beni korkutan bir erken bunamanın başladığını gösteren belirtiler görüyorum. Doktor olarak, biz, kafası aydınlık, ışıklı bir kimseye gereksinme duyuyoruz.

- İyi; demek ki zamanı geldi, bırakın da açık konuşalım.

- Ne söyleyecekseniz söyleyin Don Juan, ama aklınızı kullanın, bu evde söyleyeceğiniz son sözler olacak.

- Kimbilir!

- Söleyin.

- Bildiğiniz gibi dul ve çocuksuzum Gertrudis, oysa çocuklara tapıyorum.

- Öyleyse evlenin.

- Ben de öyle yapacağım.

- Aa! Bana akıl mı danışıyorsunuz?
- Akıldan daha çok şey istiyorum.
- Size kız mı bulayım istiyorsunuz?
- Doktorum, söylediğim gibi, dul olan karımdan çocuğum olmadığı gibi, onun eski kocasından olanı da yitirdik. Zavalılık için hâlâ gözyaşı döküyorum. Ama biliyorum, adım gibi biliyorum, kesin olarak biliyorum, hiçbir zaman çocuğum olmayacak. Ama herhangi bir kimseden daha az erkek olduğum düşüncesine kapılmam için bir neden olmasa gerek. Beni anlıyor musunuz, Gertrudis?
- Anlamak isterdim, Don Juan.
- Sözün kısası, öyle sanıyorum ki bu çocuklara, yeğenlerinize, öteki ikisine de...
- Onlar da ötekiler de yeğenlerim benim, daha doğrusu oğullarım.
- İyi ya, çocuklarınıza, -çocuklarınız olduğuna göre- bir baba fena olmayacak, geleceği parlak, oldukça zengin bir baba.
- Hepsi bu mu?
- Evet, bir babaya gereksinme duyacaklarını da sanıyorum.
- Onlar babasız değil Don Juan, üstümüzde hepimizin babası var.
- Anne olarak da siz, Hazreti Meryem'in temsilcisi, değil mi?
- Don Juan, bu evdeki son sözünüzü söylediniz.
- Öyle ki...
- ...çocuk istemeniz ve güçsüz oluştunuz masalı... Sizi iyi anladım mı Don Juan?
- Eksiksiz, bir sonuncusuna gelince, umarım ki aramızda kalır.
- Bir kez daha evlenmenize ben engel olacak değilim.

Şurasını söyleyeyim, bu masal, evlat edinmek için çocuk aradığınıza inandırmadı beni; hem bu, evlenmekle kolayca oluverir. Oysa siz beni istiyorsunuz, yalnız olsaydım da, yalnız, çocuksuz yaşamamız gerekseydi de beni isteyecektiniz. Sizi anlamış mıyım Don Juan? Siz beni anlıyor musunuz?

- Kuşkusuz Gertrudis, yalnız olsaydınız da sizinle evlenirdim, siz istedikten sonra. Çünkü benim içim dışım bir, beni çeken sizsiniz; ama bu durumda ne olursa olsun, düşkünler evinden çıkarmakla da olsa evlat edinmek düşerdi bize. Sizin de benim gibi çocuklar için canınızı verdiğinizi, onlara gereksinme duyduğunuzu, onları aradığınızı ve onlara taptığınızı düşünmüştüm.

- Ama Don Juan, ne siz ne de bir başkası benim çocuk yapamayacağımı söyleyemez. Kimse kısır olduğumu ileri süremez. Bir daha bu eve ayak atmayacaksınız.

- Neden Gertrudis?

- Elinin körü için.

Ve böylece bir daha karşılaşmamak üzere ayrıldılar.

Ama onu kovduktan sonra, bu adama karşı aşağılayıcı bir acınma, acıklı bir aşağılama duygusu girmişti içine. “Ona çok sert davranmadım mı?” diye soruyordu kendi kendine. “Bu adam sinirlerimi bozuyordu, orası kuşkusuz; bakışları sözlerinden de çok yaralıyordu içimi, ona başka türlü de davranabilirdim. Zavallılığın derdine derman gerek, ama aradığı bu değil, bir başka, yürekli ve kökten bir çare.” Ama Don Juan’ın derdine derman bulduğunu öğrenince, kendi kendine, bunun gerçekten bir yuva sıcaklığı olup olmadığını düşünmeye başladı; hemen arkasından yüreğini yerinden oynatan bir kuşkuya kapıldı. “Ah” diyor-

du, “ona asıl gereken bir ev kadını; kendisine bakan, yatak çarşaflarını değıştiren, tenceresini kaynatan biri gerekti ona... Kötü, çare olmaktan da kötü, daha kötü! Bir kadın derdine derman olmazsa evcil bir hayvan demektir. Çoğu zaman da her ikisi olur! Ah! Bu erkekler! Ya aptallık, ya korkaklık! Bir de derler ki Hıristiyanlık bizim, biz kadınların imdadına yetiştii!” Böyle düşünürken dayıacığı geldi aklına, haç çıkarırken: “Hayır”, dedi, “onu bir daha düşünmeyeceğim.”

Kötülük bilgisinin meyvesini ısıran bir düşüncenin önüne kim durabilirdi? “Sonuç olarak Hıristiyanlık, Magdelena dışında, erkeklerin dini değil midir?” diyordu Gertrudis. “Tanrı Baba, İsa, Ruhülkudüs, hepsi erkek! Ama ya Meryem? Onun dini ‘İşte ben, Tanrı’nın kulu, beni kendi buyruğına göre ne yaparsan yap,’ demek ve düğünlerde sarhoş eden, coşturan, dertleri unutturan şarabı sağlamasını oğlundan istemektir yalnızca. Oğlu da şöyle diyordu: ‘Seninle ne işim var kadını... Saatim gelmedi henüz. Seninle ne işim var... Onu anne diye değil de, kadını diye çağırmak...’ Gertrudis, bu kez ürpertici bir titremeye yeniden haç çıkardı. İçindeki şeytan -öyle sanıyordu- kulağına fısıldamıştı: “Ne de olsa erkek!”

Birkaç yıl sessiz soluksuz gelip geçti. Yetimlik, hiçbir şeyin eksik olmadığı bu yuvaya mutluluk, huzur dolu, gizli, tinsel bir ışık veriyordu. Yarın pek az düşünülüyordu. Ve eskisine göre daha yumuşak bir baskı altında yaşayıp gidiyorlardı. O zaman da Ramiro ve etten kemikten iki karısı soluk alarak, gövdeleriyle evi doldururlarken de, bu baskıyı gerektiği gibi kullanması için Gertrudis'e bırakmışlardı. Gertrudis, boyuna çocuklara onlardan söz ediyordu: "Görüyor musun, annen sana bakıyor!" ya da "Bak, ama baban görüyor seni!" En çok bu iki uyarıyı yineliyordu. Üçünün, dünyadan çekilip gitmişlerin resimleri yuvaya egemendi.

Buna karşın çocuklar, onları yavaş yavaş unutuyorlardı. Onlar için var olan Tula annenin sözleriydi. -Ona artık Tula anne diyorlardı- En büyükleri Ramirin'in kendi anıları, teyzesinden işittiği, onlarla ilgili anılar içinde eriyor, yok oluyorlardı. Dahası, anne ve babası, ona göre teyzesinin bir uydurmacası idi.

Gertrudis'i en çok uğraştıran konulardan biri, aralarında bir ayrılık düşüncesinin, iki anneden geldikleri, an-

cak üvey kardeş oldukları düşüncesinin doğmasına engel olmaktı. Ama bunu başaramıyordu. Önceleri, Rosa ve Manuela'nın da kendisi gibi hepsinin annesi olduklarını söyleyerek aldatmaya yeltendi, ama bu aldatmacayı uzun zaman sürdürmenin olanaksız olduğunu gördü; özellikle gerçek tutkusunu, bu dizginsiz tutku, böyle bir yeltenmeyi zamanında önledi.

Ondaki gerçek tutkusunu, duruluk tutkusuna karışıyor-
du. Çocukların dupduru dünyalarını aldatmaya çalışan öykülerden iğrenirdi. Çocukların Paris'ten satın alınıp dünyaya getirildikleri uydurmacası gibi. Birkaç kardeşi olan bir çocuk, anababasının bir kardeş getireceklerini söyledikleri zaman arkadaşlarından birine şöyle demişti: "Parayı bu kadar aptalca harcamak olmaz!" Gertrudis, "Boşu boşuna bunca yalan harcamak amma da eğlenceli!" diyordu. Sonra da ekliyordu: "Her yalan, en azından boşunadır."

- Babamın hizmetçisinin oğlu olduğumu, annemin, kardeşlerimin annesinin hizmetçisi olduğunu söylediler.

Manuela'nın oğlu bir gün böyle söyleyerek eve gelmişti. Tula teyze ise en sert sesiyle ve hepsinin önünde, ona:

- Burada hepiniz kardeşsiniz, dedi, hepiniz de aynı annenin, aynı babanın çocuklarısınız, o da benim.

- Ama anneciğim, başka annemiz olduğunu söylememiş miydin?

- Evet, vardı, ama şimdi anne benim; artık bunu biliyorsunuz. Bir daha böyle söz istemem!

Ama kendisinin de bir yeğleme gözettiğinin anlaşılmasına engel olamıyordu. Ramiro'nun, iki kardeşten birisini seçmek zorunda kaldığı, daha doğrusu Gertrudis'in Rosa'yla evlenmesi için verdiği buyruğun sarsıntısı henüz

izini-yitirmediği bir sırada kazandığı en büyük çocuk, Ramirin içindi bu yeğleme, bir de soğuşun ya da vakitsiz gelen sıcağın sarartacağından korkulan narin gül goncası en küçükleri Manolita içindi.

Gertrudis, en büyükleri Ramirin'in ruhunun derinliklerine değin işleyen yumuşak, ama ıslık çalar gibi şeytanca sesini dinlemeye bayılıyordu. Bu sesi her işittiğinde bir alnından bir göğsünden haç çıkarıyor, ama gizli kulaklarını tıkayamıyordu; bu ses ona, babasının Ramirin'i kazanırken Rosa'dan çok Gertrudis'i düşündüğünü söylüyordu. Manuela'nın kızına gelince, eğer Ramiro'nun ikinci kez evlenmesine kendisi karar vermeseydi, eğer onu, günahını ödemek için kurbanını, zavallı Manuela'yı almak zorunda bırakmasaydı, bu solgun, narin gül goncası yaşamı tanımayacaktı.

Onu büyötmek nelere mal olmuştu! Çünkü Ramiro'yla Manuela'nın ilk çocuklarını annesi büyötmüştu. Manuela bir nesne gibi uysaldı, bedeninin zayıflığına karşın içgüdüünün yardımıyla çocuğuna süt vermeye bile karşı çıkamamıştı. Ama Gertrudis'in savaşımak zorunda kaldığı erkek de kocasıydı. Çünkü Ramiro, zavallı karısının cıllızlığını görerek, oğlu için bir sütnine aramaya çıkmıştı. Oysa onu bu kızla evlenmeye zorlayan Gertrudis, "Anne çocuğunu kendisi büyütsün," diye tutturmuştu. "Ana sütü gibi süt olmaz," deyip duruyordu, eniştesiye onu ayıplıyor, "Doğru," diyordu, "ama Manuela öylesine zayıf ki, ona da çocuğa da tehlike görölüyor, çocuk sayrılıklı büyüyecek." Evin söz geçirilemez hükümdarı karşılık veriyordu: "Bunlar hep bahane! Sesi çıkabilen bir kadın her zaman süt verebilir, hem tanrı da ona yardım eder; çocu-

ğa gelince, bir daha söylüyorum, en iyi süt, ana sütüdür, yeter ki zehirlenmiş olmasın.” Sonra sesini alçaltarak ekliyordu: “Karının kanını zehirlenmiş olacağını sanmam.” O zaman Ramiro’ya susmak düşüyordu. Yeni karısının bayıldığını gören adamın, çocuğunu memeden kesmek için son direnmeleri üzerine bir gün kavga sona ermişti. Evin hükümdarı, eniştesini bir köşeye çekerek: “Ama oğlum,” dedi, “bu ne alevlenme böyle, gören görmeyen de oğlunun seni rahatsız ettiğini sanacak...”

- Çocuğun rahatsız etmesi de ne demek! Anlamıyorum...

- Anlamıyor musun? Ben anlıyorum!

- Açıklamadığın için...

- Açıklayayım mı? Şu senin Majadalaprieta çiftliğinin bekçisi Pascualon’un vahşiliğini anımsıyor musun?

- Ne? Çocuğunun ölümünü büyük bir duygusuzlukla karşılamasını mı söylemek istiyorsun?

- Evet.

- Onunla bunun ne ilgisi var? Tanrı aşkına, Tula!

- Bu ruhumun derinliklerine dek işlemiş, beni içten yaralamıştı, kötülüğün kökenini bulmak istemiştin...

- Her zamanki yabansılığın...

- Evet, zavallı dayım, benim, Havva anamız gibi iyilik ve kötülüğün bilimini yaptığımı söylerdi.

- Gerçekleştirdin mi bari?

- Evet bu... Adamın...

- Yani?

- Diyorum ki, karısıyla daha kolay anlaşmasına engel oluyordu bu çocuk. Anlıyor musun?

- Ne vahşilik!

Ama Ramiro'nun yenilmesi gerekmişti. Manuela'nın çocuğuna süt vermesine razı olmuştu, Gertrudis böyle istiyordu.

Şimdi de küçük kızı, rahmetli Manuela'nın kızını yetiştirmekle, hem de ona kiralık bir anne bulmak, ücretli bir göğüs aramakla karşı karşıya kalmıştı. Bu ürkütüyordu onu, ürkütüyordu, çünkü sütninenin -hele evli değilse- sü-tünün kanla zehirlenmiş olmasından, görevini kötüye kullanmasından korkuyordu. "Kızsa," diyordu, "kötü!" Sevgilisine ya da başka bir erkeğe dönmemesine göz kulak olmalı," evliyse de kötü, daha da kötü, ya başkasının çocuğunu beslemek için kendi öz çocuğunu yüzüstü bırakmışsa." Özellikle bu tiksindiriyordu onu. Kendi çocuklarını iyi beslememek, belki de açlıktan ölüme sürüklemek pahasına annelik suyunu satmak, annelik yüreğinde acı burkulmalara neden oluyordu. Böylece daha başlangıçta kendini, zavallı yavruların süt nineleriyle savaş durumunda bulmuştu ve her dört günde bir yenisini aramak zorunda kalıyordu. Kendisinin besleyememesi ne kötüydü! Öyle ki yapay besleme yoluna bile başvurdu.

Yapay besleme onda önce sanat, sonra şiir, daha sonra da kör içgüdüsünden daha derin bir doğallık oluverdi. Bir ruh, bir özveri, nerdeyse bir ibadet olmuştu bu. Bir yapay aygıt olan biberon Gertrudis için dinsel bir tören aracı simgeliğine yükseldi. Şişeleri yıkıyor, yalancı memeleri kullandıktan sonra kaynatıyor, bir rahibenin dinsel görevlerini yerine getirirken göstereceği özenli ve coşkun bir çabayla sü-tü hazırlıyor, kaynatıyordu. Lastik memeyi yavrucağızın küçük ağzına verdiği zaman kendi göğsünün titrediğini, yan-

dığını duyuyordu. Bazan da zavallı yaratık, minicik ellerini Gertrudis'in biberonu tutan ellerinin üzerine koyuyordu.

Çocukla yatıyor, ona bedeninin sıcaklığını veriyordu. Gece uyanıp da mamasını ister diye süt şişesini de yanına alıyordu. Ve öyle istiyordu ki sıcaklığı, zaman zaman el değmemiş annelik ateşiyle, anne içtenliğinin ateşiyle tutuşan teninin sıcaklığı, bu işlenmiş yapay süte yaşamdan bir erdem versin, giderek bu kızlık yatağında çiçeklenen düşleri gizemsel bir biçimde gerçekleşiversin. Gece, karanlık çöktü mü, ikisi başbaşa kaldıklarında küçüğe, yaşam suyunu emerken ufacık ellerini üzerine koyması için kuru ama kanlı canlı göğüslerinden birisini veriyordu. Öksüz ve yetim kızın kafasına böyle tatlı ve belirsiz bir düş girsin, onu canlandırsın istiyordu. Böylesine düşünen yine Gertrudis'ti. Neyi? O da tam olarak bilmiyordu.

Arada sırada çocuğun kar gibi temiz yatağına kustuğu oluyordu. Gertrudis lekenin kendisine battığını duyuyordu. Bir temizlik inancına dayanan sayrılık tutkusuyla acı duyuyordu, o zaman kendini yenmeyi bilmesi gerekiyordu. Evet, leke yapmadan yaşanılamayacağını ve bu lekenin pek günahsız olduğunu anlıyordu; ama ruhu bununla temelinden sarsılmıştı bir kez. O zaman küçük yaratığı göğsünde sıkarak, ondan böyle bir temizlik istemeye yeltendiği için bağışlamasını diliyordu.

Gertrudis, ölen Manuela'nın bu küçük yavrusuna, insanın içini arıtan ve dinsel inanışı amaç edinen annelik görevlerini yerine getirirken, bir yandan da ötekileri savsaklamadan ve kendi kanından olanlara bir yeğleme göstermemeye çalışarak en çok Ramirin'le ilgileniyordu. Fiziksel bakımdan çok benzediği babasını anımsatan her hareketini gözetleyerek eğitimi adım adım izliyordu. "Bu yaşlarda o da böyle olmalıydı," diye düşünüyordu teyze. Eniştesinin kâğıtları arasında henüz küçük bir oğlankenki resimlerini aradı, buldu da; onlara bakıyor, onlarda çocuğu bulmak için bir daha, bir daha bakıyordu. Ramiro'yu, yaşam yolları önünde yeni açılan bir delikanlıyken kanatları altına alsaydı nasıl yetiştirecek idiye Ramirin'i de öyle yetiştirmek istiyordu. "Onun gibi yanlış işler yapmasın," diyordu kendi kendine, "seçmesini öğreysin, yaşamını sağlam temeller üzerine kurmadan önce kendi ışığıyla aydınlanan derin bir sevgiye istencini bağlamasın!" Gertrudis inanıyordu ki, bir fidanı dikmeden önce yere değil göğe, toprağın gübresine değil fidana gelecek güneş ışınlarına bakmak gerekir, bir kaya üzerinde ısıtıcı güneşi alan ağaç-

çık, obur ve yağlı bir toprakta, ama gölgede kalan bir ağaçtan daha iyi büyür. Işık, arılıktır.

Ramirin'in öğrenmesi gereken şeyleri onunla birlikte öğrendi, her gün ona ders veriyordu çünkü. Kimi kez dayının, kendisini Havva anamızla karşılaştırmasına neden olan, çocukluktan beri özlemine çektiğini bilmek, öğrenmek isteğini böylece kandırıyordu. Yeğenine öğretmek için onunla birlikte öğrendiği şeyler arasında geometri kadar ilgisi ni çeken yoktu. Böyle olacağını hiç sanmazdı! Çoklarınca kuru ve soğuk bir bilim sayılan bu geometri ispatlarında ne olduğunu kendisinin de anlayamadığı bir aydınlık ve duruluk buluyordu. Yıllar geçip Ramirin büyüüp de güneşsiz yer altında dinlenen teyzesinin etleri toprak olduğu zaman, ışıkl bir ilkbahar gününde, onun, beş yalnızca beş düzgün yüzlü geometrik cisim olduğunu açıklarkenki coşkulu yüzünü anımsıyordu: üçü üçgenlerden oluşmuştur, düzgün dört yüzlü dört üçgenden, düzgün sekiz yüzlü sekiz üçgenden ve düzgün yirmi yüzlü yirmi üçgenden; biri karelerden oluşmuştur, küp altı kareden ve biri de beşgenlerden oluşmuştur, düzgün on iki yüzlü on iki beşgenden. "Ama görmüyor musun, ne kadar kolay," derdi bana - yeğen anlatıyordu: "Görmüyor musun, yalnızca beş, daha çok değil, ne güzel! Başka türlü olamaz, böyle olması gerek." Bunları söylerken de on parmağında on marifeti olan kendi kutsal elleriyle beyaz, bembeyaz kartondan yaptığı beş geometrik şekli bana gösterirdi ve sanki beş düzgün yüzlü geometrik cisim teoremini o anda kendisi bulmuşa benzerdi... Zavallı Tula Teyze! Bu geometrik cisimlerden birisi bir yağ lekesiyle kirlenince bir yenisini yapmıştı, lekeyle ispat iyi anlaşılır diyordu. Onun için geometri, ışık ve duruluktı.

Buna karşılık anatomi ve fizyoloji öğretmekten kaçındı. “Bunlar hiç kimsenin tam ve açık olarak bilmediği saçma sapan şeyler!” dedi.

Yeğeninde en çok ergenliğin uyanmasını gözetliyordu. İlk duygusal bulgularında ona önderlik etmeyi, ilk aşkının ilk ve son aşkı olmasını istiyordu. “Ama bir ilk aşk var mı ki?” diye soruyordu kendi kendine bir yanıt bulmadan. Onu en çok yeğeninin yalnız başına kaldığı zamanlar korkutuyordu. Ona göre güneşin yalnızlığından ve ruhların güneşi olan oğlu öldükten sonra yapayalnız kalan Meryem’in içine düştüğü yalnızlıktan başka kutsal yalnızlık yoktu. “Odasına kapanmasın,” diye düşünüyordu. “Elden geldiğince yalnız kalmasın; en kötü arkadaş yalnızlıktır; çok okumasın, evet özellikle çok okumasın, resimlere de çok bakmasın.” Yeğeni için diriler, resimler ve ölümler kadar korkutmuyordu onu. “Ölüm ölüden gelir,” diye düşünüyordu.

Günah çıkarmak için Ramirin’in gittiği rahibe gidiyordu, ona etki ederek aslında çocuğu rahip değil de kendisi yönetiyordu. Bu yüzden günah çıkarırken kendinden çok büyük oğlundan sözediyordu -Büyük oğlum, diyordu ona- Bir keresinde rahip Alvarez, “Ama Senyora,” dedi, “Siz buraya kendi günahlarınızı itiraf etmeye geliyorsunuz, başkalarınınkini değil.” O zaman Gertrudis karşılık verdi: “Ya bu çocuk benim günahımsa...”

Bir gün çocukta çekilgenlik, dahası mistik eğilimler sezinler gibi oldu. Heyecanla rahip Alvarez’e,

- Bu olmamalı, Peder, dedi.
- Tanrı onu bu yola çağırıyorsa...
- Hayır, çağırıyor bu yola, biliyorum ben, sizden iyi

biliyorum. Kuşkusuz ondan da iyi biliyorum. Bu... cinsiyet uyanması...

- Ama Senyora....

- Evet, çocuk durgunlaştı, hem üzgünlük dinsel bir çağrı belirtisi değildir ki. İç üzgüsü sorunu hiç değildir! Neden iç üzgüsü çeksin?

- Tanrı'nın yazgısı, Senyora...

- Tanrı'nın yazgısı açık, aydınlık olur, oysa bu sorun karanlık. Öteki olasılığı da kafanızdan çıkarın. O baba olmak için doğdu, ben de anneanne olmak için!

- Daha!

- Dahası can sağlığı!

- Ne kadar etki altındasınız! Kurtulun bundan artık...

Bu kötü düşüncüyü boğduğunuzu yüzlerce kez söylemiştiniz bana.

- Yapamıyorum Peder, yapamıyorum! Çocuklarım - çünkü benim çocuklarım onlar, öz çocuklarım- bilmeliler, bilmeliler Peder, akıllarından bile geçirmemeliler...

- Heyecanlanmayın Senyora, Tanrı aşkına heyecanlanmayın... Hem bu kuşkuları... bu şeytan kışkırtmalarını kovun, yüzlerce kez söyledim size... Neyseniz o olun... Hepimizin tanıdığı, saygı beslediği, hayranı olduğu Tula Teyze olun... Evet hayranız!

- Hayır Peder, hayır! Siz biliyorsunuz, içim başka benim...

- Ama gizlemek gerek bunu...

- Evet gizlemek gerek, evet ama öyle günler oluyor ki deli gibi bir istek duyuyorum; çocuklarını, çocuklarımı toplayıp...

- Evet, sizin çocuklarınız! Sizin çocuklarınız!

- Evet, ben anneyim, sizin... Peder olduğunuz gibi!
 - Bırakın bunu Senyora, bırakın...
 - Evet, onları toplayıp bütün yaşamımın bir yalan, bir aldanma, bir başarısızlık olduğunu söylemek istiyorum...
 - Şaka ediyorsunuz Senyora, siz bu değilsiniz, gerçekte siz, hepimizin tanıdığı... Tula teyze başka...
 - Onu mutsuz ettim ben Peder, iki kez devirdim onu ben, birincisi kız kardeşimin yüzünden, ikincisi bir başkasının.
 - Devirmek mi?
 - Devirmek, evet! Salt onur yüzündendi!
 - Hayır aşk, gerçek aşk yüzünden...
 - Onur sorunu olmuştu Peder.
- Ve gözyaşlarını tutamadı.

Yeğenindeki bu çekilgenlik sayrılığını boğmayı başardı ve ilk aşkının belirtilerini gözetlemeye koyuldu.

- Dikkat et oğlum, diyordu, acele etme, bir kez kıza söz verdin mi, bir daha bırakamazsın onu...

- Ama anne söz diye bir şey yok ki henüz... Önce denemek gerek...

- Asla, öyle denememiş, flörtmüş yok, "Ben şu kızla konuşuyorum," da yok. Her şey olgunlukla...

Aslında Tula Teyze kendi kendine gelin güvey olmuştu. Ramirin'i tatlılıkla, seçtiği kıza, Caridad'a doğru yöneltiyordu. Bir gün,

- Öyle sanıyorum ki senin Caridad'da gözün var, dedi.

- Nasıl! Nasıl!

- Onun da sende, yanılmıyorsam.

- Bana kalırsa senin gözün her ikimizde...

- Benim mi? Bu sizin bileceğiniz iş oğlum, sizin...

Ama bir yandan da onları birbirlerine yaklaştırmaktaydı, bu isteğini gerçekleştirdi de. Ondan sonra da onları vaktinden önce evlendirmeye kalkıştı. "Eve gelsin," diyor-

du, “hep birlikte yaşarız, hepimiz için yer var... Bir kız daha olsun!”

Caridad’ı yeğeniyle evlendirip eve getirdikten sonra gizlerini ona açmaya başladı. Böylece ondan yeğeninin en saklı gizlerini öğreniyordu.

Daha başlangıçtan beri kızı senli benli konuşmaya ve kendisine anne demeye zorlamıştı. Ve özellikle en küçüğe, uysal, sessiz Manolita’ya iyi bakmasını salık veriyordu.

- Dinle Caridad, diyordu, en çok bu zavallı, narin bir melek gibi iyi olan bu minnacığa iyi bak... O benim esirim...

- İyi ama zavalılığın hiç sesi çıkmıyor ki. Evde dolaşışı bile işitilmiyor... Burada olmaktan utanır gibi bir hali var...

- Evet, evet öyle.. Kendine güven duyması için neler yapmadım ki. Ama yine de bana sığınıp hep eteğimin altına sokuldu. Bitmiş sanıyor kendini zavalılık. Hep biberonla büyüdüğü için!

- Yine de çalışkan, başı eğik, yardımsever, ama o kadar az konuşuyor ki? Hem hiç güldüğü de yok!

- Arada bir benimle yalnız kaldığı zaman bambaşka bir Manolita oluveriyor... diriliveriyor. Canlandırmaya, avutmaya çalışıyorum; o zaman, “Sen yorulma anneciğim,” diyor, “ben böyleyim işte, hem üzgün değilim ki ben...”

- Ama üzgün gibi hep...

- Öyle görünüyor görünmesine, ama sonunda pek de öyle olmadığına inanabildim. Sahi ben, ben nasılım, Caridad, üzgün mü, neşeli mi?

- Siz, teyze...
- Bu siz de, teyze de ne oluyor?
- İyi ya, sen anne..sen... Ama bilmiyorum ki üzgün müsün, neşeli misin? Bana kalırsa neşelisin...
- Sana öyle geliyor ha, bu da yeter!
- Hiç değilse beni neşelendiriyorsun...
- Tanrı'nın bizden istediği de bu, çevremizdekileri neşelendirmek.
- Ama insanın çevresindekileri neşelendirebilmesi için kendisinin de neşeli olması gerek...
- Ya da değil...
- Nasıl değil?..
- Hiçbir şey güneş ışığı, hele ağaç yapraklarının yeşilliğini aydınlatan güneş ışığı kadar neşe veremez; güneş ışığı da ne üzgündür ne neşeli, kimbilir... Belki de kendi ateşi kendini eritip bitiriyor... Güneş ışığı neşe veriyor, temizdir çünkü; temiz olan her şey neşe verir... Bu zavallı Manolita da seni neşelendirmeli, çünkü temiz, tertemiz...
- Evet, doğru! Ya gözleri, sanki...
- Sanki yeşilliğin ortasında durgun iki havuz... Pek çok kez gözlerine, hem de yakından bakakaldım. Bilmiyorum nereden aldı bu gözleri? Annesinin ateşten buğulanmış ve-remlı gözleri değil... babasınınkiler... hiç değil...
- Bu gözler kiminkilere benziyor, biliyor musun? Gertrudis bunu sorarken titriyordu.
- Seninkilere!
- Olabilir... Olabilir... Kendi gözlerime yakından ne baktım, ne de derinliklerini görebilirim, ama olabilir... olabilir... Hiç olmazsa bakmasını öğrettim ona.

Zavallı Gertrudis'e ne oluyordu da böyle içten içe eridiğini duyuyordu. Kuşkusuz bu dünyadaki işini bitirmiş, ununu eleyip eleğini asmıştı. Öbür çocukları, büyük yeğeni Ramiro'nun, öteki Ramirosunun, yaşam yolunda en korkunç fırtınadan kurtulmuş bir gemiye yerleştirdiği büyük yeğeninin korumasına bırakıyordu; dumanı tüten bir ocak ve ocağına bakacak birini bırakıyordu. Yavaş yavaş bittiğini anlıyordu. Sık sık bayılıyor ve günlerce bir sis bulutunun arkasından bakıyormuş gibi her şeyi dumanlı, karmakarışık görüyordu. Düş görüyordu; şimdiye dek hiç görmediği düşler görüyordu. Ramiro'nun kendisi için Rosa'yı bıraktığını görüyordu düşünde. Sonra da bunun hiçbir şeyi değiştirmeyeceğini söyleyerek uyanıyordu. Ama Gertrudis, dünya dışı bir dünyadan geçmişti. Rahip Alvarez, Gertrudis'in vaktinden önce bunadığını, kıvrak zekasının zayıfladığını, kendi gücü altında ezildiğini sanıyordu. Her zamanki güçlü isteğine karşı onu koruması gerekiyordu.

Bir gün Caridad yanına yaklaştı, daha kulağına eğilip "Anne!" deyişinden ve yüzünü yakan ateşten anlamıştı, haykırdı: "Ne? Tamam mı yoksa?" "Evet, tamam!" di-

ye fısıldadı kız. “Kesin mi?” “Kesin, yoksa sana söylemezdim.” Gertrudis, büyük sevincin orta yerinde sanki buzdan bir kılıcın yüreğini delip geçtiğini duydu. Bu dünyada torununun, sevdiklerinin, Ramiro ve Rosa’nın torunlarını beklemekten ve gidip onlara müjdeyi vermekten başka işi kalmamıştı. Caridad’dan başkasına özen göstermiyordu artık, kendi varlığıyla bütün evi dolduruyordu gerçi. Manolita’ya, kendi eserine varıncaya değin herkese boşvermeye başlamıştı, küçük kızcağız da bunu anlıyor, beklenenin kendini gölgede bırakacağını seziyordu. Gertrudis fırsat kolluyordu, yalnız kaldıklarında Caridad’a,

- Buraya gel, diyordu, gel şuraya yanıbaşına otur... Onu duyuyor musun kızım? Duyuyor musun onu?

- Ara sıra...

- Seslenmiyor mu hiç? Işığa, gün ışığına çıkmak için acele etmiyor mu? Çünkü içerisi karanlık... Orası ılık, rahat da olsa... Ayaklarıyla tepmiyor mu? Gecikirse göremem... göremeyeceğim...

- Ama anne, böyle şeyler söylemeyin...

- **Söyleme** de kızım! Ama bittiğimi, eridiğimi duyuyorum, artık hiçbir işe yaramıyorum... Her şey bana sisli, düşteymiş gibi geliyor... Bilmeseydim şimdi saçlarının sarı mı kara mı olduğunu söyleyemezdim...

Ve onun güzel, sarı saçlarını okşuyordu. Parmaklarıyla görüyormuş gibi ekliyordu: “Sarı güneş gibi sarı, sarı...”

- Biliyorsun, oğlan olursa adını Ramiro, kız olursa Rosa koyacaksın.

- Hayır anne, Gertrudis... Olmazsa Tula, Tula, anne...

- Tula... olsun! Daha iyisi ikiz olması, bir kız bir oğlan...

- Tanrı aşkına anne!
- Ne? Beceremeyeceğini mi sanıyorsun? Çok büyük bir iş gibi mi geldi sana?
- Ben... bilmiyorum... bunları hiç bilmem ki anne; ama...
- Evet, en doğrusu bu, ikiz... Dünyadan haberleri yokken, var olduklarından habersizken kucaklaşmış, annenin sıcak karnında sarmaş dolaş olmuş bir kız bir oğlan. Gökte buna benzer bir şey olmalı...
- Neler de düşünürsün Tula anne!
- Yaşamımın bir düş içinde geçtiğini biliyor musun? Böylece düş kurup ve bu son düşünüyü toprak ananın göğsüne yolluk olarak götürmek istercesine sıkı sıkı korurken, zavallı Manolita ağır bir sayrılıkla yatağa düştü. "Ah! Suç bende," diyordu Gertrudis. "Düşlerimdeki bu ikizler yüzünden zavallı küçük kuşu unuttum! Tam benim koruma gereksinme duyduğu an soğuk almış olmalı..." Yeniden güçlendiğini, tanrısal gücün imdada yetiştiğini duydu içinde. Bir silkindi ve sayrıya bakmaya koyuldu.
- Ama anne, diyordu Caridad, bırak ben bakayım, Rosita, Elvira, ben bakarız ona.
- Hayır, gerektiği gibi bakamazsın sen ona, bakmama-lısın da. Taşdığına, karnındakine bakmak senin görevin. Bunu iyi edeyim derken öbürünü öldürmemeli... Rosa'ya, Elvira'ya gelince; evet, kardeşleri, o kadar da severler, ama bensiz edemez... Benim götüreceğim bir bardak su bile herkesinkinden daha yararlı olur. Yastığını başı ağrımayacak ve kötü düşler görmesine engel olabilecek bir biçimde ancak ben düzeltebilirim.
- Evet, doğru...

- Elbette! Ben büyüttüm onu! Bakmam da gerek.

Çocuk dirilmişti. Eski ışıklı, güçlü kuvvetli günleri geri geldi. Artık ne nabızı hızlı hızlı atıyor, ne de bacakları titriyordu. Ara sıra içmesi gereken ilaç bardağı elinde, teyzesinin zayıf ellerini kendi narin, genç kız elleri üzerine koyuyordu, bu birleşmede hasta için artık nerdeyse silinmiş olan tatlı bir anının yansıması geçiyordu. Daha sonra Tula Teyze sayrının yatağına düşüyordu, orada, çaresizlik içinde kızına bakmaktan başka bir şey yapmıyordu. Çocuk soruyordu:

- Ölecek miyim, anneciğim?

- Ölmek mi? Hayır, zavallı kırlangıcım, hayır, senin yaşaman gerek...

- Sen yaşadıkça...

- Ya sonra? Ya sonra?

- Sonra mı? Hayır... kimin için?

- Ama kızların yaşaması gerek...

- Ne için?

- Şey... yaşamak için... evlenmek için... yuva kurmak için...

- Ama sen evlenmemişsin anneciğim...

- Hayır evlenmedim ben, ama evlenmiş gibiyim... Sen de kardeşini yetiştirmek için yaşamalısın...

- Doğru... kardeşim... kardeşlerim için...

- Evet, hepsi için...

- Ama anne, hiçbir işe yaramadığımı söylüyorlar.

- Kim bunu söyleyen kızım?

- Hayır, söylemiyorlar... söylemiyorlar... ama düşünüyorlar...

- Düşündüklerini de nereden biliyorsun?

- Ama... Biliyorum işte! Hem doğru da... hiç bir işe yaramıyorum ki, sen öldükten sonra burada benim işim ne? Sen ölürsen ben de soğuktan ölürüm...

- Hadi, hadi, sıkı sıkı örtün, bir daha da böyle saçmalama... Gidip ilacını hazırlayayım...

Oysa gözyaşlarını gizlemek, “Yalnızlık Meryemi” resminin ayaklarına kapanmak için ayrılmıştı yanından. Yalvarıyordu: “Benim ömrümü ona ver Meryem Ana, ömrüm onun olsun! Artık gideceğimi, ölülerimin beni çağırdığını seziyor, benimle gitmek istiyor, ışığın erişemediği aşağılarda, artık toprakla örtülünce yine bana dayansın istiyor... Bilmem nasıl bir sıcaklık vereyim istiyor kendisine... Benim ömrümü ona ver Meryem Ana, benim ömrümü ona ver. Gözlerine karanlıkların toprak perdesi düşmesin, benim gözlerimin tıpkısı olduğu söylenen, benim verdiğim bu lekesiz gözlerde ışık eksik olmasın... Evet, benim verdiğim... Ölmesin o... Kurtar onu Meryem Ana, dünyaya gelecek olanı görmeden gidecek olsam bile!”

Ve duası yerine geldi.

Zavallı kız yavaş yavaş yaşama dönüyordu, yanaklarına yeniden renk gelmişti; evin küçük bahçesindeki ağaçların yeşil dallarından vuran güneş ışınlarını yeniden seyredebiliyordu. Ama Manolita’nın iyileşme döneminde Gertrudis zatürreye yakalanarak yatağa düştü. Bu kez de güce ve sağlığa kavuşma sırası küçük kızdıydı, çünkü kendisine yaşam vermiş olan Tula Teyze’ye bakması gerekiyordu.

Bütün ev halkının şaşkınlığı önünde kız yavaş yavaş iyileşti. Gertrudis Caridad’a:

- Manolita’ya söyle, diyordu, öyle çok çalışmasın, he-

nüz zayıf... Sonra yeter... Nasıl olsa herşey faydasız... Çünkü artık işimi bitirdim ben...

- Ama anne...

- Aması maması yok, dediğim gibi, Tanrı'nın bu küçük güvercini boş yere gücünü harcamasın...

- Öyle de güçlendi ki... Hiç sanmazdım böyle olacağını...

- Oysa o ölmek istiyor, öleceğini sanıyordu... Ben de korkmuştum. Zavallı öyle halsiz görünüyordu ki gözüme! Elbette, kendisini meydana getirirken ölüm yarası almış olan babasını tanımadı... Zavallı annesine gelince, öyle sanıyorum ki hep yarı ölü yaşadı... Bu kız dirildi ya!

- Evet, seni tehlikede görmek diriltti onu!

- Elbette, o benim kızım!

- Başka?

- Evet başka! Artık bir ayağım çukurda olduğuna göre sana itiraf edebilirim; evet bir başkası. O ve sen.

- O ve ben mi?

- Evet, o ve sen! Çünkü benim kanımdan değilsiniz. O ve sen. O, Ramiro'nun kanından, benimkinden değil; ama ben yarattım onu, benim eserim! Sana gelince, seni de oğlumla ben evlendirdim.

- Biliyorum...

- Evet, babasını kardeşimle, oğlumun annesiyle, daha sonra da Manolita'nın annesiyle evlendirdiğim gibi...

- Biliyorum, biliyorum...

- Bildiğini biliyorum, ama hepsini değil...

- Hayır, hepsini değil...

- Ben de... Bilmek de istemiyorum. Birçok şeyi hiç bilmeden gitmek istiyorum bu dünyadan... Çünkü birtakım

şeyler vardır ki, onları bilmek insanı lekeler... İlk günah bu, ermişler ermişi Hazreti Meryem böyle bir günahla lekelenmemiş olarak dünyaya geldi...

- Oysa ben, senin her şeyi bildiğini işitmiştim...
- Hayır, her şeyi bilmiyorum... bu bilim...
- İyi ya, fazla konuşma anne, yasak ettiler sana...
- Düşünmeyi de yasak ettiler, oysa ben susunca düşünüyorum... düşünüyorum...

Tula Teyzede artık güç kalmamıştı. Ruhu, kafesini kırıp kendisini oraya kapatanları üzüntü içinde bırakarak bulutlar arasında uçmak için sabırsızlanan bir kuş gibi çırpınıp duruyordu. Torununu göremeyecek miydi? Buna üzülmüyor muydu? “Orada, yukarıda, onlarla olunca,” diye düşünüyordu, “nasıl olduğunu, oğlan mı, kız mı... yoksa ikiz mi olduğunu bileceğim. Buradakinden daha iyi bileceğim. Çünkü oradan, yukarıdan burada olduğundan daha iyi ve daha açık görünür.”

Son ateş onu yatağa bağlamıştı. Yeğenlerini ancak ayak seslerinden tanıyordu, özellikle Caridad ve Manolita’yı. Caridad’ın adımları ona meyve yüklü bir varlığın adımları gibi geliyordu, hem de olgun bir meyve gibi. Manolita’nın adımlarıysa koştugu mu, yoksa yerde çırpınarak uçtuğu mu anlaşılamayan küçük bir kuşun adımları kadar hafifti. “O girdiği zaman,” diyordu Tula Teyze, “düşük, sessiz bir kanat hışırtısı duyar gibi oluyorum.”

En önce başbaşa kalıp Manolita’ya veda etmek istedi; ilacını getirmesinden yararlandı, yataktan kolunu çıkar-

dı, onu kutsuyormuşçasına uzattı ve elini kararan duru gözlerini yere diken kızın başına koyarak:

- Söyle bakalım şeker güvencincik, dedi, yine ölmek istiyor musun? Doğru söyle!

- İstedğim olursa...

- Ben ölmeyeceksem ha? Hayır, ölmek istememeli-sin... Kardeşine, kardeşlerine karşı görevlerin var... Ölü-me çok yaklaştın, ama bana öyle geliyor ki, ölüm deneyi seni bu düşüncelerinden kurtardı, öyle değil mi? Günah çı-kartıyormuşsun gibi her şeyi söyle bana, öteki dünyada bi-zimkilere anlatacağım...

- Evet, artık saçmasapan şeyler düşünmüyorum.

- Saçma şeyler mi? Saçma değil ki. Ah! Şimdi de saç-ma oldu ha, bebeğini getir, saklıyorsun değil mi? Evet, bi-liyorum ki saklıyorsun... Getir bana o bebeği, biliyor mu-sun onunla da vedalaşmak istiyorum... Anımsıyor musun?

- Evet, anne, anımsıyorum.

- Ne anımsıyorsun?

- Bebeğim avluya düşünce çok ağlamıştım, Elvira da bana aptal demişti. Ağlamanın hiçbir işe yaramayacağını söylemişti...

- Tamam... tamam... daha başka? Daha ne anımsıyor-sun?

- O zaman bize anlattığın öyküyü...

- Bakalım hangi öyküymüş?

- Elindeki bebeği susuz bir kuyuya düşürüp de çıka-ramayan küçük kızın öyküsü; ağlamaya başlıyor o da, ağ-lıyor ağlıyor, öylesine ağlıyor ki kuyu gözyaşlarıyla dolu-yor ve bebek, gözyaşlarının üzerinde yüzerek dışarı çıkı-yor...

- Ya Elviracık buna ne demişti? Ne demişti ha? Ben anımsayamıyorum...

- Evet, evet anımsıyorsunuz anne...

- İyi ya, ne demişti?

- Demişti ki, küçük kız o kadar ağladığı için kupkuru kalacak, ölecek...

- Ya ben ne demiştim?

- Tanrı aşkına anne...

- İyi, anlatma, ama böyle ağlama da güvercincik, böyle ağlama... Ne kadar ağlasan da gözyaşların düşeceğim kuyuyu dolduramaz, yüze yüze çıkamam dışarı...

- Keşke öyle olsaydı...

- Ah evet! Öyle olsaydı çıkar, seni alır birlikte götürürdüm. Ama saatini beklemek gerek. Kardeşlerine bak. Onları sana emanet ediyorum, biliyor musun? Sana. Öldüğümü belli etme onlara.

- Evet, elimden gelen her şeyi yapacağım...

- Öldüğümü bilmesinler... Ben de sana gökten yardım edeceğim.

- Senin için yakaracağım anne...

- Meryem'e kızım, Hazreti Meryem'e...

- Yakaracağım anne, her akşam yatmadan önce...

- Peki, ama böyle ağlama...

- Ağlamıyorum ki, ağlamıyorum, görmüyor musun?

- Çirkin şeyler görünce gözleri yıkamak için ağlamak kötü olmaz. Sen, sen çirkin şeyler görmedin ki, göremezsin ki...

- Öyle şeyler olunca gözleri kapamakla...

- Hayır hayır, o zaman daha da çirkin görünür her şey. Baban, annen için Tanrı'ya yakar, benim için de... Anne-ni unutma...

- Evet, unutmiyorum onu...
- Onu tanımadığına göre...
- Yo, tanıyorum!
- Ben ötekini söylüyorum, seni dünyaya getireni.
- Evet, senin sayende onu da tanıdım!
- Zavalıcılık! O kendi annesini tanımamıştı...
- Onun annesi de sen oldun, iyi biliyorum!
- İyi iyi, ağlama sen...
- Ağlamıyorum ki! -Sol elinin tersiyle gözlerini kurarken, titreyen öteki eliyle ilaç bardağını tutuyordu.-
- İyi iyi, şimdi bana bebeğini getir, görmek istiyorum onu. Sahi! Orada, şu benim sandığın köşesinde, bilirsin ya... İşte anahtarı... Evet bu, bu! Orada, benimle senden başka kimsenin elinin değmediği yerde, resimlerin hemen yanında, biliyor musun? Başka bir bebek daha var... çocukken benimdi... İlk sevgimdi... İlk sevgi mi? Öyle olsun! Onu da getir bana... Ama kimse sezinlemesin. Saçmasapan şeyler yaptığımızı söylerler sonra. Asıl saçma olan biziz, kendimiz.. İki bebeği de getir, onlarla da vedalaşayım. Sonra ağırbaşlı olarak ikimiz vedalaşacağız... Git, kötü şeyler geliyor aklıma.

Ve haç çıkardı.

Aklına gelen kötü düşünce şuydu: Ayrılma acısıyla yaralanan iç dünyasının derinliklerinde şeytanca bir mırıltı ona şöyle diyordu: "Hepimiz kuklayız!"

Daha sonra yanına ötekileri çağırdı, Caridad da aralarındaydı.

- Çocuklarım, bu benim son ateşim, Arafat ateşinin ilki...

- Neler söylüyorsun anne?

- Evet, Arafat ateşi, çünkü cehennemde ateş yoktur... Cehennem buzdandır, buzdan başka şey yoktur. Etlerim yanıyor... Beni en çok üzen, gelecek olan kızı... ya da oğlanı... ya da ikizleri göremeden, tanımadan gitmek...

- Yapma anne...

- Peki, sen, Caridad, sus bakalım, utanacak zaman değil şimdi... Beni çağırnlara her şeyi anlatmak istiyorum çünkü... Hadi bakalım, ağlamayın böyle... Oradalar... her üçü de...

- Böyle konuşma ama...

- Ah! Gülecek şeyler mi söyleyeyim istiyorsunuz? Saçmasapan şeyleri evin iki delisi, biz, Manolita ve ben daha önce söyleyip bitirdik, şimdi sıra kitapların dediğini yapmaya geldi...

- İyi ama, çok konuşma! Doktor fazla konuşmana izin vermememizi söyledi.

- Sen de burada mıydın, Ramiro? Erkek! Doktor mu diyorsun? Doktor ne bilir ki! Önem bile vermeyin... Hem bir saat konuşarak yaşamak iki gün sessiz yaşamaktan daha iyidir. Şimdi konuşulacak zaman. Hem eğleniyorum böylece, kendi dertlerimi düşünmemiş oluyorum.

- Ama rahip Alvarez şimdi istediğin kadar düşünebileceğini söyledi...

- Haa! Sen de mi buradasın Elvira? Seni mantıkçı seni. Rahip Alvarez ha... Çare bulucu... Rahip Alvarez ne bilir ki. Başka bir doktor! Başka bir erkek! Hem benim düşünülecek kendi şeylerim yok ki... Bir şeyim yok... Sizin kiler benim... Ve onların... gökteri beni çağırانların... Ne diriyim, ne ölüyüm... Ne diri oldum, ne de ölü... Öyleyse ne? Ne diyorsun sen orada Enriquin? Sayıklıyor muyum?

- Hayır, böyle bir şey demedim.

- Evet, öyle dedin, iyi duydum... Rosita'nın kulağına söyledin... Görmüyor musun, Manolita'nın havada sessiz kanat çırpışlarını bile duyuyorum. Hem sayıklıyor da ol sam... Ne olacak?

- Dinlenmen gerek...

- Dinlenmek... dinlenmek... dinlenmek için bana kalan zaman!

- Ama böyle üstünü açma...

- Öyle sanıyorum ki... Caridad, biliyorsun sen, Tula, benim gibi Tula... Öteki de Ramiro... Evet, iki tane; bir kız bir oğlan, şimdi tatlı bir sıcaklık içinde birbirlerine sarılmış olmalılar...

Hepsi sustu bir an. Kesik kesik ve boğuk hıçkırıkları işitince, can çekişen teyze,

- Hadi bakalım, dedi, biraz yürekli olun! İyi düşünün, çok iyi, yapacağınız şeyi çok iyi düşünün... Bir şey yapmış ya da yapmamış olmaktan pişman olmayasınız. Bakınız ki sevdiğiniz çamura düştü, kapkara bir kuyu da olsa, bataklık da olsa onu kurtarmak için atılın... Boğulup kalmasın... Birlikte boğulun... Bataklıkta; ona deva olun, evet deva... Çamur ve pislik içinde mi öleceksiniz? Zararı yok... Bataklığın üzerinde uçarak arkadaşınızı kurtaramazsınız, kanatlarınız yok çünkü. Hayır, kanatlarınız yok, varsa da tavuk kanatları... uçmaya yaramazlar... Boğulandan sıçıran çamurlar, kanatlarınızı lekeleyecek de olsa... Hayır kanatsızız biz. Tavuk kanatları kadar bile kanadımız yok... Melek de değiliz... Öteki dünyada melek olacağız... Çamurun, kanın bulunmadığı dünyada! Arafat'da var çamur, kızgın, yakan ve arıtan bir çamur... Arıtan çamur, evet... Arafat'ta çamurla yıkanmak istemeyenleri yakıyorlar... Size son sözüm, çürümekten, kokuşmaktan korkmayın... Tanrı'ya yakarın benim için, Hazreti Meryem bağışlasın beni.

Baygınlık geçirdi. Kendine geldiğinde birbirini tutmaz şeyler düşünüyordu. Sonra tatlı bir can çekişme anı başladı. Bir ırmağın, kıyılarını perdeleyen yaprakları kızarmış kavaklar yansıyan durgun sularında, kızıl bulutlardan süzölmüş son güneş ışınlarının eridiği bir sonbahar akşamı gibi Tula teyze de sönüp gitti.

Tula teyze öldü mü? Hayır, aile içinde benliğinden ıstık saçarak, süregelen alışkanlıklar dünyasında yeni bir yaşamla daha derin ve canlı olarak yaşamaya başladı. Daha şimdiden çocukları, yeğenleri için bir Teyze olmuştu. Yalnızca Teyze, ne anne, ne ana, hatta ne de Tula Teyze, yalnızca Teyze. Bu yardıma çağırma sözcüğü, bu gerçek dinsel çağrı sözcüğü, bir aile ocağı ulusunun ermişler arasına geçirilmesiydi. Asıl kızı, ruhunun gerçek mirasçısı, geleneklerinin taşıyıcısı Manolita bile yalnızca teyze diyordu. Ailenin birliğini ve bütünlüğünü elinde tutan oydu. Teyze ölünce, kardeşler arasında karşı ve yana sözleşmeler, eskiden gizliden gizliye süren ayrılımlar su yüzüne çıktı; bu ayrılımlar, Tula'nın yarattığı aynı ocakta filizlenmişti. Onun ruhu, bu karışıklıkları oluştururken bir yandan da onların üzerinde egemen olduğu söz götürmeyen aile birliğini sağlıyordu. Tula Teyze, bu evin temeli ve çatısıydı.

İki karşı grup ortaya çıkmıştı: Bir yanda Rosa'nın büyük kızı Rosita -kardeşi Ramiro'yla değil de- yengesi Caridad'la birlik olmuştu; öte yanda Rosa'nın ikinci kızı Elvira'yla üvey kardeşi, Manuela'nın oğlu Enrique; Rami-

ro'yla Manolita açıkta kalıyorlardı. Ramiro, doğacak çocuğunun, belki de onu izleyeceklerin geleceklerini ve işini gücünü düşünerek yaşıyor, daha doğrusu yaşayıp gidiyordu. Manolita ise Teyze'nin anısını ve yuvanın geleneğini ayakta tutmaya çalışıyordu.

Manolita, gelecekteki dört ailenin arasında bağ olmaya çalışıyordu. Teyzenin ölümünden bu yana varlığını duyurmaya başlamıştı. Onun bütün bilgisini, bütün ruhunu kendinde koruyordu. Kesik ve sert tümceler, ondan duyulan yinelenmeler, aynı kavram, aynı deyiş, hareketlere değin aynı. Kardeşleri sık sık, "Bir başka teyze daha!" diyorlardı yakınlara. Teyzenin, gitmiş olan teyzenin gizli sandık sepetinin anahtarı da ondaydı; kendi bebeğiyle Teyzenin çocukluk bebeğini, birkaç mektubunu, Don Primitivo'nun dua kitabını da o saklıyordu; aile içinde gelmiş geçmişlerin öykülerini ezbere bilen de oydu; kendi kanından olmayan Don Primitivo'nun, Ramiro'nun asıl annesi Rosa'nun, düşkünler evinden gelme, yalnızca sessizlik ve acı olan kendi öz annesinin öykülerini... Ayaklı tarihi o; ailenin ruhsal sürekliliği onunla sağlanıyordu. Teyzede can bulan ailenin ruhu onda sürüyordu.

Soyaçekim? Bir kovanda arı ruhu, arı geleneği, petek ve bal yapmak sanatı, sözün kısası arılık, et ve tohumla değil, soyaçekimle geçer. Soy, erkek arılar ve kraliçelerle sürer, ne erkek arılar ne de kraliçeler hiç mi hiç çalışmadıkları gibi, ne petek yapabilirler ne bal, ne de kurtçuklara bakmayı becerirler. Bir şey bilmediklerine göre böyle bir bilimi, etleriyle, tohumlarıyla yavrularına aktaramazlardı. Arıların sanat geleneği, bal ve balmumu yapma çalışması, uzak akrabalara bağlıdır ve bir beden değil, ruh geçişidir. Tür, ne küçük yumurtaları olgunlaştıran ne de yumurt-

layan işçi arılara, teyzelere ötekilerden iki kat fazla borçludur. Manolita bütün bunları biliyordu, pek küçük yaştan beri dikkatini arıların yaşamı üzerinde toplayan, onları, çalışmalarına, düşüncelerine, giderek düşlerine konu almış olan Teyze öğretmişti ona. Manolita'nın Teyze'den öğrendiği ve ara sıra erkeklik içgüdülerini belli ettiklerinde kardeşlerine karşı kullandığı gizli, nerdeyse gizemli bir anlam taşıyan tümcelerden biri de şuydu: "Sus, erkek arı!" Ve erkek arı takma adı onun için, tıpkı Teyze'de olduğu gibi, uzak ve derin titreşimli bir anlam taşıyordu. Kardeşlerinin de sezinledikleri bir anlam.

Baba Ramiro'nun ilk karısı olan Rosa'nın yaşamına mal olan kızı Elvira'yla, düşkünler evinden gelen kızla işlediği günahattan olan Enrique arasındaki ilişki pek sıkıydı. Bu iki üvey kardeş, beş kardeş içerisinde herhangi başka ikisinden çok birbirlerini seviyorlardı. Gizli konuşmalarında ve ayrı dolaşmalarda hep birlik oluyorlardı. Manolita bu gizli sözleşmelerden kaygı duyuyordu. Aynı karında yattığı kardeşinin, başka bir anneden doğma kız kardeşi için duyduğu sevgiden değil, hayır; biliyordu ki kardeşlerinden hiçbirisi kendisine bağlanamazdı ve bu duyguyla gönlü hoş oluyordu. Ama kardeşlikten de ileri olan bu sevgiye karşı bir tepki duyuyordu. Bir gün onlara,

- Öyle istiyorum ki, dedi, daha şimdiden birine tutulasınız, sen Enrique bir kıza gönül versen, Elvira, seni de bir isteyen çiksa...

Kız,

- Niçin ama? diye sordu.

- Evde kolkola gezmeler, fiskoslar, nazlar, cilveler...

Bütün bunlara bir son veresiniz diye...

- Belki o zaman daha da artar, dedi Enrique.
- Nasıl?
- O gelecek, sevgilisinin gizlerini bana anlatacak, kuşkusuz ben de sevgilimin gizlerini bir bir ona döneceğim...
- Elvira alkışlarcasına haykırdı:
- Evet, evet...
- Birbirinizin sevgisiyle alay edip güleceksiniz ha? Aman ne güzel, ne güzel!
- O zaman Elvira, Manolita'nın gözlerine bakarak:
- İyi ama, söyle, buna Teyze ne derdi acaba?
- Böyle kutsal şeylerle alay edilmeyeceğini, yaramaz çocuklar olduğunuzu söylediler.

Enrique söze karıştı:

- Teyze gibi söylemiyorsun ama sen; İncil'e göre, cennete girebilmek için çocuklaşmak gerek...
- Çocuklaşmak, evet! Ama yaramazlık değil!
- Peki, ayırım nerede?
- Nerede olacak, oynayış biçiminde.
- Yaramaz çocuk nasıl oynar?
- Büyük insan gibi oynar; çocuklar büyüklere benzerler, ne erkek ne kadındır onlar, melek gibidirler. İyi anımsıyorum. Teyze'den işitmişim, çocuk sözcüğünün ne eril ne de dişil olduğu bir dil varmış, cinssizmiş bu sözcük...

- Evet, dedi Enrique, Almancada böyle. Dahası Senyorita da cinssizdir.

Manolita bu sözcükleri bir gülümsemeyle süslemek istedi, ama bu işi başaramayarak:

- Ama, dedi, bu senyorita cinssiz değil...
- Kuşkusuz cinssiz değil, bir bu eksikti!

- İyî iyi, artık, yaramazlık istemez!
- Yaramazlık istemez, ama çocukluğa ses yok değil mi?

- Öyle!
- İyî ama nasıl ayırdedebileceğiz?
- Bu kadarî yeter, daha konuşmayacağım. Niçin? Öyle şeyler vardır ki, açıklamaya çalıştıkça daha da karanlıklaşıyor...

Elvira, Manolita'yı kucaklayıp öptükten sonra:

- Pekî, pekî, teyzecik, dedi, böyle kızma... Gerçekten kızmıyorsun ya, Teyzeciğim?

- Hayır, hele bana böyle Teyzeciğim dedin mi hiç kızamam.

- Bir amacım yoktu benim de...

- Biliyorum, ama hoş değil bu. Çünkü gerçek amaç sonra gelir...

Enrique, kardeşi Manolita'yı sevip okşadıktan sonra üvey kardeşini koluna taktı, aldı götürdü. Manolita, onların uzaklaşmalarına bakakalmıştı; bir yandan da kendi kendine söyleniyordu: "Yaramazlık mı acaba? Gerçekten de öyle! Ama böyle konuşmakla iyi mi ettim? İyî yaptım mı Teyze?" Ve Teyze'yi yardımına çağırıyordu. "Amaç sonra gelir... Yakınmalarımle onlara gerçek kötü amacı ben aşılarmış olmayayım. Ama hayır, hayır, böyle oynamamalılar! Oynuyorlar çünkü.. Umarım yakında her ikisi de birer sevgili bulur!"

Ailede ikinci birleşmeyi Rosita'yla, Ramiro değil de Ramiro'nun karısı Caridad yapmışlardı. Daha doğrusu Caridad'ın peşini bırakmayan, ona yakınmalarını, kaygılarını, kuşkularını söyleyen Rosita'ydı. Çünkü hep yakınıp duruyordu. Herkesin kendisini hor gördüğünü, kimsenin anlayamadığını sanıyordu; hiç olmazsa ona öyle geliyordu. Durgunlaşıyor, ne olduğunu sorsunlar istiyor, kimse sormadığı için de üzülüyordu. Kardeşleri arasında onunla en az ilgilenen de Manolita'ydı. "Gerçekten" diyordu, "kendisiyle daha çok ilgilenilme ve şımartılma isteğinden başka bir şey varsa nasıl olsa ortaya çıkar!" Dalgın kızcağızsa bu yüzden acı çekiyordu.

Yengesi Caridad, Manuela'ya:

- Bilmiyorum, Rosa'yı ne yapmalı? diyordu, bana hep Ramiro'dan yakınıyor; kendini beğenmişin biriymiş, ben-cilmiş, ilgisizmiş...

- Sen de inadına öyledir dersin!

- Nasıl olur? Daha mı kışkırtayım onu?

- Hayır, ancak böylece geri çekilmek zorunda bırakırsın.

- Ama anlamıyorum, üstelik doğru da değil; Ramiro dediği gibi değil ki!

- Biliyorum, çok iyi biliyorum. Ramiro'nun da her erkek gibi birtakım eksiklikleri olabileceğini biliyorum...

- Her kadının olduğu gibi.

- Öyle! Ama onun eksikleri erkek eksikleri.

- Erkek arınınkiler gibi desene!

- Nasıl istersen öyle söyle, canın isterse Ramiro'nun eksikleri erkek eksikleri dersin, canın isterse erkek arı eksikleri dersin...

- Ya benimkiler?

- Seninkiler mi Caridad? Seninkiler arı beyininkiler gibi!

- Çok güzel! Teyze de daha iyisini söyleyemezdi!

- Ama Ramiro'da Rosa'nın dediği eksikler yok ki. Ne kendini beğenmiş, ne bencil, ne de ilgisiz.

- Öyleyse senin dediğin gibi ne diye damarına basayım?

- O zaman, o tersini ileri süreceksin, çok iyi biliyorum, iyi tanıyorum onu.

Bir sabah üçü, Caridad, Manuela, ve Rosa bir araya gelmişlerdi; Rosa tartışmaya başladı:

ROSA - Sevgili kocan da kaçta eve geliyor böyle!

Yengesiyle konuşurken Ramiro'ya "kardeşim" değil de "kocan" diyordu hep.

CARIDAD - Bunda ne kötülük var?

MANUELA - Ya sen Rosa, o saatte uyanıktın demek?

ROSA - Gelişi uyandırdı beni.

CARIDAD - Benim bile uyandığım pek seyrek oluyor...

ROSA - Ne de geniş yüreklisin.

MANUELA - Caridad gönlü rahat uyuyor, iyi de yapıyor.

ROSA - İyi mi yapıyor? İyi mi yapıyor? Bunu anlamıyorum işte.

MANUELA - Ben anlıyorum, ama bu çok tehlikeli ve çirkin oyun senin pek hoşuna gidiyor olmalı...

CARIDAD - Tanrı aşkına Manuela!

ROSA - Bırak onu, bırak, Teyze'ye...

MANUELA - Bu Teyzeyi söyleyişine bakılırsa burada Teyze olan sensin...

ROSA - Ben mi? Ben Teyze ha?

MANUELA - Evet sen, sen Rosa, kardeşini kıskandırmak istiyorsun.

CARIDAD - Rosa beni kıskandırmak istemiyor ki Manuela...

MANUELA - Ne söylediğimi biliyorum ben Caridad.

ROSA - Evet, ne söylediğini bilir o...

MANUELA - Burada hepimiz söylemek istediğimizi çok iyi biliyoruz, ben de ne söylediğimin bilincindeyim, anlıyor musun Rosa?

ROSA - Teyzenin bir nakaratı daha...

MANUELA - Olsun. Şunu sana söyleyeyim ki salt seni kıskandırсын diye karşına çıkan en kötü öneriyi kabul edip evlenirsin, senin onu kıskandırman sorunu değil ha...

ROSA - Evlenmek mi? Ben mi evleneceğim? Benim mi sevgilim olacak? Laf!

MANUELA - Evet, ne düşündüğünü bilmiyorum ama, söylediklerine bakılırsa evlenmek istemiyorsun. Rahibe olup olmamakta ikirciklisin.

CARIDAD - Nerden öğrendin bunu Manuela?

MANUELA - Aa! Gizlerinizi bilmiyor muyum sanıyorsunuz? Hele gizler de...

ROSA - Rahibe olmayı düşünüyorsam ne olacakmış yani? Bunda ne kötülük var? Tanrı'ya hizmet etmek kötü mü?

MANUELA - Tanrı uğruna çalışmak kuşkusuz kötü değil.. Ama sen rahibe olursan Tanrı uğruna çalışmak için olmayacaksın ki...

ROSA - Ne için olacağım ya?

MANUELA - Ne erkekler, ne de kadınlar uğruna çalışmamak için...

CARIDAD - Tanrı aşkına Manuela, neler de düşünüyorsun...

ROSA - Evet, onun birtakım görüşleri var, benim de var... Peki kardeş, manastırda erkeklere hizmet edilemeyeceğini kim söyledi sana?

MANUELA - Kuşkusuz onlar için Tanrı'ya yakararak...

ROSA - Elbette, şeytanın kötülüklerinden onları korusun diye Tanrı'ya yakararak...

MANUELA - Bana öyle geliyor ki, sen, "Tanrım, bizi şeydana uydurma," yerine "Tanrım, beni şeytana uydurma," diye yakarıyorsundur.

ROSA - Evet öyle istiyorum...

MANUELA - Nitekim şimdi buraya kardeşini, Caridad'ı şeytana uydurmak için gelmedin mi? Yoksa bu, bir şeytana uydurma değil mi? Bunun için gelmiyor muydun?

CARIDAD - Hayır Manuela, bunun için gelmedi, sen de bilirsin hiç kıskanç değilimdir. Olmayacağım da, olamam ki...

ROSA - Bırak, bırak onu Caridad; bırak da arıcık soksun... soksun...

MANUELA - Acıyor değil mi? Öyleyse kızım şimdi kaşın dur...

ROSA - Şimdi de kızım ha?

MANUELA - Her zaman da kardeşim.

ROSA - Ya sen, söyle bana kardeşçik, arıcık, böyle bir peteğe, bir kovana girmeyi hiç düşünmedin mi?

MANUELA - Balı da, balmumunu da insan dünyada da yapabilir.

ROSA - Sokabilir de!

MANUELA - Tamam! Sokabilir de!

ROSA - Anlayalım yani, sen de Tula Teyze gibi, teyze arı olacaksın...

MANUELA - Ne olacağımı bilmiyorum, ama Teyze'nin izinden gidersem kötü yoldan gitmemiş olurum. Yoksa onun doğru yoldan ayrıldığını mı sanıyorsun? Bize öğrettiklerini unuttun mu? Evlilerin arasını bozmaya hiç çalıştı mı? Kardeşlerinden birisini ele mi vermişti yoksa?

CARİDAD - Tanrı aşkına Manuela. Tula Teyze'nin ruhu için sus artık. Rosa, sen de ağlama böyle. Hadi bakalım, kaldır başını. Yüzünü kapama ellerinle. Ağlama böyle kızım, ağlama.

Manuela, üvey kardeşinin omzuna elini koyarak, sanki öbür dünyadan, ölümsüz ailenin sonsuz dünyasından gelen bir sesle:

- Bağışla beni kardeşim, dedi, çok ileri gittim... Ama davranışların aile duygularımı yaraladı. Bu durumda düşünmeden, Teyze ne yaparsa onu yaptım... Bağışla beni!

O zaman Rosa, kardeşinin kolları arasına atılıp, başını göğsüne sokarak hıçkırma hıçkırma,

- Kardeşim dedi, asıl sen beni bağışla... Hayır, kardeşim değilsin... anne... annem, annemsin... Teyze! Teyze!

Manuela karşılık verdi:

- Bizi bağışlayacak, birbirimize bağlayacak, hepimize kılavuzluk edecek olan Teyze, Tula Teyze!

Cumhuriyet'in
okurlarına armağanıdır.
Parayla satılmaz.